بسم الله الرحمن الرحيم

SECDELERDE ELLERİ KALDIRMA HADİSLERİ

- Beşaretu's-Subut Fi Ref'il-Yedeyni Li's-Sucûd -

İnsanlar
YAYINLARI

SECDELERDE ELLERİ KALDIRMA HADİSLERİ

Ebu Muaz Seyfullah ERDOĞMUŞ

Ey İnsanlar! Yayınları: 18

Müellif: Ebu Muaz Seyfullah ERDOĞMUŞ

Eserin adı: Secdelerde Elleri Kaldırma Hadisleri

Beşaretu's-Subût Fi Ref'i'l-Yedeyni Li's-Sucûd بشارة الثبوت في رفع اليدين للسجود

Birinci Baskı: Mart 2012

ISBN:

Mizanpaj: Mehmet Şahin

Kapak: İbrâhim Bayram

Baskı: Lord Matbacılık **Adres:** Davut Paşa Emintaş Sanayi Sitesi no: 430 Topkapı/İstanbul

Dağıtım: Ey İnsanlar! Yayınları

Adres:

Tel: 0532 778 52 48

e-mail: selefi3@hotmail.com

web: www.eyinsanlar.com

Secdelerde
Elleri Kaldırma Hadisleri

بـــسم الله الرحمن الرحيـــم

TAKDİM

إِنَّ الْحَمْدَ لِلَّهِ نَحْمَدُهُ وَنَسْتَعِينُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ، وَنَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ شُرُورِ أَنْفُسِنَا، وَمِنْ سَيِّئَاتِ أَعْمَالِنَا، مَنْ يَهْدِهِ اللَّهِ؛ فَلاَ مُضِلَّ لَهُ، وَمَنْ يُضْلِلْ؛ فَلاَ هَادِيَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنْ لاَ إِلَهَ إِلاَّ اللَّهُ وَحْدَهُ لاَ شَرِيكَ لَهُ، وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّداً عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ.

﴿ يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ حَقَّ تُقَاتِهِ وَلاَ تَمُوتُنَّ إِلاَّ وَأَنْتُمْ مُسْلِمُونَ. ﴾

﴿ يَاأَيُّهَا النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمْ الَّذِي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ وَاحِدَةٍ وَخَلَقَ مِنْهَا زَوْجَهَا وَبَثَّ مِنْهُمَا رِجَالاً كَثِيراً وَنِسَاءً وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي تَسَاءَلُونَ بِهِ وَالْأَرْحَامَ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَلَيْكُمْ رَقِيباً. ﴾

﴿ يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَقُولُوا قَوْلاً سَدِيدًا يُصْلِحْ لَكُمْ أَعْمَالَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَمَنْ يُطِعْ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَقَدْ فَازَ فَوْزاً عَظِيماً. ﴾

أمّا بعد: فَإِنَّ أصدَق الْحَدِيثِ كِتَابُ اللَّهِ، وأحسنَ الْهَدْيِ هَدْيُ مُحَمَّدٍ، وَشَرَّ الْأُمُورِ مُحْدَثَاتُهَا وَكُلَّ مُحْدَثَةٍ بِدْعَةٌ وَكُلَّ بِدْعَةٍ ضَلاَلَةٌ، [وَكُلَّ ضَلاَلَةٍ فِي النارِ.]

Muhakkak ki bütün hamdler Allah'adır, binaen aleyh O'na hamd eder, O'ndan yardım ister ve mağfiret talep ederiz. Nefislerimizin ve kötü amellerimizin şerrinden de ona sığınırız.

Allah kime hidayet ederse onu hiç bir kimse sapıttıramaz. Kimi de sapıttırırsa ona da kimse hidayet veremez. Şahadet ederim ki Allah'tan başka ilâh yoktur ve şeriksiz olarak birdir. Ve yine de şahadet ederim ki Muhammed O'nun kulu ve Rasûlüdür.

'Ey imân edenler! Allah'tan nasıl korkulması gerekiyorsa öylece korkun ve Müslümanlar olarak ölmeye çalışın.' (Ãl-i 'İmrân, 3/102)

'Ey insanlar! Sizi bir tek nefisten yaratan, ondan da eşini vücuda getiren, ikisinden birçok erkeklerle kadınlar üreten Rabbinizden korkun ve günah yapmaktan sakının. Yine kendisine hürmet göstererek birbirinizden, dileklerde bulunduğunuz Allah'tan korkun ve akrabalık bağlarını kesmekten sakının. Şüphesiz ki Allah, üzerinize gözcü bulunuyor.' (Nisâ', 4/1)

'Ey iman edenler Allah'tan korkunuz ve doğru söz söyleyin ki Allah size, işlerinizi düzeltip muvaffakiyet versin ve günahlarınızı bağışlasın. Kim. Allah'a ve Rasûlüne itaat ederse, o, gerçekten büyük bir kâra kavuşmuştur.' (Ahzâb, 33/70-71)

Ve bundan sonra:

'Muhakkak ki sözlerin en doğrusu Allah'ın Kelâmı, yolların en hayırlısı Muhammed ﷺ'in yoludur. İşlerin en kötüsü ise sonradan uydurulanlardır. Sonradan uydurulup dine sokulan her amel bidat, her bidat sapıklık ve [her sapıklık da ateştedir.]'[1]

Şüphesiz Rasûlüllâh ﷺ'in namaza başlangıçta, rükûya eğilirken ve rükûdan doğrulurken tekbirle birlikte ellerini

[1] **Hutbetu'l-Hâce** ismiyle meşhur olan bu duayı, Cuma hutbelerinde ve diğer konuşmalarında okuyan Rasûlüllâh ﷺ, bizzat sahâbelerine öğretmiştir. Bkz. Müslim, (867) ve Nesâ'î, (3/188).

kaldırdığı pek çok sahâbeden mütevatir rivayetlerle sabit olmuştur.

Secdeye giderken, iki secde arasında ve secdeden kalkarken elleri kaldırma hususunda ise ilim ehli tartışmışlardır. Bu konuda gelen hadisleri ve konuya delaletini sahih gören pek çok ilim ehli bu hadislerle amel etmişlerdir. Türkiyede secdelerde elleri kaldırma sünnetini ihyâ konusunda ilk eser yazan bildiğim kadarıyla Şeyh Ebû Saîd Muhammed Yarbuzî'dir. Allah onu hıfzeylesin. Lakin bahsi geçen risalesi henüz neşredilmemiş, şeyhin Kitap ve Sünnet'e Göre Namaz adlı kitabında secdelerde elleri kaldırmayla ilgili birkaç rivayeti zikretmesi sebebiyle buna vakıf olan birçok müslüman bu sünnetle amel etmişlerdir.

Son zamanlarda bu sünnetle amel edenlerin giderek azaldığını, müslümanların bu sünnetin aleyhindeki görüşlerin şüphesinde kaldıklarını gördüğümden özellikle secdelerde el kaldırma hadisleri üzerinde ayrıntılı bir araştırma yapmaya çalıştım. Çünkü bu konu ihmal edilebilecek veya hafife alınabilecek bir konu değildir.

İbn Hibban rahimehullah şöyle der:

قوله صلى الله عليه و سلم : (صلوا كما رأيتموني أصلي) لفظة أمر تشتمل على كل شيء كان يستعمله صلى الله عليه و سلم في صلاته فما كان من تلك الأشياء خصه الإجماع أو الخبر بالنفل فهو لا حرج على تاركه في صلاته وما لم يخصه الإجماع أو الخبر بالنفل فهو أمر حتم على المخاطبين كافة لا يجوز تركه بحال

"Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in: "**Benim nasıl**

namaz kıldığımı görüyorsanız namazı öyle kılın"[2] sözü, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in namazında yaptığı herşeyi kapsar. Bunlardan icmanın veya nafile olduğuna dair haberin tahsis ettiklerini namazında terk edene bir sıkıntı yoktur. Ancak icmanın veya nafile olduğuna dair bir haberin tahsis etmediği namaz fiilleri, muhataplar üzerine bağlayıcı bir emirdir. Bunların herhangi bir şekilde terki caiz değildir."[3]

Secdelerde ellerin kaldırılmayacağına dair ne bir icma vardır, ne de bunun nafile olduğunu bildiren hadis vardır. Bu sebeple secdelerde elleri kaldırmanın farz olduğunu ifade eden İbn Hazm ve İbn Rüşd gibi âlimlerin isabet ettiklerine kanaat etmekteyim. Nitekim Takıyuddin es-Subkî, Cuz'u Ref'il-Yedeyn'de ve İbn Abdilberr, el-İstizkar'da el-Evzaî, el-Humeydî ve âlimlerden bir topluluğun namazda tekbirlerde elleri kaldırmanın farz olup, terk edilmesinin namazı bozacağı görüşünde olduklarını nakletmiştir.[4]

İnsanların çoğunun bu sabit sünnetle amel etmiyor olmaları, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'e tabi olmak isteyenler için bir engel teşkil etmez:

Allah Teâlâ şöyle buyurmuştur: "**Eğer yeryüzündeki insanların çoğuna uyarsan, seni Allah'ın yolundan saptırırlar**" (En'am 116)

Amr b. Meymûn şöyle dedi: "Abdullah b. Mes'ûd'a: "Cemaate karşı ne yapacağız?" denilince bana şöyle dedi: "Ey Amr b. Meymûn! Cemaatin çoğunluğu cemaatten ayrılmışlardır.

[2] **Sahih.** Buhari (631, 6008, 7246); İbn Hibban (5/503); İbn Huzeyme (397, 586); Şafiî, Müsned (s.55); Darekutni (1/273); Beyhaki (3/120); Darimi (1253)
[3] Sahihu İbn Hibban (4/451, 5/503)
[4] Es-Subkî, Cuz'u Ref'il-Yedeyn (s.10) el-İstizkar (2/126)

Cemaat; yalnız başına olsan dahi, ancak Allah'ın taatine uyandır."[5]

İshâk b. Rahuye dedi ki: "Cahillere sevâdu'l-a'zâm (büyük karaltı) nedir diye sorsan, "İnsanlar cemaatidir" derler. Bilmezler ki, cemaat; Nebî sallallahu aleyhi ve sellem'in izine ve yoluna sarılan âlimdir. Onunla beraber olup, ona uyan cemaattir. Ona muhalefet eden ise cemaati terk etmiştir."[6]

İbn Teymiyye rahimehullah şöyle demiştir: "Hadiste imamlıkla meşhur olan; Şafîî, Ahmed, İshak, Ebû Ubeyd ve diğer hadis imamları gibi imamların yolu, ne haberî meselelerde, ne dinî konularda, ne usulde ve ne de ayrıntı meselelerinde sahih hadislerden hiçbirini reddetmemeleridir. Onlar kıyasa, akla veya mücerred olarak Kur'an'ın zahirine aykırı olduğu zannıyla sahih hadisi reddetmezler."[7]

Çalışmamın ismini "Beşaretu's-Subût Fi Ref'i'l-Yedeyni Li's-Sucûd: Secdelerde elleri kaldırmanın sabit olduğuna dair müjde" koydum.

Muvaffakiyet Allah'tandır.

Ebû Mu'âz Seyfullah el-Çubukabadî

---

[5] **Sahih mevkuf**. El-Lâlekâî, Usûlu İtikadi Ehl-i's-Sunne (1/108); İbn Asâkir Tarihu Dımeşk'te (46/409); Ebû Şâme el-Makdisî, el-Bâis'te (s.22); Mizzî, Tehzibu'l-Kemal'de (22/264); Hatîb el-Bagdadî, el-Fakîh ve'l-Mutefakkih'te (1171 Hatîbin rivayet lafzı: yalnız başına dahi olsan cemaat; kitap ve sünnettir" şeklindedir) İsnadı sahihtir.

[6] **Sahih maktu**. Ebû Nuaym, Hilyetu'l-Evliya (9/239); Şatibî, el-İ'tisam'da (2/28) zikreder. İsnadı sahihtir.

[7] Cevabu'l-İ'tirazâti'l-Mısriyye Ale'l-Futya'l-Hameviyye (s.85).

MERFU RİVAYETLER

1- Mâlik b. el-Huveyris ﷺ Hadisi:

Katâde - Nasr b. 'Âsım - Mâlik b. Huveyris ﷺ isnadıyla şöyle rivayet edilmiştir:

عَنْ مَالِكِ بْنِ الْحُوَيْرِثِ أَنَّهُ رَأَى النَّبِيَّ ﷺ رَفَعَ يَدَيْهِ فِي صَلَاتِهِ وَإِذَا رَكَعَ وَإِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنْ الرُّكُوعِ وَإِذَا سَجَدَ وَإِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنْ السُّجُودِ حَتَّى يُحَاذِيَ بِهِمَا فُرُوعَ أُذُنَيْهِ.

'Mâlik b. Huveyris ﷺ, Nebî ﷺ'in namazında rükû ettiğinde, başını rükûdan kaldırdığında, secde ettiğinde, başını secdelerden kaldırdığında ellerini kulaklarının alt tarafına kadar kaldırdığını görmüştür.'[8]

Nesâ'î'nin diğer rivayetinde şu ziyade vardır:

وَإِذَا رَكَعَ فَعَلَ مِثْلَ ذَلِكَ وَإِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنْ الرُّكُوعِ فَعَلَ مِثْلَ ذَلِكَ وَإِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنْ السُّجُودِ فَعَلَ مِثْلَ ذَلِكَ.

'Rükû ettiğinde aynısını yaptı (ellerini kaldırdı), başını rükûdan kaldırdığında aynısını yaptı, başını secdelerden kaldırdığında aynısını yaptı.'[9]

Yine Nesâ'î'nin diğer bir rivayeti şu lafızla gelmiştir:

---

[8] **Sahih**. Nesâ'î, *el-Mucteba* (1075); Nesaî, *Sunenu'l-Kubrâ* (1/228 no: 672, 673); Ahmed (3/346, 347 no: 15638, 15642); Tahâvî, *Şerhu Muşkili'l-Âsâr* (5110); İbn Hazm, *el-Muhalla* (4/92); Ebu'l-Abbas es-Serrac, *Hadisu Serrac* (2494); Begavi, Mu'cemu's-Sahabe (2064); İbn Kattân, *Beyânu'l-Vehm* (2831) ve 'Irâkî, *Tarhu't-Tesrîb* (2/405). Şeyh Elbânî **sahih** olduğunu söylemiştir. *el-İrvâ'* (2/67) ve *Temâmu'l-Minne* (sy. 172).

[9] **Sahih**. Nesâ'î, *Sunenu'l-Kubrâ* (1/228 no: 674); Tahâvî, *Şerhu Muşkili'l-Âsâr* (5110); Bkz. Şeyh Elbânî *el-İrvâ'* (2/67).

عَنْ مَالِكِ بْنِ الْحُوَيْرِثِ أَنَّ نَبِيَّ اللَّهِ ﷺ كَانَ إِذَا دَخَلَ فِي الصَّلَاةِ رَفَعَ يَدَيْهِ وَإِذَا رَكَعَ فَعَلَ مِثْلَ ذَلِكَ وَإِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنْ الرُّكُوعِ فَعَلَ مِثْلَ ذَلِكَ وَإِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنْ السُّجُودِ فَعَلَ مِثْلَ ذَلِكَ كُلَّهُ يَعْنِي رَفْعَ يَدَيْهِ.

Mâlik b. el-Huveyris ﷺ dedi ki: **'Nebî ﷺ namaza girerken ellerini kaldırırdı, rükû ederken, başını rükûdan kaldırdığında ve başını secdelerden kaldırdığında aynısını yapardı. Yani bütün bunlarda ellerini kaldırırdı.'**[10]

Hafız Ebu'l-Kasım el-Begavî'nin; Nasr b. Ali – Muaz b. Hişam – babası (Hişam ed-Dustuvâî) – Katade – Nasr b. Asım – Malik b. El-Huveyris radıyallahu anh isnadıyla rivayetinde lafzı şu şekildedir:

رأيت رسول الله صلى الله عليه وسلم إذا افتتح الصلاة كبر ورفع يديه وإذا أراد أن يركع وإذا رفع رأسه من الركوع وإذا سجد ويرفع بين السجدتين

"Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'i namaza başladığında tekbir alıp ellerini kaldırırken gördüm. Rükû etmek istediğinde, başını rükûdan kaldırdığında, secde ettiğinde ve iki secde arasında kalktığında da tekbir alıp ellerini kaldırdı."[11]

Ahmed'in diğer rivayetinde şu lafızla gelmiştir:

عن مالك بن الحويرث: أن النبي ﷺ كان يرفع يديه حيال فروع أذنيه في الركوع والسجود.

Mâlik b. el-Huveyris ﷺ dedi ki: **'Nebî ﷺ rükû ve secdelerde ellerini kulakları hizasında kaldırırdı.'**[12]

[10] **Sahih.** Nesai, *el-Mucteba* (1131)
[11] **Sahih.** Begavi, Mu'cemu's-Sahabe (5/209 no:2064)
[12] **Sahih.** Ahmed (5/53 no:20556); Ebu Avane (2/95 no:1263 diğer nüsha no:1590); Tahâvî, *Şerhu Muşkili'l-Âsâr* (5110). Bkz. *el-İrvâ'* (2/67).

Şeyh Elbânî, Mâlik b. el-Huveyris ؓ hadisinin **sahih** olduğunu söylemiştir.[13] Hâfız İbn Hacer de: 'Secdelerde el kaldırma hakkında vakıf olduğum hadislerin en sahihi Mâlik b. el-Huveyris ؓ hadisidir' demiştir.[14] Hafız İbnu't-Turkmanî de hadisin sahih olduğunu söylemiştir.[15]

Şazlık İddiası ve Cevabı

Uyarı: Şu'ayb el-Arnâut, Ahmed b. Hanbel'in rivayetine notunda dedi ki:

> "Ravileri güvenilirdir ve *es-Sahîh*'in ricalidir. Ancak Katâde *'an'ane* ile rivayet etmiştir. **'Secde ettiğinde ve başını secdeden kaldırdığında ellerini kaldırırdı'** kısmı olmaksızın metni sahihtir. Bu ziyade ise şazdır. Nitekim İbn 'Umer ؓ, Rasûlüllâh ﷺ'in secdelerden el kaldırdığını nefyetmiştir. Secdelerde el kaldırma hadisleri zayıftır."

Cevap: Şu'ayb el-Arnâ'ut'un bu sözleri reddedilmiştir. Zira Katâde *'an'ane* ile rivayet etmiş olsa da, Nasr b. 'Âsım el-Leysî'den işittiği sabittir.

Nesâ'î meşhur *Sunen*'i *el-Muctebâ*'da ve *Sunenu'l-Kubrâ*'da şöyle rivayet etmiştir:

أخبرنا محمد بن عبد الاعلى قال نا خالد قال نا شعبة عن قتادة قال سمعت نصر بن عاصم عن مالك بن الحويرث وكان من أصحاب النبي ﷺ أن رسول الله ﷺ كان

---

13 El-Elbani, *Aslu Sifati's-Salati'n-Nebi* (2/707)
14 *Fethu'l-Bârî* (2/185)
15 Cevheru'n-Naki (2/137)

إذا صلى رفع يديه حين يكبر حيال أذنيه وإذا أراد أن يركع وإذا رفع رأسه من الركوع.

Muhammed b. el-A'lâ bize haber verdi, dedi ki: Bize Hâlid haber verdi, dedi ki: Bize Şu'be, Katâde'den naklederek haber verdi, Katâde dedi ki: Nasr b. 'Âsım'dan işittim: O Mâlik b. el-Huveyris'ten rivayet etti: O Nebî ﷺ'in ashabından idi. Dedi ki:

'Rasûlüllâh ﷺ namaz kıldığında tekbir alırken, rüku etmek istediğinde ve rükudan kalktığında ellerini kulakları hizasında kaldırırdı.'[16]

Bu rivayet Katâde'nin Nasr b. 'Âsım'dan *sema'*/işitmesinin sabit olduğunu ispatlamaktadır. Daha şaşırtıcı olanı şu ki, bu hadis hakkında tedlis şüphesi uyandırmaya çalışan Şeyh Şu'ayb el-Arnâ'ut, İbn Hibbân tahkikinde, Katâde'nin Nasr b. 'Âsım'dan diğer bir *'an'ane*li rivayeti hakkında: 'Muslim'in şartına uygun olarak **sahih**tir' demiştir.[17] Müslim'in şartına uygun olduğu doğrudur. Zira Müslim, *es-Sahîh'*inde Katâde'nin Nasr b. 'Âsım'dan *'an'ane* sigasıyla yaptığı rivayeti tahric etmiştir.[18] Geriye el-Arnâ'ut'un tedlis iddiası kalıyor ki Katâde'nin Nasr'dan işittiği sabit olması sebebiyle bu iddia boşa çıkmıştır.

---

16 **Sahih**. Nesai, el-Mucteba (880); Nesai, Sunenu'l-Kubra (1/307 no:954) Şeyh Elbânî hadisin isnadının **sahih** olduğunu söylemiştir. Yine aynı hadisi Katâde'nin Nasr'dan *'haddesenâ/*bize tahdis etti' sigasıyla rivayeti için bkz. Taberânî (19/284); Buhârî, *Ref'u'l-Yedeyn* (62). Katâde *'semi'tu/*işittim' sigasıyla Nasr b. 'Âsım'dan: Ebû'l-'Abbâs es-Serrâc, *Musned* (1/63).

17 *Sahîhu İbn Hibbân,* Şu'ayb el-Arnâ'ut tahkiki (5/176). Bkz. el-Arnâ'ut'un *Musnedu Ahmed* tahkiki (no: 20531).

18 *Sahîhu Muslim* (no: 589).

Secdelerde el kaldırma hususunda Mâlik b. el-Huveyris hadisi **sahih** olduğu gibi aşağıda görüleceği üzere daha başka sahâbelerden de **sahih** yollarla rivayet edilmiştir.

Ancak rivayetin şaz olduğu iddiasıyla ilgili olarak öncelikle muhaddislere göre **'şaz'** ne demektir, ikinci olarak da sika/güvenilir ravinin ziyadesi ne demektir? Bunları görelim:

a- Şaz hadis:

en-Nevevî, *et-Takrîb*'de (1/233) şöyle der:

> "Şâfi'î'ye ve Hicaz âlimlerinden bir topluluğa göre şaz: 'Güvenilir bir ravinin, insanların rivayet ettiklerine aykırı rivayette bulunmasıdır. İnsanların rivayet etmedikleri bir rivayette bulunması şaz değildir.'"

el-Halîlî şöyle demiştir:

> "Hadis hafızlarına göre şaz: 'Sadece bir isnadı olup güvenilir ravinin bunda muhalefet etmesidir. Güvenilir olmayan ravi muhalefet ederse ona metruk denir. Güvenilir ravinin getirdiği muhalif rivayet hakkında duraklanır, o delil olmaz.'"[19]

el-Hâkim şöyle demiştir:

> 'Adalet ve zabt sıfatına sahip bir ravinin kendisinden daha iyi ezberi olan raviye muhalif rivayette tek kalması halinde rivayeti şazdır ve reddedilir. Eğer adil ve zabtına güvenilen bir ravi, kendisinden daha güvenilir olan raviye aykırı rivayette bulunmazsa, tek kalmış olsa da rivayeti

---

[19] Bkz. İbn Salah, *Mukaddime* (sy. 44).

sahihtir. Eğer zabtı hususunda güvenilir bulunmamışsa ve zabit derecesinden de uzak değilse rivayeti hasendir. Şayet zabit derecesinde değilse şaz ve münkerdir, bu rivayet reddedilir. Neticede reddedilen şaz: Tek kalan güvenilir ravinin, kendisinden güvenilir olana aykırı olarak rivayette bulunmasıdır.'[20]

İbn Kesîr şöyle demiştir:

'Yani şaz: Güvenilir veya makbul bir ravinin kendisinden daha güvenilir veya daha öncelikli olan bir raviye aykırı rivayette bulunup tek kalmasıdır. Hâtîb el-Bagdadî bu tarif hakkında neredeyse icma zikreder.'[21]

b- Güvenilir Ravinin Ziyadesinin Hükmü

İbn Cema'a ﷺ şöyle der:

'Güvenilir ravinin ziyadesi üç kısımdır:

Birincisi: Güvenilir ravilere aykırı olarak rivayet edilendir ki daha önce şaz hadis hakkında açıklandığı gibi bu reddedilir.

İkincisi: Güvenilir râvi, rivayet ettiği haberle başkalarının rivayetine hiçbir surette muhalif düşmez; bu durumda her hadis, hepsi güvenilir olan râvilerin, rivayetiyle tek kaldıkları hadis gibidir ve makbuldür. Hattâ el-Hâtîb, böyle bir hadîsin kabulü hakkında ulemânın ittifakı bulunduğu görüşündedir.

---

[20] Bkz. İbn Salah, *Mukaddime* (sy. 44); en-Nevevî, *et-Takrîb* (1/233) ve İbn Kesîr, *Ba'isu'l-Hasîs* (sy. 8).
[21] Bkz. İbn Kesîr, *Ba'isu'l-Hasîs* (sy. 8).

Üçüncüsü: Hadisin metninde, aynı hadisi rivayet eden diğer ravilerin zikretmediği ziyadeyi rivayet etmek.'[22]

'Birçok imam bununla (üçüncü türden sikanın ziyadesiyle) delil getirmişlerdir. el-Hâtîb, fıkıh ve hadis ashabının, sika olan bir râvinin, rivayetinde tek kalması halinde ziyadesinin makbul olduğu görüşünde olduklarına işaret ederek şöyle der: Hadis ehli ve fukahâ, kendisine şer'î bir hükmün taalluk ettiği, yahutta herhangi bir hüküm yönünden bir noksanlığa sebep olacak ziyade arasında herhangi bir ayırım yapmadıkları gibi sabit bir hükmün değişmesine yol açacak ziyade ile buna yol açmayacak ziyade arasında da ayırım yapmamışlardır. Hattâ haberin râvisi, bir rivayetinde bu ziyadeyi yapmasa da, başka bir rivayetinde yapmış olsa, yahut onu başkası rivayet etse de kendisi rivayet etmemiş olsa bile, yine bir ayırıma lüzum görmemişlerdir.'[23]

Netice olarak Mâlik b. Huveyris ﷺ'nun rivayet ettiği söz konusu hadis hakkında 'şaz' tabirinin kullanılması hadis usûlüne uygun düşmemektedir.

---

[22] Bkz. İbn Salah, *Mukaddime* (sy. 44); en-Nevevî, *et-Takrîb* (1/233) ve İbn Kesîr, *Ba'isu'l-Hasîs* (sy. 8).
[23] *el-Kifâye* (sy. 424-425) ve *el-Menhelu'r-Râvi* (1/58).

2- Enes b. Mâlik ﷺ Hadisi:

Birinci Rivayet Yolu:

Abdulvehhab es-Sekafî – Humeyd et-Tavil – Enes radıyallahu anh yoluyla, şöyle rivayet edilmiştir:

عَنْ أَنَسٍ؛ أَنَّ النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يَرْفَعُ يَدَيْهِ فِي الرُّكُوعِ وَالسُّجُودِ.

Enes ؓ dedi ki: **'Nebî ﷺ, rukû ve secdelerde ellerini kaldırırdı.'**[24]

Hâfız el-Elbânî ve Ahmed Şakir, isnadının **sahih** olduğunu söylemişlerdir.

Ebu Ya'lâ şu lafızla rivayet etmiştir: Enes ؓ dedi ki:

عَنْ أَنَسٍ، قَالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَرْفَعُ يَدَيْهِ إِذَا افْتَتَحَ الصَّلَاةَ وَإِذَا رَكَعَ، وَإِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوعِ وَالسُّجُودِ.

'Rasûlüllâh ﷺ'i namaza başladığında, rükû ettiğinde, başını rükûdan kaldırdığında ve secdelerde ellerini kaldırdığını gördüm.'[25]

---

[24] **Sahih**. İbn Ebi Şeybe (1/235 no: 2449); Darekutni (2/42); İbn Ahi Mimi ed-Dekkak, Fevaid (s.36 no:181); Ebu'l-Huseyn el-Abenusî, Meşyeha (s.15 no: 60); Ziyau'l-Makdisi, el-Muhtare (2026); Elbânî, *el-İrvâ'* (2/68); Ebu Tahir el-Muhallis, el-Muhallisiyyat (116); İbn Hazm, *el-Muhallâ* (4/92); 'Abdulhak İşbilî, *Ahkâmu'l-Kubrâ* (2/192); Nebil Saduddîn Cerrar, *el-İmâ İlâ Zevâ'idi'l-Eczâ* (144); Heysemî, *Mecma'u'z-Zevâ'id* (2/101-102); Ebû Ya'lâ (3752) ricali **sahih** ile rivayet etmiştir. Bkz. *Musnedu'l-Câmi'* (394); Beyhakî (866); *Ârûsu'l-Eczâ*'da (no: 63); Suyûtî, *Câmi'u'l-Ahadîs*'te İbn Neccâr'a nispetle (33/30 no: 35724) ve *Kenzu'l-'Ummâl* (22071).

[25] **Sahih.** Busîrî, *İthâfu'l-Maherâ* (2/154-155 no:1238) ve Ziyâ', *el-Muhtare* (5/51-52 no: 2025) ravileri güvenilirdir.

Diğer lafzında ise şöyledir:

وَبِهِ عَنِ النَّبِيِّ ﷺ كَانَ يَرْفَعُ يَدَيْهِ فِي الرُّكُوعِ وَالسُّجُودِ.

'Nebî ﷺ rükû ve secdelerde ellerini kaldırırdı.'[26]

Ebu Tahir el-Muhallis'in rivayetinde ise lafzı şu şekildedir:

كَانَ النبيُّ صلى الله عليه وسلم يَرفعُ يَديهِ إذا دخلَ في الصلاةِ، وإذا ركعَ، وإذا رفعَ رأسَه مِن الركوعِ، وإذا سجدَ

"Nebî sallallahu aleyhi ve sellem namaza başladığında, rükû ettiğinde, başını rükûdan kaldırdığında ve secde ettiğinde ellerini kaldırırdı."[27]

Enes radıyallahu anh Hadisinin Mevkuflukla İlletlendirilmesi ve Cevabı

Busîrî ؒ dedi ki: 'Ricali *Sahihayn*: (Buhârî ve Müslim) ricalidir. Ancak Darekutnî mevkuf olmakla illetlendirmiştir. Bunu İbn Huzeyme ve İbn Hibbân *Sahîh*'lerinde; Darekutnî, *Sunen*'inde rivayet etmiştir.'

Ebû'l-Kâsım el-Begavî ؒ dedi ki: 'Bildiğim kadarıyla Ebû Bekir b. Ebî Şeybe'den başka bunu ref (merfu olarak rivayet) eden yoktur.'

Cevap: Bunu merfu olarak rivayet eden sadece İbn Ebî Şeybe değildir. Ondan önceki ravi olan 'Abdulvehhâb es-Sekâfî'den merfu olarak rivayette Bundar Muhammed b. Beşşar'ın mutabaatıyla gelmiştir:

---

[26] **Sahih**. Ebû Ya'lâ (3/399 no: 3752 diğer nüsha no: 3650).

[27] Sahih. Ebu Tahir el-Muhallis, el-Muhallisiyyat (2275)

• el-Muhtare'de; Ziyâ'u'l-Makdisî ve Fevaidu'l-Muntekat'ta; İbn Ebi'l-Fevaris; Yahyâ b. Muhammed b. Sa'd - Bundar Muhammed b. Beşşâr - 'Abdulvehhab es-Sekafî - Humeyd - Enes ﷺ yoluyla merfu olarak aynısını rivayet etti.[28]

• Darekutnî; Ebû Muhammed b. Sa'îd - Bundar - 'Abdulvehhâb es-Sekâfî - Humeyd - Enes ﷺ isnadıyla rivayet etti ve dedi ki: 'Humeyd'den bunu merfu olarak sadece 'Abdulvehhab rivayet etmiştir. Doğrusu bunun Enes ﷺ'nun fiili olmasıdır.'[29]

Şeyh El-Elbani rahimehullah şöyle demiştir:

"Kadı Ahmed Muhammed Şakir notunda: "Bu hadis cidden sahihtir." Darekutni ve et-Tahavi'nin: Enes radıyallahu anh'den mevkuf oluşuyla illetlendirmesi olmasaydı, dediği gibi sahihtir. Bu illet iddiasına hadis usulünde kararlaştırılan: "Sikanın ziyadesi makbuldür" kaidesiyle cevap verilir. Nitekim burada Abdulvehhab es-Sekafî güvenilir bir imamdır. Buhari, Müslim ve başkaları onunla hüccet getirmişlerdir. Abdulvehhab'ın hadisi merfu olarak (Nebî sallallahu aleyhi ve sellem'e nispet edilerek) rivayet etmesi kendisinden kabul edilmesi gereken bir ziyadedir. El-Heysemi Mecmau'z-Zevaid'de (2/102) hadisi zikrettikten sonra şöyle der: "Ebu Ya'la sahihin ricali ile rivayet etmiştir" Hafız İbn Hacer de ed-Diraye'de (81): "Ravileri güvenilirdir" demiştir."[30]

İkinci Rivayet Yolu:

Hadisin merfu oluşuna diğer bir şahit de şu rivayettir:

---

[28] **Sahih**. Ziyâ', *el-Muhtare* (6/51 no:2025) *Fevâ'idu'l-Muntekât* (El yazma no: 65). Bu lafızla mevkuf olarak: Darekutnî (1/290) ve Hatîb, *Târîh* (2/386).

[29] Darekutnî (1/292 no:1129)

[30] El-Elbani, *Aslu Sifati Salat* (2/708)

Taberânî, *Mu'cemu'l-Evsat*'ta şöyle rivayet etmiştir:

Vâsile b. el-Hasen el-'Irâkî - Kesîr - Eyyûb b. Suveyd - Muhammed b. 'Abdillah el-'Arzemî - Katâde isnadıyla:

عن قتادة، قال: قلت لأنس بن مالك، أرنا كيف صلاة رسول اللّه ﷺ؟ فقام فصلى، ‹فكان يرفع يديه مع كل تكبيرة.› فلما انصرف قال: هكذا كان صلاة رسول اللّه ﷺ

"Enes b. Mâlik ﷺ'ya dedim ki: **'Bize göster, Rasûlüllâh ﷺ'in namazı nasıldı?' Bunun üzerine kalktı ve namaz kıldı. Her tekbirle birlikte ellerini kaldırıyordu. Namazı bitirince dedi ki:**

'İşte Rasûlüllâh ﷺ'in namazı böyleydi.'"[31]

Üçüncü Rivayet Yolu:

İbnu'l-'Arâbî, *Mu'cem'de* Rifâ'a el-'Adevî yoluyla 'Abdullah b. Harb el-Leysî'den şöyle rivayet etmiştir: Mu'temir b. Suleymân'ı şöyle derken işittim, dedi ki:

"Babamı şöyle derken işittim: "Enes ﷺ'yu şöyle derken işittim:

ما آليت ما اقتديت بكم به من صلاة رسول اللّه ﷺ قال أبي: ما آليت ما اقتديت بكم من صلاة أنس، قال المعتمر: ما آليت ما اقتديت بكم من صلاة أبي، قال عبد اللّه بن حرب: وصلى لنا المعتمر فكان إذا كبر رفع يديه في كل خفض ورفع وبين الركعتين.

[31] **İsnadı zayıf. Hasen ligayrihi.** Heysemî, *Mecma'u'z-Zevâ'id* (2/270). Taberânî, *Mu'cemu'l-Evsat* (9/105 no:9257) dedi ki: 'Katâde - Enes ﷺ yoluyla bunu sadece el-'Arzemî rivayet etmiştir.' el-'Arzemî ise zayıftır.

'Rasûlüllâh ﷺ'in kıldığı namaz şekline uyup uymamanıza aldırmıyorum!' babam dedi ki:

'Enes ؓ'nun kıldığı namaz şekline uyup uymadığınıza aldırmıyorum!' Mu'temir dedi ki:

'Babamın kıldığı namaz şeklinde uyup uymadığınıza aldırmıyorum.' 'Abdullah b. Harb dedi ki:

'Mu'temir bize namaz kıldırdı. Tekbir aldığı zaman her iniş ve kalkışta ve iki rekât arasında ellerini kaldırdı.'"[32]

Dördüncü Rivayet Yolu:

İbnu'l-Cevsa, Musnedu'l-Evzai'de; El-Velid b. Muslim – el-Evzai – İshak b. Abdillah – Enes radıyallahu anh yoluyla rivayet etmiştir:

عن أنس ، أن النبي – صلى الله عليه وسلم – كانَ يرفع يديه في الصلاة في كل خفض ورفع

Enes radıyallahu anh dedi ki: "Nebî sallallahu aleyhi ve sellem namazda her eğiliş ve kalkışta ellerini kaldırırdı."[33]

Beşinci Rivayet Yolu:

Taberani; Muhammed b. Abdillah b. Irs – Yahya b. Suleyman b. Nadle el-Medinî – İbrahim b. Muhammed el-Eslemî – el-Leys b. Ebi Suleym – Abdurrahman b. El-Esved – Enes b. Malik radıyallahu anh isnadıyla rivayet ediyor:

حَدَّثَنَا مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ اللَّهِ بْنِ عِرْسٍ، نا يَحْيَى بْنُ سُلَيْمَانَ بْنِ نَضْلَةَ الْمَدِينِيُّ، ثَنَا إِبْرَاهِيمُ بْنُ مُحَمَّدٍ الْأَسْلَمِيُّ، ثَنَا اللَّيْثُ بْنُ أَبِي سُلَيْمٍ، حَدَّثَنِي عَبْدُ

---

[32] **Sahih.** İbnu'l-'Arâbî, *Mu'cem* (4/453 no:1945)

[33] **Sahih.** İbn Receb Fethu'l-Bari (4/327).

الرَّحْمَنِ بن الْأَسْوَدِ، نا أَنَسُ بْنُ مَالِكٍ قَالَ: «صَلَّيْتُ وَرَاءَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، وَأَبِي بَكْرٍ، وَعُمَرَ، فَكُلُّهُمْ كَانَ يَرْفَعُ يَدَيْهِ إِذَا افْتَتَحَ الصَّلَاةَ، وَإِذَا كَبَّرَ لِلرُّكُوعِ، وَإِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ يُكَبِّرُ لِلسُّجُودِ»

Enes b. Malik radıyallahu anh dedi ki: "Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in, Ebu Bekr'in ve Ömer'in (Radıyallahu anhuma) arkasında namaz kıldım. Hepsi de namaza başladığında, rükû için tekbir aldığında, başını kaldırıp secdeler için tekbir aldığında ellerini kaldırıyordu."[34]

[34] **İsnadı çok zayıf.** Taberani Evsat (6/299) İsnadında İbrahim b. Muhammed el-Eslemi metruk, Leys b. Ebi Suleym zayıftır.

3- ‘Abdullah b. ‘Umer ﷺ Hadisi:

Birinci Rivayet Yolu:

‘Abdullah b. Ahmed b. Hanbel; babası Ahmed b. Hanbel - el-Hakem b. Nâfi‘ - İsmâ‘îl b. ‘Ayyâş - Sâlih b. Keysân - Nâfi‘ - İbn ‘Umer ﷺ isnadıyla rivayet ediyor:

عن بن عمر C عن النبي ﷺ: مثل ذلك أن النبي ﷺ كان يرفع يديه حذو منكبيه حين يكبر ويفتتح الصلاة وحين يركع وحين يسجد.

‘Nebî ﷺ namaza başlarken tekbir aldığında, rükû etti-ğinde ve secde ettiğinde ellerini omuzları hizasına kadar kaldırırdı.’[35]

İkinci Rivayet Yolu:

Taberani; Ahmed b. İbrâhîm - Suleymân b. ‘Abdir-rahmân - Mesleme b. ‘Alî - Muhammed b. ‘Aclân - Nâfi‘ - İbn ‘Umer ﷺ isnadıyla rivayet ediyor:

عَنِ ابْنِ عُمَرَ C، أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ كَانَ يَرْفَعُ يَدَيْهِ حَذْوَ مَنْكِبَيْهِ إِذَا كَبَّرَ، وَإِذَا رَكَعَ، وَإِذَا سَجَدَ.

‘Rasûlüllâh ﷺ tekbir aldığında, rükû ettiğinde ve secde ettiğinde ellerini omuzları hizasında kaldırırdı.’[36]

---

[35] **Hasen**. Ahmed (2/132 no: 6164); Hatîb, *Târîhu Bagdâd* (7/394); Hilal el-Haffar Cüz (no:187) Ebu Tahir el-Muhallis, el-Muhallisiyyat (1249).

[36] **İsnadı zayıf, hasen ligayrihi**. Taberani, *Mu'cemu'l-Kebir* (11/145 no: 164); Taberânî, *Evsat* (1/29 no:71) İbn Adiy, el-Kamil (6/316) ve ‘Irâkî, *Tarhu't-Tesrîb* (2/405). Taberânî dedi ki: ‘İbn ‘Aclân’dan bunu sadece Mesleme ‘Umer rivayet etti.’ Mesleme b. Ali zayıftır.

Üçüncü Rivayet Yolu:

Taberani; Ahmed b. 'Abdilvehhâb - babası - el-Cerrâh b. Melih - Ertât b. Munzir - Nâfi' - İbn 'Umer ﵄ isnadıyla rivayet ediyor:

عن ابن عمر C، أن النَّبِيَّ ﷺ كَانَ يَرْفَعُ يَدَيْهِ عِنْدَ التَّكْبِيرِ لِلرُّكُوعِ، وَعِنْدَ التَّكْبِيرِ حِينَ يَهْوِي سَاجِدًا. لَمْ يَرْوِ هَذَا الْحَدِيثَ عَنْ أَرْطَاةَ، إلا الْجَرَّاحُ.

'Nebî ﷺ rükû için tekbir aldığında ve secdeye giderken tekbir aldığında ellerini kaldırırdı.'[37]

Dördüncü Rivayet Yolu:

Tahavî; İshâk b. İbrâhîm - Nasr b. 'Alî el-Cehdamî - 'Abdula'lâ b. 'Abdula'lâ - 'Ubeydullah - Nâfi' - İbn 'Umer ﵄ isnadıyla rivayet ediyor:

عن ابن عمر C: ‹أنه كان يرفع يديه في كل خفض، ورفع، وركوع، وسجود وقيام، وقعود بين السجدتين، ويزعم أن رسول اللّه ﷺ كان يفعل ذلك.›

'İbn 'Umer ﵄ her iniş ve kalkışta, rükûda ve secdelerde, ayağa kalkarken ve iki secde arasındaki oturuşunda ellerini kaldırıyor ve Rasûlüllâh ﷺ'in de böyle yaptığını söylüyordu.'[38]

---

[37] **Hasen**. Taberânî, *Mu'cemu'l-Kebîr*'de (11/142); Mu'cemu'l-*Evsat*'ta (1/18 no: 15) Taberânî dedi ki: 'Bunu Ertât'tan sadece el-Cerrâh rivayet etti.' Derim ki: Ertat b. Munzir ve el-Cerrah b. Melih el-Behrami saduk ravilerdir. Diğer ravileri güvenilirdir. Heysemi Mecmau'z-Zevaid'de (2/271) isnadının sahih olduğunu söylemiştir. Elbani, Heysemi'nin tashihini sükut ederek nakletmiştir: Aslu Sifati Salat (2/709); es-Salihî ed-Dımeşki, isnadı sahih demiştir. Bkz.: Subulu'l-Hedyi ve'r-Reşad (8/112).

[38] **Sahih**. Tahavî, Şerhu Muşkili'l-Asar (5100); İbn Kattân, *Beyânu'l-Vehm* (2831); 'Abdulhak İşbilî, *Ahkâmu'l-Kubrâ* (2/188); 'Irâkî, *Takrîbu'l-Esânid* (1/23) ve *Tarhu't-Tesrîb* (2/405); el-Elbani Aslu Sifati Salat (2/709). Heysemi, İbn Kattân ve el-Elbani **sahih** demişlerdir.

Beşinci Rivayet Yolu

İbn Ebî Şeybe şöyle rivayet etmiştir: (Muhammed) İbn Fudayl - 'Âsım b. Kuleyb - Muhârib b. Disâr - İbn 'Umer ﵄ isnadıyla:

عَنِ ابْنِ عُمَرَ C، قَالَ: رَأَيْتُه يَرْفَعُ يَدَيْهِ فِي الرُّكُوعِ وَالسُّجُودِ، فَقُلْتُ لَهُ: مَا هَذَا؟ فَقَالَ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ إِذَا قَامَ فِي الرَّكْعَتَيْنِ كَبَّرَ وَرَفَعَ يَدَيْهِ.

"İbn 'Umer ﵄'yı rükû ve secdelerde ellerini kaldırırken gördüm ve ona: 'Bu nedir?' dedim. Dedi ki: 'Nebî ﷺ iki rekatten kalktığında tekbir alır ve ellerini kaldırırdı.'"[39]

Altıncı Rivayet Yolu:

Darekutni dedi ki:

ورَواه إِسماعيل بن عياش، عن مُوسى بن عُقبَة، وعَبد الله بن عُمر، عَن نافع، عَن ابن عُمر، عن النَّبي صَلى الله عَليه وسَلم؛ أَنه كان يرفع في الافتتاح، وفي الركوع، وفي السجود

İsmail b. Ayyaş; Musa b. Ukbe ve Abdullah b. Ömer (el-Ömerî) – Nafi – İbn Ömer radıyallahu anhuma yoluyla; **Nebî sallallahu aleyhi ve sellem'in namaza başlangıçta, rükûda ve secdelerde ellerini kaldırdığını rivayet etti**."[40]

Yedinci Rivayet Yolu:

Darekutni dedi ki:

وروى داود بن عَبد الله، عَن نافع، عَن ابن عُمر؛ أَن النَّبي صَلى الله عَليه وسَلم كان يرفع في كل رفع ووضع

---

[39] **Sahih**. İbn Ebi Şeybe (1/213 no:2439) bkz.: Musnedu Ebi Ya'la (10/38)
[40] **Hasen**. Darekutni, İlel (7/13)

Davud b. Abdillah; (Malik) - Nafi – İbn Ömer radıyallahu anhuma yoluyla Nebî sallallahu aleyhi ve sellem her eğiliş ve kalkışta ellerini kaldırdığnı rivayet etti."[41]

Sekizinci Rivayet Yolu:

Ebu Tahir es-Silefi, el yazma halinde olan el-Fevaidu'l-Avaliyi'l-Muntekat Lil-Kasım b. El-Fadl es-Sekafî adlı cüzünde: Ebu'l-Ferac Osman b. Ahmed b. İshak el-Burcî – Muhammed b. Ömer b. Hafs – Ebu Cafer Muhammed b. Asım – Sufyan b. Uyeyne – ez-Zuhrî – Salim b. Abdillah b. Ömer – babası yoluyla rivayet ediyor: İbn Ömer radıyallahu anhuma dedi ki:

رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ " يَرْفَعُ يَدَيْهِ كُلَّمَا رَكَعَ وَسَجَدَ "

"Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in ellerini her rükû ve secdesinde kaldırdığını gördüm."[42]

es-Sehavî, *Fethu'l-Mugîs*'te naklediyor:

صلى رجل ممن يكتب الحديث بجنب ابن مهدي فلم يرفع يديه فلما سلم قال له: ألم تكتب عن ابن عيينة حديث الزهري عن سالم عن ابيه أن النبي كان يرفع يديه في كل تكبيرة ؟ قال: نعم! قال: فماذا تقول لربك اذا لقيت في تركك لهذا و عدم استعماله؟!!

[41] **Sahih.** Darekutni, el-İlel (7/14)

[42] **Sahih.** Ebu Tahir es-Silefi, Fevaidu'l-Avali (el yazma, 8. Cüz no: 14) Ebu Bekr el-Meragî, Meşyeha (s.315) bütün ravileri güvenilirdir. Zehebi, Mu'cemu'l-Muhaddisin'de (s.110 no: 188); Osman b. Muhammed el-Mukri – Ali b. Hibetullah yoluyla Ebu Tahir es-Silefi'den rivayet etmiştir. Sonra Zehebî dedi ki: Bunu Muslim - İbn Behzâd (doğrusu: Muhammed b. Abdillah b. Kahzad el-Mervezi'dir) - Seleme b. Suleymân - İbnu'l-Mubârek - Yûnus - İbn Şihâb yoluyla rivayet etmiştir. Biz bunu daha âli bir isnadla rivayet etmiş olduk." Şayet Zehebi'nin zikrettiği bu isnad ile aynı metin gelmişse – ki ona vakıf olamadım – bu isnad sahihtir.

"Hadis yazanlardan biri İbn Mehdî'nin yanında namaz kıldı ve ellerini kaldırmadı. Selâm verince İbn Mehdî ona şöyle dedi: **'Sen İbn 'Uyeyne - Zuhrî - Sâlim - babası (İbn 'Umer ﵄) yoluyla gelen: Rasûlüllâh ﷺ her tekbirle birlikte ellerini kaldırırdı hadisini yazmamış mıydın? Adam: 'Evet' dedi. Bunun üzerine İbn Mehdî şöyle dedi: 'Bunu terk ettiğin ve amel etmediğin halde Rabbinle karşılaştığın zaman ne diyeceksin?'"**[43]

İbn Ömer Radıyallahu anhuma Hadisine İtiraz ve Cevabı

Şeyh El-Elbani ﵀ şöyle der:

"Heysemi Mecma'da, Taberani'nin el-Evsat'ta, İbn Ömer radıyallahu anhuma'dan rivayetini zikrettikten sonra: "İsnadı sahihtir" demiştir. Derim ki: Bunu İbn Hazm (4/93) Abdulvehhab es-Sekafi – Ubeydullah – Nafi – İbn Ömer yoluyla şöyle rivayet etmiştir: "İbn Ömer radıyallahu anhuma, namaza girdiğinde, rükû ettiğinde, "semiallahu limen hamideh" dediğinde, secde ettiğinde, iki rekât arasında ellerini göğüslerine kadar kaldırırdı."

Bu isnad sahihtir. İbn Hazm'ın dediği gibi buna mevkuf denilerek itiraz edilmez. Zira bu merfu hükmündedir. Çünkü İbn Ömer radıyallahu anhuma, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in secdelerde el kaldırmadığını da rivayet etmişti. İbn Ömer radıyallahu anhuma'ya göre diğer sahabelerin Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'den ellerini bu

[43] es-Sehavî, *Fethu'l-Mugîs* (2/360); Cemaluddin el-Kasımî, Kavaidu't-Tahdis (s.309).

yerlerde de kaldırdığını söyledikleri sabit olmasaydı, kendisi dönüp bununla amel etmezdi. Bu gayet açıktır. Allaha hamd olsun.

Bunu, Abdullah el-Umeri'nin, Nafi'den, onun da İbn Ömer radıyallahu anhuma'dan merfu olarak (yani Nebî sallallahu aleyhi ve sellem'e nispet ederek): "Rükû ettiğinde ve secde ettiğinde ellerini kaldırırdı..." şeklindeki rivayeti destekler. El-Ömerî'nin ezberi zayıf olsa da, başkaları bu rivayette ona mutabaat ederek kuvvetlendirmişlerdir. Nitekim rükûdan kalkma bölümünde bunlar geçmişti. Nitekim salih Selef radıyallahu anhum, insanların çoğunun zannettiklerinin, hatta sonrakilerin kesin olarak nefyetmelerinin aksine olarak bu hadisle amel etmişlerdir. Karşı çıkanların başında Şeyh Enver el-Keşmiri, Feydu'l-Bari adlı kitabında (2/254), ondan önce de Cafer et-Tahavi gelir. O, iki secde arasında el kaldırılmamamasında icma iddia etmiştir. Hafız İbn Hacer ve başkaları bu konuda onu reddetmişlerdir..."[44]

Sonra şeyh el-Elbani, benim de bu risalede aktarmış olduğum rivayetleri zikrederek selefin iki secde arasında el kaldırdıklarını ispat eder.

---

[44] Elbani, *Aslu Sifati Salat* (2/709-710)

4- Ebû Hureyre ﷺ Hadisi:

Birinci Rivayet Yolu:

İsmail b. Ayyaş – Salih b. Keysan – el-A'rac – Ebu Hureyre radıyallahu anh yoluyla:

Ebu Hureyre radıyallahu anh dedi ki:

عن أبي هريرة ﷺ قال: كان رسول اللّٰه ﷺ يرفع يديه حذو منكبيه حين يفتح الصلاة وحين يركع وحين يسجد وحين يقوم من السجدتين.

'Rasûlüllâh ﷺ namaza başladığında, rükû ettiğinde, secde ettiğinde ve iki secdeden kalktığında ellerini omuzları hizasında kaldırırdı.'[45]

Ahmed b. Hanbel şu lafızla rivayet etmiştir:

Ebû Hureyre ﷺ şöyle demiştir:

عن أبي هريرة ﷺ: أن النبي ﷺ كان يرفع يديه حذو منكبيه حين يكبر ويفتتح الصلاة وحين يركع وحين يسجد.

'Nebî ﷺ namaza başlangıç tekbiri aldığında, rükû ettiğinde ve secde ettiğinde ellerini kaldırırdı.'[46]

---

[45] **Sahih.** Ahmed (2/132 no: 6163); İbn Mâce (860); Temmam, Fevaid (2/244 no: 1641); Hatîb, *Târîhu Bagdâd* (7/394); Tahâvî, *Şerhu Me'âni'l-Âsâr* (1/383); Ebu Tahir el-Muhallis, el-Muhallisiyyat (1248); Hilal el-Haffar, Cüz (no:186); İbn Asakir (5/460, 36/220). El-Elbani sahih olduğunu söylemiştir.

[46] **Sahih.** Ahmed (2/132 no: 6163); İbn Asakir (36/220)

Ebu Hureyre Hadisi Hakkında Birinci İtiraz ve Cevabı

İtiraz: Tahavî şöyle demiştir: "Bununla hüccet getirilmez. Zira İsmail b. Ayyaş, Şam'lı olmayanlardan rivayet etmiştir."

Darekutnî de *'İlel'de*; 'el-A'râc'ın Ebû Hureyre ﷺ'dan rivayet ettiği bu hadis sorulunca şöyle demiştir:

"Bunu Sâlih b. Keysân'dan İsma'îl b. 'Ayyâş rivayet etti ve ıdtırap yaptı. Kendisinden de Hişâm b. 'Ammâr[47], Muhammed b. el-Mubârek es-Surî ve İbrahim b. Mehdî el-Masisî, tek lafızda ittifak ederek 'namaza başlangıçta, rükûda, secdelerde ve iki rekât arasında el kaldırma' ifadesiyle rivayet etmişlerdir. 'Abdullah b. El-Mubarek[48], Ebû'l-Yemân, 'Abdullâh b. 'Avn el-Harrâz, Dâvud b. 'Amr, el-Hasen b. 'Arâfe[49], 'Amr b. 'Usmân[50] ve Luveyn[51] muhalefet ederek bunu İsmâ'îl'den rivayet ederlerken: **'Namaza başlarken, rükû ederken ve secde ederken (ellerini kaldırırdı)'** lafzıyla rivayet etmişlerdir. 'Usmân b. Ebî Şeybe ve el-Hâris b. Sureyc el-Havarizmî, İsmâ'îl'den rivayetlerinde: **'Namaza başlarken ve başını rükûdan kaldırırken...'** lafzıyla rivayet ettiler. Buna Sâlih - Nâfi' - İbn 'Umer C rivayetiyle mutabaat ederek Nebî ﷺ'den aynısını rivayet etmiştir. Doğruya en yakın görüş budur. Zira hadis bu lafızla İbn 'Umer C'dan mahfuzdur."[52]

Cevap: Tahavi'nin bu itirazı ve Darekutni'nin illetlendirmesi yerinde değildir. Her iki muhaddis de illetin sebebinin İsmail b. Ayyaş olduğunda müttefiktirler. Öncelikli olarak İsmail b. Ayyaş'tan rivayet eden güvenilir raviler secdelerde el

---

[47] Hişam b. Ammar'dan: İbn Mace (860) Temmam Fevaid (1525)
[48] Buhari Ref'ul-Yedeyn'de (110) İbnu'l-Mubarek yoluyla.
[49] Hasen b. Arafe'den: Hatib (7/394) ve Hilal el-Haffar, Cüz (no 186) Hasen b. Arafe sikadır.
[50] **Hasen.** Amr b. Osman yoluyla: İbn 'Asâkir (36/220). Amr b. Osman, saduktur.
[51] Luveyn'den: El-Muhallisiyyat (1248)
[52] Darekutnî de *'İlel'de* (10/288-290 no: 2013)

kaldırmayı ispat etmişlerdir. Ayrıca Darekutni'nin zikrettiklerine ek olarak: Tahavi'nin rivayetinde: Said b. Mansur, Ahmed'in rivayetinde; el-Hakem b. Nafi, İbn Mace'nin rivayetinde: Osman b. Ebi Şeybe; İsmail b. Ayyaş'tan secdelerde el kaldırmayı zikretmede ittifak etmişlerdir. Yine bu konuda Ebu Hureyre radıyallahu anh hadisini rivayette İsmail b. Ayyaş'a başka raviler mutabaat etmişlerdir:

İkinci Rivayet Yolu:

Nitekim Ebu Davud; Yahya b. Eyyub – Abdulmelik b. Cureyc – ez-Zuhrî – Ebu Bekr b. El-Haris – Ebu Hureyre radıyallahu anh yoluyla rivayet etmiştir:

عَنْ أَبِى هُرَيْرَةَ أَنَّهُ قَالَ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ –صلى الله عليه وسلم– إِذَا كَبَّرَ لِلصَّلاَةِ جَعَلَ يَدَيْهِ حَذْوَ مَنْكِبَيْهِ وَإِذَا رَكَعَ فَعَلَ مِثْلَ ذَلِكَ وَإِذَا رَفَعَ لِلسُّجُودِ(و فس رواية: وإذا وقع للسجود) فَعَلَ مِثْلَ ذَلِكَ وَإِذَا قَامَ مِنَ الرَّكْعَتَيْنِ فَعَلَ مِثْلَ ذَلِكَ.

"Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem namaz için tekbir aldığında ellerini omuzarına kadar kaldırırdı. Rükû ettiğinde aynısını yapardı. Secdeler için kalktığında (bir rivayette: secdelere eğildiğinde) aynısını yapardı. İki rekatten kalktığında da aynısını yapardı."[53]

[53] **Sahih**. Ebu Davud (738) İbn Huzeyme (694); Tahavi, Muşkilu'l-Asar (15/55); İbn Abdilberr, et-Temhid (23/160); Ahmed b. Yahya en-Necmi; Te'sisu'l-Ahkam (2/37); İbn Hacer Telhisu'l-Habir'de (1/219) Nevevi, Hulasatu'l-Ahkam'da (no:1069) ve el-A'zami, İbn Huzeyme tahkikinde sahih demişlerdir. El-Elbani: "Yahya b. Eyyub bu hadiste elleri kaldırmayı zikretme hususunda hata etmiştir" dedi ve hadisi zayıf saydı. Derim ki: Ebu Hureyre radıyallahu anh'den tekbirlerle beraber el kaldırma ifadesi başka raviler yoluyla da sabit olmuştur. Yahya b. Eyyub sikadır.

Üçüncü Rivayet Yolu:

Yine Yahya b. Eyyub'un bu rivayetine; Darekutni'nin el-İlel'inde zikredildiğine göre; Osman b. El-Hakem el-Cuzami yoluyla rivayet ederek mutabaat etmiştir.[54]

Dördüncü Rivayet Yolu:

Yine İbn Ebi Hatim'in el-İlel'indeki rivayette her ikisine; Salih b. Ebi'l-Ahdar, İbn Cureyc'den rivayet ederek mutabaat etmiştir:

Ebû Hâtim; babası Ebû Hâtim - Vehb b. Beyyân - Hafs b. En-Neccâr - Sâlih b. Ebî'l-Ahdâr - ez-Zuhrî - Ebû Bekir b. 'Abdirrahmân b. el-Hâris isnadıyla rivayet ediyor:

عن أَبِي بكرِ بن عَبدِ الرَّحمنِ بنِ الحارثِ، قال: كان أَبُو هُريرة ﷺ يُصلي بنا فِي مسجد رسُول اللّهِ ﷺ، فكان يرفع يديه إِذا افتتح الصلاة، وإِذا ركع، وإِذا رفع رأسه من الركوع، وكان يرفع يديه إِذا سجد، وكان يرفع يديه إِذا نهض من الركعتين، فإِذا. سلم التفت إلينا، وقال: إِنِّي أشبهكم صلاة بالنبي ﷺ.

"Ebû Hureyre ﷺ, Rasûlüllâh ﷺ'in mescidinde bize namaz kıldırdı. Namaza başladığında, rükû ettiğinde, başını rükûdan kaldırdığında ellerini kaldırıyordu. Secdeye giderken de ellerini kaldırdı, iki rekatten kalktığında da ellerini kaldırıyordu. Selâm verip bize doğru döndüğünde şöyle dedi:

'İçinizde namazı Nebî ﷺ'in namazına en çok benzeyeniniz benim.'"[55]

---

[54] **Hasen**. İbn Huzeyme (1/344 no:695); Zeylai, Nasbu'r-Raye (1/414) Osman b. Hakem el-Cuzami saduktur.

[55] **İsnadı zayıf, hasen ligayrihi**. Ebû Hâtim, *'İlel* (1/107 no: 291); Şevkanî, *Neylu'l-Evtâr* (3/288) Zeylaî Nasbu'r-Raye (1/414). Ebû Hâtim dedi ki: "Bu hatadır. Bu hadis sadece: 'tekbir alırdı' lafzıyla gelmiştir. Bunda ellerin kaldırılması yoktur." Derim ki: Bu isnadda Salih b. Ebi'l-Ahdar zayıf bir ravi olup, mutabaata elverişlidir.

Beşinci Rivayet Yolu:

Ebu Tahir el-Muhallis, *Fevâ'idu'l-Muntekât* adlı el yazma cüzünde şöyle rivayet etmiştir: Yahyâ (b. Muhammed b. Sâ'ad) - 'Amr b. 'Alî (el-Fellâs) - (Muhammed b. İbrâhîm) İbn Ebî 'Adî - Muhammed b. 'Amr - Ebû Seleme - Ebû Hureyre ؓ isnadıyla rivayet ediyor:

عن أبي هريرة، أنه كان يرفع يديه في كل خفض ورفع، ويقول: أنا أشبهكم صلاة برسول الله ﷺ. قال ابن صاعد: ليس أحد يقول: يرفع يديه إلا ابن أبي عدي، وغيره يقول: يكبر.

"Ebû Hureyre ؓ her eğiliş ve kalkışta ellerini kaldırıyor ve şöyle diyordu: 'Namazı Rasûlüllâh ﷺ'in namazına en çok benzeyeniniz benim.' [56]

İbn Sâ'ad dedi ki: İbn Ebî 'Adî dışında kimse: 'Ellerini kaldırırdı' dememiştir. Başkaları 'Tekbir alırdı' lafzıyla rivayet etmişlerdir."

Derim ki: Muhammed b. İbrahim İbn Ebi Adiy Sahihayn ricalinden olup sika bir ravidir. Hadis usulünde kararlaştırıldığına göre sikanın ziyadesi makbuldür. Bu isnad sahihtir.

Ebu Hureyre Hadisi Hakkında İkinci İtiraz ve Cevabı:

Darekutni'ye, Ebû Seleme'nin Ebû Hureyre ؓ'dan rivayet ettiği şu hadis soruldu:

عَن أَبِي هُرَيرة ؓ: أَنَّهُ كان يَرفَعُ يَدَيهِ فِي كُلِّ تَكبِيرَةٍ، ويَقُولُ: لَو قُطِعَت يَدِي لَرَفَعتُ ذِراعِي، ولَو قُطِعَت ذِراعِي لَرَفَعتُ عَضُدِي.

Ebu Hatim Salih b. Ebi'l-Ahdar sebebiyle illetli bulmuştur. Ancak secdelerde ellerin kaldırılması, görüldüğü gibi Ebu Hureyre radıyallahu anh'den sabit olmuştur.

[56] **Sahih.** Ebu Tahir el-Muhallis, *Fevâ'idu'l-Muntekât* (el yazma no: 87).

"Ebû Hureyre ﷺ her tekbirde ellerini kaldırırdı ve şöyle derdi:

'Şayet ellerim kesilirse kollarımı kaldırırım, kollarım kesilirse pazularımı kaldırırım.'"

Darekutnî dedi ki: "Bunu Rıfde b. Kudâ'a el-Gassânî - Evza'î'den, o da Yahyâ b. Ebî Seleme'den böylece rivayet etmiştir. Mubeşşir b. İsmâ'îl ve başkaları muhalefet ederek bunu el-Evza'î'den - o Yahyâ'dan - o da Ebû Seleme'den şu lafızla rivayet ettiler: **'Ebû Hureyre'yi tekbir alırken gördüm...'** Burada elleri kaldırmayı zikretmemiş ve sonunda şöyle demiştir: **'Elbette bu Rasûlüllâh ﷺ'in namaz kılma şeklidir.'** Doğrusu budur. Muhammed b. 'Amr - Ebû Seleme'den - o da Ebû Hureyre ﷺ'dan bunu rivayet etmiştir. 'Amr b. 'Alî - İbn Ebî 'Adî'den - o Muhammed b. 'Amr'dan - o da Ebû Seleme'den rivayet ediyor:

عَن أَبِي هُرَيرة ﷺ: أَنَّهُ كان يَرفَعُ يَدَيهِ فِي كُلِّ خَفضٍ ورَفعٍ، يَقُولُ: أَنا أَشبَهُكُم صَلاَةً بِرَسُولِ اللَّه ﷺ.

Ebû Hureyre ﷺ her iniş ve kalkışta ellerini kaldırırdı ve şöyle derdi: 'Ben namazı, Rasûlüllâh ﷺ'in namazına en çok benzeyeninizim.'

'Amr b. 'Alî'nin bu rivayetine kimse mutabaat etmemiştir. Ondan başkaları Nebî ﷺ'in her iniş ve kalkışta tekbir aldığını rivayet etmişlerdir. Bu sahihtir."[57]

Cevap: Amr b. Ali el-Fellas da, İbn Ebî Adiy de güvenilir ravilerdir. Sikanın ziyadesi makbuldür. Üstelik buna mutabaat da mevcuttur:

---

[57] Darekutnî, *el-'İlel* (9/282 no: 1763)

Altıncı Rivayet Yolu:

İbn Abdilberr, et-Temhid'de, Muhammed b. Mus'ab el-Karkasanî - Malik – ez-Zuhrî – Ebu Seleme yoluyla şöyle dediğini rivayet etmiştir:

عن أبي سلمة قال صلى لنا أبو هريرة فكان يرفع يديه في كل خفض ورفع ثم قال إني لأعلمكم بصلاة رسول الله صلى الله عليه و سلم هكذا قال كان يصلي ويرفع يديه في كل خفض ورفع حتى يفرغ من صلاته

"Ebu Hureyre radıyallahu anh bize namaz kıldırdı ve her eğiliş ve kalkışta ellerini kaldırdı. Sonra dedi ki: "Şüphesiz ben, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in namazını en iyi bileninizim. O (sallallahu aleyhi ve sellem) namaz kılarken namazı bitinceye kadar her iniş ve kalkışta ellerini kaldırırdı."[58]

[58] **Hasen**. İbn Abdilberr, Et-Temhid (7/79) Darekutni, İlel (4/449)

5- Vâ'il b. Hucr ﷺ Hadisi:

Birinci Rivayet Yolu:

Muhammed b. Cuhade – Abdulcebbar b. Vail b. Hucr[59] – Vail b. Alkame[60] – Vail b. Hucr yoluyla şöyle rivayet edilmiştir: Vail b. Hucr radıyallahu anh dedi ki:

صَلَّيْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَكَانَ إِذَا كَبَّرَ رَفَعَ يَدَيْهِ قَالَ: ثُمَّ الْتَحَفَ ثُمَّ أَخَذَ شِمَالَهُ بِيَمِينِهِ وَأَدْخَلَ يَدَيْهِ فِي ثَوْبِهِ قَالَ فَإِذَا أَرَادَ أَنْ يَرْكَعَ أَخْرَجَ يَدَيْهِ ثُمَّ رَفَعَهُمَا وَإِذَا أَرَادَ أَنْ يَرْفَعَ رَأْسَهُ مِنْ الرُّكُوعِ رَفَعَ يَدَيْهِ ثُمَّ سَجَدَ وَوَضَعَ وَجْهَهُ بَيْنَ كَفَّيْهِ وَإِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنْ السُّجُودِ أَيْضًا رَفَعَ يَدَيْهِ حَتَّى فَرَغَ مِنْ صَلَاتِهِ. قَالَ مُحَمَّدٌ: فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِلْحَسَنِ بْنِ أَبِي الْحَسَنِ فَقَالَ هِيَ صَلَاةُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَعَلَهُ مَنْ فَعَلَهُ وَتَرَكَهُ مَنْ تَرَكَهُ.

"'Rasûlüllâh ﷺ ile beraber namaz kıldım, (iftitah) tekbirini aldığı zaman, ellerini kaldırırdı. Sonra elbisesine sarınır (ellerini elbisesinin içine sokarak) sağ eli ile sol elini tutardı. Rükûa varmak istediği zaman da ellerini (elbisesinden) çıkarır ve onları kaldırırdı. Başını rükûdan kaldırmak istediği zaman da ellerini kaldırır, sonra secdeye varırdı ve yüzünü iki elleri arasına koyardı. Başını secdeden kaldırmak isteyince de aynı şekilde ellerini kaldırırdı. (Bu hal) namazı bitirinceye kadar (böyle) devam ederdi.'

Muhammed (b. Cuhâde) dedi ki: Ben bu durumu Hasen b. Ebî'l-Hasen'e söyledim. (O da bana şöyle) dedi: **'Bu Rasûlüllâh ﷺ'in namazıdır. Bunu yapan yaptı, yapmayan**

---

[59] Abdulcebbar b. Vail şöyle dedi: ""Ben çocuktum. Babamın namazını hatırlamıyorum. Bana Vail b. Alkame, babam Vail b. Hucr'den rivayet etti"

[60] Şeyh el-Elbani; doğrusu Alkame b. Vail'dir dedi.

yapmadı.'"[61]

Hafız İbnu't-Turkmani isnadının sahih olduğunu söylemiştir.[62]

İkinci Rivayet Yolu:

Eş'as b. Suvvar – Abdulcebbar b. Vail – babası; Vail b. Hucr radıyallahu anh yoluyla şöyle rivayet edilmiştir: Vail b. Hucr radıyallahu anh dedi ki:

أتيت رسول اللّٰه ﷺ فكان لي من وجهه ما لا أحب أن لي به من وجه رجل من بادية العرب صليت خلفه وكان يرفع يديه كلما كبر ورفع ووضع بين السجدتين ويسلم عن يمينه وعن شماله.

'Rasûlüllâh ﷺ'e gittim. Benim için onun yüzünden daha sevimli bir yüz, çöl Araplarında yoktu. Arkasında namaz kıldım. Her tekbir aldığında, her kalkış ve inişinde ve iki secde arasında ellerini kaldırıyordu. Sağına ve soluna selam verirdi.'[63]

Üçüncü Rivayet Yolu:

Asım b. Kuleyb – Babası (Kuleyb) – Vail b. Hucr radıyallahu anh yoluyla şöyle rivayet edilmiştir: Vail b. Hucr radıyallahu anh dedi ki:

---

61 **Sahih.** Ebu Davud (723); İbn Ebî 'Âsım, *el-Ahâd ve'l-Mesânî* (2309); Ahmed (4/317); Dârekutnî (1/291); İbn Hibbân (1894); İbn Hazm, *Muhallâ* (4/91); İbn 'Abdilberr, *Temhîd* (9/227), Ebu Musa el-Medini, el-Letaif (no:575); Ebu İshak el-Muzekki, el-Muzekkiyat (no:3)'de Muslim'in şartına göre **sahih** bir senedle rivayet etmişlerdir. Bkz.: el-Elbani, Aslu Sifati Salat (2/798-799)

62 Cevheru'n-Naki (2/136)

63 **Hasen ligayrihi**. Ahmed (4/317 no: 18881); İbn 'Asâkir (62/390); el-Elbani, Aslu Sifati Salat (2/799) İbn Hacer, *İtrâfu'l-Musnedi'l-Mute'âlî* (5/447 no: 7523) Mizzî, *Tuhfetu'l-Eşrâf* (9/83 no: 11759)

صَلَّيْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ، فَلَمَّا كَبَّرَ رَفَعَ يَدَيْهِ، وَلَمَّا أَرَادَ أَنْ يَرْكَعَ رَفَعَ يَدَيْهِ، وَلَمَّا أَرَادَ أَنْ يَسْجُدَ رَفَعَ يَدَيْهِ، وَكَانَ إِذَا جَلَسَ لِلتَّشَهُّدِ يُشِيرُ بِإِصْبَعِهِ السَّبَّابَةِ.

'Rasûlüllâh ﷺ ile beraber namaz kıldım. Her tekbirde ellerini kaldırıyordu. Rükû etmek istediğinde ellerini kaldırıyordu, secde etmek istediğinde ellerini kaldırıyordu. Teşehhüd için oturduğunda işaret parmağı ile işaret ediyordu.'[64]

Taberani'nin isnadında Suveyd b. Abdilaziz zayıftır. Lakin Asım b. Kuleyb'den mutabaat sabit olmuştur:

Birinci Mutabisi:

İbn Huzeyme'nin rivayetinde; Vehb b. Cerir – Şu'be yoluyla Asım b. Kuleyb'den o da babasından yoluyla, şu şekilde mutabaat gelmiştir:

Vail b. Hucr el-Hadramî radıyallahu anh dedi ki:

أن رسول الله ﷺ: ‹ رفع يديه حين كبر، وحين ركع، وحين رفع رأسه من الركوع، وقال حين سجد: هكذا...›

'Rasûlüllâh ﷺ tekbir aldığında, rükû ettiğinde, başını rükûdan kaldırdığında ellerini kaldırırdı. Secde ettiğinde de aynı şekilde yapardı...'[65]

İkinci Mutabisi:

Yine İbn Ebi Şeybe'nin rivayetinde, Abdullah b. İdris, Asım b. Kuleyb'den – o da babasından yoluyla, şu şekilde rivayet ederek mutabaat etmiştir:

---

[64] **İsnadı zayıf, hasen ligayrihi.** Taberânî (22/37) isnadında Suveyd b. Abdilaziz zayftır.
[65] **Sahih.** İbn Huzeyme (698)

Vail b. Hucr radıyallahu anh dedi ki:

‹ رَأَيْتُ النَّبِيَّ ﷺ يَرْفَعُ يَدَيْهِ كُلَّمَا رَكَعَ وَرَفَعَ.›

'Rasûlüllâh ﷺ'i her iniş ve kalkışta ellerini kaldırırken gördüm.'[66]

Üçüncü Mutabisi:

Diğer bir mutabisi de Şureyk yoluyla gelmiştir: Tahavi; Fehd b. Suleyman – Muhammed b. Said b. El-Esbahani – Şureyk - Asım b. Kuleyb – Babası – Vail b. Hucr radıyallahu anh isnadıyla rivayet ediyor:

عَنْ وَائِلِ بْنِ حُجْرٍ قَالَ: " أَتَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ , فَرَأَيْتُهُ يَرْفَعُ يَدَيْهِ حِذَاءَ أُذُنَيْهِ إِذَا كَبَّرَ , وَإِذَا رَفَعَ , وَإِذَا سَجَدَ

"Nebî sallallahu aleyhi ve sellem'e geldim ve onun tekbir aldığında, rükû ettiğinde ve secde ettiğinde ellerini kulakları hizasında kaldırdığını gördüm…"[67]

Dördüncü Rivayet Yolu:

Amr b. Murre – Alkame b. Vail – babası Vail b. Hucr radıyallahu anh yoluyla şöyle rivayet edilmiştir:

Amr b. Murre dedi ki:

صَلَّيْنَا فِى مَسْجِدِ الْحَضْرَمِيِّينَ فَحَدَّثَنِى عَلْقَمَةُ بْنُ وَائِلٍ عَنْ أَبِيهِ رضي الله عنه أَنَّهُ رَأَى رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَرْفَعُ يَدَيْهِ حِينَ يَفْتَتِحُ الصَّلاَةَ وَإِذَا رَكَعَ وَإِذَا سَجَدَ.

'Hadramî'lerin mescidinde namaz kıldık. 'Alkâme b. Vâ'il babası رضي الله عنه'dan; Rasûlüllâh ﷺ'i namaza başlarken, rükû

---

[66] **Sahih**. İbn Ebî Şeybe (1/234 no: 2441)
[67] **Hasen**. Tahavi, Şerhu Meani'l-Asar (1/196 no:1170)

ettiğinde ve secde ettiğinde ellerini kaldırdığını gördüğünü rivayet etti.'[68]

Ramehurmuzi, Muhaddisu'l-Fasl'da şöyle rivayet etmiştir: Alkame b. Vail şöyle dedi:

‹أنه رأى رسول اللّٰه ﷺ يرفع يديه إذا قام وإذا قعد.›

'Vail b. Hucr radıyallahu anh, Rasûlüllâh ﷺ'i kalktığında ve oturduğunda ellerini kaldırırken görmüş.'[69]

Beşinci Rivayet Yolu:

Amr b. Murre – Ebu'l-Buhteri – Abdurrahman el-Yahsubî – Vail el-Hadrami radıyallahu anh yoluyla şöyle rivayet edilmiştir:

Abdurrahman el-Yahsubi dedi ki:

عن وائل الحضرمي انه صلى مع النبي صلى الله عليه وسلم فكان يكبر إذا اخفض وإذا رفع ويرفع يديه عند التكبير ويسلم عن يمينه وعن يساره

"Vail el-Hadrami radıyallahu anh Nebî sallallahu aleyhi ve sellem ile beraber namaz kılmıştır. O eğildiğinde ve kalktığında tekbir alırken ellerini kaldırırdı. Sağına ve soluna selam verirdi."[70]

---

[68] **Sahih**. Darekutnî (3/245 no: 1131) el-Elbani, Aslu Sifati Salat'ta (2/707) Müslim'in şartına göre sahih demiştir.
[69] **Hasen ligayrihi**. Ramehurmuzî, *Muhaddisu'l-Fasl* (s.484 no: 521) isnadında Muhammed b. Halid b. Abdillah el-Vasiti zayıftır.
[70] **Sahih**. Ebu Davud et-Tayalisi (1/137 no: 1021); İbn Ebi Şeybe (1/265 no: 3042); Darimi (1/285 no:1252); Ahmed (4/316); Ebu Nuaym, Marife (5881); Taberani (22/41); el-Elbani Aslu Sifati Salat'ta (2/707) hasen demiştir. Şuayb el-Arnaut: sahih dedi. Huseyn Selim Esed: ceyyid dedi.

Altıncı Rivayet Yolu:

Taberani; el-Mikdam b. Davud – Esed b. Musa – el-Mes'udî – Abdulcebbar b. Vail – Babası yoluyla rivayet ediyor:

حَدَّثَنَا الْمِقْدَامُ بن دَاوُدَ، ثنا أَسَدُ بن مُوسَى، ثنا الْمَسْعُودِيُّ، عَنْ عَبْدِ الْجَبَّارِ بن وَائِلٍ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: لَمَّا قَدِمَ أَبِي عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَآهُ يَضَعُ يَدَهُ الْيُمْنَى عَلَى الْيُسْرَى، وَرَفَعَ يَدَيْهِ مَعَ كُلِّ تَكْبِيرَةٍ

Abdulcebbar b. Vail dedi ki: "Babam (Vail b. Hucr radıyallahu anh) Nebî sallallahu aleyhi ve sellem'e geldiği zaman onun sağ elini sol eli üzerine koyduğunu ve her tekbirle beraber ellerini kaldırdığını gördü."[71]

Yedinci Rivayet Yolu:

Bezzar ve Taberani'nin; Muhammed b. Hucr b. Abdilcebbar – Said b. Abdilcebbar b. Vail – Abdulcebbar b. Vail b. Hucr – Annesi – Vail b. Hucr radıyallahu anh yoluyla naklettikleri Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in abdest ve namazının ayrıntılı olarak tarif edildiği rivayetlerinde, namazla ilgili kısımda şöyle geçmektedir:

... ، ثُمَّ نهض إلى المسجد فدخل في المحراب – يعني– موضع المحراب فصف الناس خلفه ، وعَن يمينه ، وعَن يساره ، ثُمَّ رفع يديه حتى حاذتا بشحمة أذنيه ، ثُمَّ وضع يمينه على يساره عند صدره ، ثُمَّ افتتح القراءة فجهر بالحمد ، ثُمَّ فرغ من

[71] **İsnadı zayıf, hasen ligayrihi**. Taberani (22/32) Mikdam b. Davud zayıftır.

سورة الحمد ، ثُمَّ قال : آمين حتى سمع من خلفه ، ثُمَّ قرأ سورة أخرى ، ثُمَّ رفع يديه بالتكبير حتى حاذتا بشحمة أذنيه ، ثُمَّ ركع فجعل يديه على ركبتيه وفرج بين أصابعه وأمهل في الركوع حتى اعتدل وصار صلبه لو وضع عليه قدح من الماء ما انكفأ ، ثُمَّ رفع رأسه صَلّى الله عَلَيه وَسَلَّم بخشوع ، وَقال : سمع الله لمن حمده ، ثُمَّ رفع يديه حتى حاذتا بشحمة أذنيه ، ثُمَّ انحط للسجود بالتكبير فرفع يديه إلى أن حاذتا بشحمة أذنيه ، ثُمَّ أثبت جبهته في الأرض حتى إني أرى أنفه في الرمل وقوس بذراعيه ورأسه وبسط فخذه اليسار ونصب اليمين كما أثبت أصابع رجليه ولم يمهل بالسجود ورفع رأسه فرفع يديه بالتكبير إلى أن حاذتا بشحمة أذنيه وجلس جلسة خفيفة فوضع كفه اليمين على ركبته وبعض فخذه وحلق بأصبعه ، ثُمَّ انحط ساجدا بمثل ذلك ، ثُمَّ رفع رأسه بالتكبير بيديه إلى أن حاذتا بشحمة أذنيه وإلى أن اعتدل في قيامه ورجع كل عظم إلى موضعه ، ثُمَّ صلى أربع ركعات يفعل فيهن ما يفعل في هذه ، ثُمَّ جلس جلسة في التشهد مثل ذلك ، ثُمَّ سلم على يمينه حتى يرى بياض خده الأيسر وسلم عن يساره حتى يرى بياض خده الأيمن.

Vail b. Hucr radıyallahu anh dedi ki: "…Sonra kalkıp mescide gitti. Mihraba geçti. İnsanları arkasında, sağında ve solunda safa geçirdi. Sonra ellerini kulak memeleri hizasında kaldırdı. Sonra sağ elini sol eli üzerine göğsü hizasında koydu. Sonra kıraate başlayarak açıktan hamd (Fatiha) suresini okudu. Hamd suresini bitirince arkasındakilerin duyacağı şekilde amin dedi. Sonra başka bir sure okudu. Sonra ellerini kulak memeleri hizasında kaldırarak tekbir aldı. Sonra rükuya gitti. Ellerini parmak aralarını açık tutarak diz kapaklarına koydu. İyice düz

hale gelinceye kadar rükûda kaldı. Sırtı o kadar düz oldu ki, üzerine bir bardak su konsaydı dökülmezdi. Sonra başını vakarla kaldırarak "semiallahu limen hamideh" dedi. Ellerini kulak memeleri hizasında kaldırdı. Sonra tekbirle birlikte secdeye giderken ellerini kulak memeleri hizasında kaldırdı. Sonra alnını iyice yere yerleştirdi. Hatta burnunu kum içinde görebiliyordum. Kollarını yay şekline getirerek başını iki eli arasına aldı. Sol dizini yayarak ayak parmaklarını yere dayayıp sağ ayağını dikti. Secdede çok beklemedi. Başını kaldırdı. Ellerini kulak memeleri hizasında kaldırarak tekbir aldı. Sonra kısa bir süre oturdu. Sağ avucunu sağ diz kapağı ve dizinin bir kısmı üzerine koydu. Parmağıyla halka yaptı. Sonra aynı şekilde secdeye gitti. Sonra ellerini kulak memeleri hizasında kaldırarak tekbir aldı ve ayağa kalkarak iyice doğruldu. Her bir aza yerine oturdu. Sonra dört rekat namaz kıldı, hepsinde de bunda yaptıklarını tekrarladı. Sonra aynı şekilde bir miktar teşehhüd için oturdu. Sonra sol yanağının beyazlığı görünecek şekilde sağına, sonra da sağ yanağının beyazlığı görünecek şekilde soluna selam verdi."[72]

[72] **Sahih ligayrihi**. Bezzar, (10/355 no: 4488); Taberani (22/49) İsnadında Muhammed b. Hucr ve Said b. Abdilcebbar hakkında müfesser olmayan cerh varid olmuştur. Rivayet şahit getirmeye elverişlidir.

6- İbn 'Abbâs ﷺ Hadisi:

Birinci Rivayet Yolu:

Kuteybe b. Said – Muhammed b. Eban el-Ma'na - Nadr b. Kesir es-Sa'dî – Abdullah b. Tavus – Tavus b. Keysan – İbn Abbbas radıyallahu anhuma yoluyla şöyle rivayet edilmiştir:

En-Nadr b. Kesir dedi ki:

صَلَّى إِلَى جَنْبِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ طَاوُسٍ فِي مَسْجِدِ الْخَيْفِ فَكَانَ إِذَا سَجَدَ السَّجْدَةَ الْأُولَى فَرَفَعَ رَأْسَهُ مِنْهَا رَفَعَ يَدَيْهِ تِلْقَاءَ وَجْهِهِ فَأَنْكَرْتُ ذَلِكَ فَقُلْتُ لِوُهَيْبِ بْنِ خَالِدٍ فَقَالَ لَهُ وُهَيْبُ بْنُ خَالِدٍ: تَصْنَعُ شَيْئًا لَمْ أَرَ أَحَدًا يَصْنَعُهُ فَقَالَ ابْنُ طَاوُسٍ رَأَيْتُ أَبِي يَصْنَعُهُ وَقَالَ أَبِي رَأَيْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ يَصْنَعُهُ وَلَا أَعْلَمُ إِلَّا أَنَّهُ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يَصْنَعُهُ.

"'Abdullah b. Tâvûs Hayf mescidinde yanımda namaz kıldı. İlk secdeyi yapıp da başını kaldırdığında ellerini yüzü hizasına kadar kaldırdı. Bu davranışı uygun görmediğim için Vuheyb b. Hâlid'e haber verdim. Vuheyb de ona:

'İşittiğime göre sen namazda hç kimseden görmediğim bir şey yapıyor muşsun' dedi. Bunun üzerine 'Abdullah da şöyle cevap verdi:

'Ben babamı o işi yaparken gördüm de babam şöyle dedi: Ben İbn 'Abbâs ﷺ'nun böyle yaptığını gördüm ve onun: Bunu Nebî ﷺ böyle yapardı dediğinden başka bir şey de bilmiyorum.'"[73]

---

[73] **İsnadı zayıf, hasen ligayrihi.** Ebu Davud (740); Nesâî (1146); Ebû Ya'lâ (5/95 no: 2704); Nesâ'î (1134); Dûlâbî, *el-Kunâ* (4/93); Ukayli, ed-Duafa (2076) ve İbn Hazm, *el-Muhallâ* (4/92). Şeyh Elbânî Sahihu Suneni Ebi Davud'da (725) **sahih** demiştir. Aslu sıfati Salat'ta (2/800) el-Elbani dedi ki: İsnadında en-Nadr b. Kesir zayıftır. Ancak (bir sonraki rivayette görüldüğü gibi) İbn Mace'nin rivayetinde Ömer

İkinci Rivayet Yolu:

Kuteybe b. Said – İbn Lehîa – İbn Hubeyre – Meymun el-Mekkî yoluyla rivayet edilmiştir:

أنه رأي عبد اللّٰه بن الزبير ﷺ وصلى بهم يشير بكفيه حين يقوم وحين يركع وحين يسجد وحين ينهض للقيام فيقوم فيشير بيديه قال فانطلقت إلى بن عباس فقلت له انى قد رأيت بن الزبير صلى صلاة لم أر أحدا يصليها فوصف له هذه الإشارة فقال ان أحببت ان تنظر إلى صلاة رسول اللّٰه ﷺ فاقتد بصلاة بن الزبير.

"O (Meymun el-Mekkî) Abdullah b. Zubeyr ﷺ'nın kendilerine namaz kıldırırken elleriyle işaret ettiğini gördü. Namaza başladığında, rükû ettiğinde, secde ettiğinde ve kıyama kalkacağında da kalkarak elleriyle işaret ediyordu." (Meymun) dedi ki: "Ben hemen İbn 'Abbâs ﷺ'nın yanına gittim ve ona dedim ki: 'Ben, İbn Zubeyr ﷺ'nın hiç kimseyi namaz kılarken yapar görmediğim şeyleri yaparken gördüm.' O yapmış olduğu işaretleri 'Abdullah b. 'Abbâs ﷺ'ya gösterdim. Bana: 'Eğer Rasûlüllâh ﷺ'in namazını görmek istiyorsan İbn Zubeyr ﷺ'nın namazına iktida et' dedi."[74]

Üçüncü Rivayet Yolu

Ali b. Said er-Razî - Eyyub b. Muhammed es-Salihî (el-Haşimi) – Ömer b. Riyah – İbn Tavus – Babası Tavus – İbn Abbas radıyallahu anhuma yoluyla rivayet edilmiştir:

---

b. Riyah ona mutabaat etmiştir. Ömer b. Riyah daha zayıftır. lakin şahitlerle kuvvetlenir. Nitekim bunları et-Ta'likatu'l-Ciyad'da zikrettim."

[74] **İsnadı zayıf, sahih ligayrihi**. Ahmed (1/255 no: 2308) ve Ebû Dâvud (739) Taberânî, *Kebîr* (11273)'de rivayet etmişlerdir. İsnadında Meymun el-Mekki meçhuldür. Ahmed Muhammed Şâkir **hasen** demiştir. Elbânî, *Sahîhu Ebû Dâvud* (739)'da **sahih** demiştir.

İbn Abbas radıyallahu anhuma dedi ki:

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ: يَرْفَعُ يَدَيْهِ عِنْدَ كُلِّ تَكْبِيرَةٍ.

'Rasûlüllâh ﷺ ellerini her rekâtta kaldırırdı.' es-Sâlihî dedi ki: **'Her tekbirde ellerini kaldırırdı.'**[75]

[75] **İsnadı zayıf, hasen ligayrihi**. Taberânî (11/28); İbn Mâce (865); İbn Adiy, el-Kamil (5/51); Mizzi, Tehzibu'l-Kemal (21/347) Ömer b. Riyah metruktur. Şeyh Elbânî hadisin şahitleriyle **sahih** olduğunu söylemiştir.

7- ‘Umeyr b. Katâde el-Leysî ﷺ Hadisi:

Birinci Rivayet Yolu:

Rifde b. Kudaa - El-Evzai - Abdullah b. Ubeyd b. Umeyr – babası – dedesi; Umeyr b. Habib yoluyla rivayet edilmiştir:

Umeyr b. Habib radıyallahu anh dedi ki:

‹ كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَرْفَعُ يَدَيْهِ مَعَ كُلِّ تَكْبِيرَةٍ فِي الصَّلَاةِ الْمَكْتُوبَةِ. ›

‘Rasûlüllâh ﷺ farz namazda her tekbirle beraber ellerini kaldırırdı.’[76]

• İbn Hacer, *el-İsâbe*’de (2/490) Katâde el-Leysî’nin hal tercemesinde dedi ki:

“İbn Şâhîn bunu *es-Sahâbe*’de zikretti. ‘Abdullah b. ‘Ubeyd b. ‘Umeyr el-Leysî - babası - dedesi yoluyla:

‘Rasûlüllâh ﷺ her tekbirde ellerini kaldırırdı.’

İbn Şâhîn dedi ki: ‘Abdullah b. ‘Ubeyd’in dedesinin ismi Katâde’dir. Ebû Mûsâ dedi ki: ‘Dedesinin adı: ‘Umeyr b. Katade’dir.’ Dediği gibiyse, ‘Umeyr b. Katâde bilinen bir sahâbedir. Ondan daha önce bahsetmiştim. Bu hadis de ‘Umeyr b. Ka‘b’ın hal tercemesinde geçmişti. İbn Mâce bu konuda (Umeyr b. Habib şeklinde zikretmekle) yanılmıştır. Nitekim İbnu’s-Seken, Ebû Nu‘aym ve başkaları ‘Ubeyd b. ‘Umeyr’in babası ‘Umeyr b. Katâde’nin hal tercemesinde bunu tahric etmişlerdir.”

---

[76] **İsnadı zayıf, Hasen ligayrihi.** İbn Mace (861); Taberani (17/48) İbn Ebî ‘Âsım, *el-Ahâdu ve’l-Mesânî* (833); Hatib, Tarih (2/252-253); Abdulbaki b. Kani, Mucemu’s-Sahabe (2/228 no:738); Belazuri, *Ensâbu’l-Eşrâf*’ta (3/484); İbn Duhaym, Fevaid (131); Ukayli, ed-Duafa (3/116 no:597); İbn Adiy el-Kamil (3/175); İbn ‘Asâkir (18/154, 37/374, 41/248, 52/350) İbn Tulûn, *Ahadîsu’l-Ma‘it* (sy. 11/no: 1); Ebu Nuaym, el-Hilye (3/358); Ebû Nu‘aym, *Ma‘rife* (4701). Rifde b. Kudaa zayıftır. Hişam b. Ammar onun sika olduğunu söylemiş, diğer muhaddisler ise eleştirmişlerdir. Şeyh el-Elbani İbn Mace’nin rivayeti hakkında sahih demiştir.

İkinci Rivayet Yolu:

İbn Asakir; Ebu'l-Berekat el-Enmati – Ebu'l-Fadl b. Hayrun – Ebu'l-A'lâ el-Vasiti – (Ebu Bekr) Muhammed b. Ahmed el-Babisirî – el-Ahvas b. Mufaddal – babası (Mufaddal b. Gassan) yoluyla rivayet ediyor:

قلت ليحيى بن معين ان الأوزاعي حدث عن عبد الله بن عبيد بن عمير الليثي عن أبيه عن جده عمير بن قتادة قال كان رسول الله (صلى الله عليه وسلم) يرفع يديه مع كل تكبيرة في الصلاة فأنكر يحيى هذا الحديث والإسناد

Mufaddal dedi ki: "Yahya b. Main'e: "el-Evzai, Abdullah b. Ubeyd b. Umeyr el-Leysî'den, o babasından, o da dedesi Umeyr b. Katade'den Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in namazda her tekbirde ellerini kaldırdığını rivayet ediyor" dedim. Yahya b. Main bu hadisi ve isnadını tanımadı."[77]

Yine İbn Asakir; Ebu'l-Kasım Ali b. İbrahim - Hatib el-Bağdadi – Yahya b. Abdilcebbar es-Sukkeri – Muhammed b. Abdillah eş-Şafii – Cafer b. Muhammed b. el-Ezher – el-Mufaddal b. Gassan yoluyla da Yahya b. Main'den aynısını rivayet etmiştir.[78]

Bu rivayetler el-Evzaî'den bu hadisi Rifde b. Kudaa'dan başkasının da rivayet ettiğini göstermektedir. Yahya b. Main'in bu hadise karşı çıkmasının sebebi ise Abdullah b. Ubeyd b.

---

[77] **İsnadı zayıf, hasen ligayrihi**. İbn Asakir, Tarihu Dımeşk (35/183) Ebu'l-A'lâ el-Vasiti zayıftır. Ebu Bekr el-Babisiri'nin hal tercemesini bulamadım.

[78] İbn Asakir Tarihu Dımeşk (18/155) ravileri güvenilirdir.

Umeyr'in babasından işitmemiş olmasıdır. Nitekim Muhenne' şöyle demiştir:

وقال مهنأ سألت أحمد ويحيى عن هذا الحديث فقالا ليس بصحيح ولا يعرف عبيد بن عمير روى عن أبيه ولا عن جده".

"Ahmed ve Yahya'ya bu hadisi (Evzai'nin Abdullah b. Ubeyd b. Umeyr yoluyla rivayet ettiği hadisi) sordum, dediler ki: "Sahih değildir. Ubeyd b. Umeyr'in ne babasından ne de dedesinden rivayeti biliniyor"[79]

Üçüncü Rivayet Yolu:

İbn Adiy, el-Kamil'de Umeyr b. Katade radıyallahu anh hadisini zikrettikten sonra şöyle demiştir:

وهذا الحديث يعرف برفدة بن قضاعة عن الأوزاعي وقد روى عن أحمد بن أبي روح البغدادي وكان يسكن جرجان عن محمد بن مصعب عن الأوزاعي

"Bu hadis el-Evzai'den Rifde b. Kudaa'nın rivayetiyle bilinmektedir. Fakat Ahmed b. Ebi Ruh el-Bagdadi (ki o Cürcan'da oturuyordu) Muhammed b. Mus'ab'dan, o da el-Evzai'den rivayet etmiştir."[80]

---

[79] İbn Hacer, Tehzibu't-Tehzib (3/245)
[80] **İsnadı zayıf hasen ligayrihi** İbn Adiy, el-Kamil (3/175) isnadında Ahmed b. Ebi Ruh el-Bağdadi zayıftır.

Özetle: Bu Umeyr el-Leysi radıyallahu anh hadisi hakkında iki illet zikredilmiştir. Bunlardan birincisi Rifde b. Kudaa hakkında yapılan eleştirilerdir. İkincisi de Abdullah b. Ubeyd b. Umeyr'in babasından ve Ubeyd b. Umeyr'in babası Umeyr'den hadis işittiğinin sabit olmayışıdır.

Yahya b. Main Rifde'den işittiğini ve onun zayıf bir şeyh olduğunu söylemiştir.[81]

Rifde b. Kudaa'yı zayıf gören muhaddislerin cerhi iki sebepten dolayı kabul edilmez:

Birincisi: Rifde hakkında mufesser bir cerhte bulunmamışlardır. Hadis usulünden malum olduğu üzere cerh müfesser olmadığı yani ravinin hangi sebepten tenkid edildiği açıkça belirtilmediği sürece, o ravi hakkında sika diyenin sözü önceliklidir. Bizzat Rifde b. Kudaa'dan hadis dinlemiş olan Hişam b. Ammar Rifde'nin sika bir ravi olduğunu açıkça tasrih etmiştir. Rifde b. Kudaa'nın zayıf sayılmasının sebebini araştırdığımızda onun cerh edilmesinin açıklanan tek sebebinin meşhur ravilerden tek kaldığı bazı hadisler rivayet etmesi olduğunu görürüz. Bu ise yeterli bir cerh sebebi değildir. Nitekim İbn Hibban: "Meşhur ravilerden münker rivayetlerde tek kaldı. Sika ravilere uygun rivayet etmedikçe hüccet olmaz" demiştir.[82] Yani, bu risalede şahitlerini sunduğumuz üzere, Rifde'nin "her tekbirle beraber el kaldırma" lafzıyla rivayeti, sika ravilerin rivayetine uygun olduğu için rivayeti hüccettir.

---

[81] Tehzibu't-Tehzib (no:538)

[82] İbn Hibban, Mecruhin (1/302)

İkincisi: Rifde'nin el-Evzai'den yaptığı bu rivayeti, sadece Rifde'nin rivayet ettiğini zannetmelerinden ötürü bazı muhaddisler: "Bu rivayette ona kimse tabi olmadı" demişlerdir. Fakat az önce zikrettiğimiz gibi, Mufaddal b. Gassan ve Muhammed b. Mus'ab'ın el-Evzaî'den rivayet ederek, Rifde'ye mutabaatı sabit olmuştur.

Hadisin sıhhati hakkında ikinci bir itiraz sebebi, Abdullah b. Ubeyd b. Umeyr'in babasından işitmediğinin belirtilmesi demiştim. Hadisin isnadının zayıf olmasının sebebi işte bu inkıtadır. Bu konuda diğer sahabelerden gelen rivayetlerle her tekbirle beraber el kaldırılmasına dair şahit sabit olmuş ve rivayet hasen derecesine çıkmıştır. Allah en iyi bilendir.

8- Câbir b. 'Abdillâh ﷺ Hadisi:

Ahmed b. Hanbel; Nasr b. Bab – Haccac – ez-Zeyyal b. Harmele yoluyla şöyle rivayet etmiştir: ez-Zeyyal b. Harmele dedi ki:

سألت جابر بن عبد الله C كم كنتم يوم الشجرة؟ قال: كنا ألفا وأربع مئة قال: ‹ كَانَ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ يَرْفَعُ يَدَيْهِ فِي كُلِّ تَكْبِيرَةٍ مِنْ الصَّلاَةِ.›

"Câbir b. 'Abdillah el-Ensârî ﷺ'ya: '(Hudeybiye'de Rasûlüllâh ﷺ'e) ağaç altında biat ettiğinizde kaç kişiydiniz?' diye sordum. O şöyle dedi:

'Bin dört yüz kişiydik ve Rasûlüllâh ﷺ namazın her tekbirinde ellerini kaldırırdı.'"[83]

---

[83] **İsnadı zayıf, hasen ligayrihi.** Ahmed (3/310); Buhari Tarihu'l-Kebir (8/105) Heysemî, *Mecma'u'z-Zevâ'id* (2/101 no: 2583)'de rivayet etmiştir. Heysemî şöyle demiştir: 'Ben derim ki elleri kaldırmakla alakalı kısmı hariç hadis sahihte geçmiştir. Bu şekliyle ise hadisi Ahmed b. Hanbel rivayet etmiş olup senedinde ismi geçen Haccâc b. Ertât ihtilaflıdır.' İbn Hacer, *İtrâfu'l-Musned* (2/12 no:1435) ve Heysemî, *Gâyetu'l-Maksad* (1/996). İsnadında Nasr b. Bab hakkında İmam Ahmed; sika derken diğer muhaddisler zayıf demişlerdir. Şuayb el-Arnaut, ilk cümle hakkında: "Hadis sahihtir, bu isnad Nasr b. Bab ve Haccac'dan dolayı zayıftır" demiştir.

9- 'Alî b. Ebî Tâlib ﷺ Hadisi:

Birinci Rivayet Yolu:

Abdurrahman el-A'rec – Ubeydullah b. Ebi Rafi – Ali b. Ebi Talib radıyallahu anh yoluyla şöyle rivayet edilmiştir:

'Alî b. Ebî Tâlib ﷺ dedi ki:

عَنْ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ أَنَّهُ كَانَ إِذَا قَامَ إِلَى الصَّلَاةِ الْمَكْتُوبَةِ كَبَّرَ وَرَفَعَ يَدَيْهِ حَذْوَ مَنْكِبَيْهِ وَيَصْنَعُ مِثْلَ ذَلِكَ إِذَا قَضَى قِرَاءَتَهُ وَأَرَادَ أَنْ يَرْكَعَ وَيَصْنَعُهُ إِذَا رَفَعَ مِنَ الرُّكُوعِ وَلَا يَرْفَعُ يَدَيْهِ فِي شَيْءٍ مِنْ صَلَاتِهِ وَهُوَ قَاعِدٌ وَإِذَا قَامَ مِنَ السَّجْدَتَيْنِ رَفَعَ يَدَيْهِ كَذَلِكَ وَكَبَّرَ.

'Nebî ﷺ farz namazlara kalktığı zaman tekbir alır ve ellerini omuzları hizasına kadar kaldırırdı. Okumayı bitirip rükûa varmak istediği zaman da aynısını yapardı. Rükûdan kalktığı zaman da yine tekbir alırdı. Oturmuş halde namazından bir şey için (dua ederken) ellerini kaldırmazdı. İki secdeden kalkarken de aynı şekilde ellerini kaldırır ve tekbir getirirdi.'[84]

Bir Şüphe ve Cevabı:

وَلَا يَرْفَعُ يَدَيْهِ فِي شَيْءٍ مِنْ صَلَاتِهِ وَهُوَ قَاعِدٌ

"Oturmuş halde namazından bir şey için ellerini kaldırmazdı" ifadesini bazı kimseler secdelerde ellerin kaldırılmayacağı şeklinde yorumlamışlardır. Bu istidlal yerinde değildir. Zira el kaldırma fiili nefyedilirken: "Kaiden: oturmuş haldey-

[84] **Sahih.** Ebu Davud (744, 761); Buhari, Ref'ul-Yedeyn (8); İbn Huzeyme (584); İbn Mâce (864); İbn Hibban (5/68); Tirmizî (3423); Ahmed (1/93 no: 717); Beyhaki (2/74) ve Darekutnî (3/233 no: 1119). Şeyh Elbânî **hasen, sahih** demiştir. Şu'ayb el-Arnâ'ût **hasen** demiştir.

ken" denilmiştir. Secdelerde ellerini kaldıran kimse oturmuş halde iken ellerini kaldırmaz. Ali radıyallahu anh burada ellerin kaldırılmasına sebep olarak: "Fi şey'in min salatihi: namazından bir şey için" demiştir. Min teb'iz içindir ve namazın bir kısmı olan bir şey için eller kaldırılmaz demektir. Dolayısıyla burada kastedilen; namazda otururken dua için elleri kaldırmaya karşı çıkmaktır. Çünkü gerek iki secde arasındaki duada, gerekse teşehhüd duasında eller kaldırılmaz, yalnızca işaret parmağıyla işaret edilir. Nitekim sahabe ve tabiinden gelen şu rivayetler bu manayı desteklemektedir:

Suleyman b. Yahya rahimehullah şöyle demiştir:

كان أصحاب رسول الله صلى الله عليه و سلم يأخذ بعضهم على بعض يعني الإشارة باصبع في الدعاء

"Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in sahabeleri birbirlerini duada parmakla işaret etme konusunda uyarırlardı."[85]

Sehl b. Sad radıyallahu anh şöyle demiştir:

مَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ شَاهِرًا يَدَيْهِ قَطُّ يَدْعُو عَلَى مِنْبَرِهِ وَلاَ عَلَى غَيْرِهِ ، وَلَكِنْ رَأَيْتُهُ يَقُولُ هَكَذَا : وَأَشَارَ بِأُصْبُعِهِ السَّبَّابَةِ يُحَرِّكُهَا

"Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'i ne minber üzerinde ne de başka bir yerde (duada) elini açmış şekilde görmedim. Lakin onu işaret parmağıyla hareket ettirerek işaret ederken gördüm."[86]

---

[85] **Hasen mevkuf**. İbn Ebi Şeybe (6/87)

[86] **Hasen**. İbn Huzeyme (no:1450); Ahmed (5/337); Ebu Davud (1105); Hakim (1/718); İbn Hibban (3/165); Beyhaki (3/210); Taberani (6/206); Ebu Yala (13/545). El-Elbani, Daifu Ebi Davud'da "zayıf" demiş, İrvau'l-Galil'de (3/77) "isnadı hasen" demiştir. Şuayb el-Arnaut; Musned tahkikinde "zayıf", İbn Hibban'ın

İbn Abbas radıyallahu anhuma'dan:

الاستغفار أن تشير بأصبعٍ واحدةٍ

"İstiğfar/bağışlanma dileme tek parmakla işaret ederek olur"[87]

İbnu'z-Zubeyr radıyallahu anhuma'dan:

إنكم تدعون، أفضل الدعاء هكذا، وأشار بأصبعه.

"Şüphesiz sizler dua ediyorsunuz. Duanın en faziletlisi parmakla işaret ederek olur"[88]

İbn Sirin rahimehullah şöyle der:

إذا أثنيت على الله، فأشر بأصبعٍ واحدةٍ.

"Allah'a övgüde bulunduğunda tek parmakla işaret et."[89]

İkinci Rivayet Yolu:

Ebu Hafs Ömer b. Hafs el-Mısri, Ebu Bekr Muhammed b. Abdillah eş-Şafii'den naklettiği el yazma halinde bulunan el-Fevaidu'l-Munteka cüzünde: Muaz (b. El-Musenna) – Ali b. Osman el-Lahiki – Mehdî b. Meymun – Gaylan b. Cerir - Mutarrif (b. Abdillah eş-Şihhir) isnadıyla rivayet ediyor:

نا مُعَاذٌ، قَالَ: نا عَلِيُّ بْنُ عُثْمَانَ اللاحِقِيُّ، قَالَ: نا مَهْدِيُّ بْنُ مَيْمُونٍ، عَنْ غَيْلانَ بْنِ جَرِيرٍ، عَنْ مُطَرِّفٍ، قَالَ: صَلَّيْتُ أَنَا، وَعِمْرَانُ بْنُ

sahihine tahkikinde "şahitleriyle sahih" demiş, Huseyn Selim Esed, Ebu Ya'la tahkikinde "hasen" demiştir.

87 **Sahih mevkuf**. Ebu Davud (1489); Ziyau'l-Makdisi, el-Muhtare (4/47 no:468)

88 **Sahih mevkuf**. İbn Ebi Şeybe (6/87)

89 İbn Receb Fethu'l-Bari (6/303); İbn Abdilhadi, Adabu'd-Dua (s.92)

حُصَيْنٍ خَلْفَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ، فَكَانَ يَرْفَعُ يَدَيْهِ إِذَا رَكَعَ، وَإِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوعِ، وَإِذَا سَجَدَ، فَقَالَ عِمْرَانُ: أَرَى لَقَدْ أَذْكَرَنِي صَاحِبُكُمْ صَلاةً كُنَّا نُصَلِّيهَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ، صلى الله عليه وسلم لَقَدْ أَذْكَرَنِي هَذَا صَلاةَ رَسُولِ اللَّهِ، صلى الله عليه وسلم

"Mutarrif dedi ki: "İmran b. Husayn ile beraber Ali b. Ebi Talib radıyallahu anh'ın arkasında namaz kıldık. Rükû ettiğinde, rükûdan kalktığında ve secde ettiğinde ellerini kaldırdı. Bunun üzerine İmran radıyallahu anh dedi ki: "Görüyorum ki arkadaşınız Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem ile beraber kıldığımız namazı bana hatırlattı. Bu bana Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in namazını hatırlattı."[90]

Üçüncü Rivayet Yolu:

İbn Ebi Hatim, Tefsir'inde: Vehb b. İbrahim el-Gassani – İsrail b. Hatim el-Mervezi – Mukatil b. Hayyan – el-Esbag b. Nubate – Ali b. Ebi Talib radıyallahu anh isnadıyla rivayet ediyor:

عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ، قَالَ: لَمَّا نَزَلَتْ هَذِهِ السُّورَةُ عَلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:" " إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ، فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ " ، قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ:"يَا جِبْرِيلُ، مَا هَذِهِ النَّحِيرَةُ الَّتِي أَمَرَنِي بِهَا رَبِّي؟"، فَقَالَ: لَيْسَتْ بِنَحِيرَةٍ، وَلَكِنَّهُ يَأْمُرُكَ إِذَا تَحَرَّمْتَ لِلصَّلاةِ، ارْفَعْ يَدَيْكَ إِذَا كَبَّرْتَ، وَإِذَا رَكَعْتَ،

[90] **Sahih.** Bütün ravileri sikadır. Ebu Bekr eş-Şafii, Fevaidu'l-Muntekat (el yazma 13. Cüz no: 104)

وَإِذَا رَفَعْتَ رَأْسَكَ مِنَ الرُّكُوعِ، وَإِذَا سَجَدْتَ، فَإِنَّهَا صَلاتُنَا وَصَلاةُ الْمَلائِكَةِ الَّذِينَ فِي السَّمَاوَاتِ السَّبْعِ، وَإِنَّ لِكُلِّ شَيْءٍ زِينَةً، وَزِينَةُ الصَّلاةِ رَفْعُ الْيَدَيْنِ عِنْدَ كُلِّ تَكْبِيرَةٍ"

Ali b. Ebi Talib radıyallahu anh şöyle dedi: "Nebî sallallahu aleyhi ve sellem'e: "Sana Kevser'i verdik. Rabbin için namaz kıl ve kurban kes" suresi nazil olduğu zaman Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

"Ey Cibril! Rabbimin bana bu surede emrettiği "en-nahira: kurban" nedir?" Dedi ki: "en-Nahira/kurban değil, lakin sana namaza başladığında tekbir aldığında, rükû ettiğinde, başını rükûdan kaldırdığında, secde ettiğinde ellerini kaldırmanı emrediyor. Zira bu bizim; yedi kat semadaki meleklerin namazıdır. Şüphesiz herşeyin bir zineti vardır. Namazın zineti de her tekbirle beraber elleri kaldırmaktır."[91]

---

[91] **Çok zayıf**. İbn Ebi Hatim, Tefsir (12/460); Hakim (2/537); Beyhaki (2/75); Lisanu'l-Mizan (2/93) el-Esbag b. Nubate metruktur. El-Elbani ed-Daife'de (6008) uydurma demiştir.

10 - Mu'âz b. Cebel ﷺ Hadisi:

Taberani: 'Abdullah b. Ahmed b. Hanbel - Sâlih b. 'Abdullah et-Tirmizî - Mahbûb b. el-Hasen el-Kuraşî - el-Hadîb b. Cahder - en-Nu'mân b. Nu'aym - 'Abdurrahmân b. Ganm - Mu'âz b. Cebel ﷺ isnadıyla şöyle rivayet etmiştir:

كَانَ النَّبِيُّ ﷺ إِذَا كَانَ فِي صَلاتِهِ رَفَعَ يَدَيْهِ قُبَالَةَ أُذُنَيْهِ، فَإِذَا كَبَّرَ أَرْسَلَهُمَا، ثُمَّ سَكَتَ، وَرُبَّمَا رَأَيْتُهُ يَضَعُ يَمِينَهُ عَلَى يَسَارِهِ، فَإِذَا فَرَغَ مِنْ فَاتِحَةِ الْكِتَابِ سَكَتَ، فَإِذَا خَتَمَ السُّورَةَ سَكَتَ، ثُمَّ يَرْفَعُ يَدَيْهِ قُبَالَةَ أُذُنَيْهِ، وَيُكَبِّرُ وَيَرْكَعُ، وَكُنَّا لا نَرْكَعُ حَتَّى نَرَاهُ رَاكِعًا، ثُمَّ يَسْتَوِي قَائِمًا مِنْ رُكُوعِهِ، حَتَّى يَأْخُذَ كُلُّ عُضْوٍ مَكَانَهُ، ثُمَّ يَرْفَعُ يَدَيْهِ قُبَالَةَ أُذُنَيْهِ، وَيُكَبِّرُ وَيَخِرُّ سَاجِدًا، وَكَانَ يُمَكِّنُ جَبْهَتَهُ وَأَنْفَهُ مِنَ الأَرْضِ، ثُمَّ يَقُومُ كَأَنَّهُ السَّهْمُ لا يَعْتَمِدُ عَلَى يَدَيْهِ، وَكَانَ إِذَا جَلَسَ فِي آخِرِ صَلاتِهِ اعْتَمَدَ عَلَى فَخِذِهِ الْيُسْرَى، وَيَدُهُ الْيُمْنَى عَلَى فَخِذِهِ الْيُمْنَى، وَيُشِيرُ بِإِصْبَعِهِ إِذَا دَعَا، وَكَانَ إِذَا سَلَّمَ أَسْرَعَ الْقِيَامَ.

'Nebî ﷺ namaza (başlarken) ellerini kulaklarına kadar kaldırırdı. Tekbir alınca ellerini salar, sonra sükût ederdi. Bazen onu sağ eliyle sol elini tutarken gördüm. *Fatihâtu'l-Kitâb*'ı bitirince susardı. Sûreyi bitirince de susardı. Sonra ellerini kulaklarına kadar kaldırır, tekbir alır ve rükû ederdi. Biz onu rükûda görmedikçe eğilmezdik. Sonra rükûsundan doğrulur ve her uzuv yerleşene kadar beklerdi. Sonra ellerini kulaklarına kadar kaldırır, tekbir alır ve secdeye giderdi. Alnını ve burnunu yere değirirdi. Sonra eliyle bir yere dayanmadan ok gibi kalkardı. Namazının sonunda oturunca sol uyluğuna yaslanırdı. Sağ elini sağ uyluğuna koyarak parmağıyla işaret eder ve dua ederdi. Selam verdiğinde kalkmakta

acele ederdi.' [92]

Metninde iftitah tekbirinden sonra ellerin salınması lafzı münkerdir. İsnadında el-Hadib b. Cahder zayıftır. Ancak secdeye giderken elleri kaldırma kısmı şahit getirmeye elverişlidir. Şöyle ki:

El-Hadib b. Cahder hakkında el-Ukayli, Duafa'da: Basra'lıdır. Aslı olmayan münker hadisleri var" dedi.[93]

Derim ki: Ukayli'nin "aslı olmayan hadisleri var" sözünün aslı yoktur. "On üç veya on dört hadis rivayet etmiştir" demesine rağmen, bu konuda sadece bir tane rivayetini zikretmiş ve ona da karşı çıkmamıştır. Âlimlerin geneli Hadib b. Cahder'i zayıf saymış ve bir kısmı yalanla itham etmiştir. Bu mufesser olmayan bir cerhtir. Onlardan önce Şu'be, el-Hadib b. Cahder'i eleştirirken: "Hamama izarsız olarak girerdi" demiştir.[94]

Aralarında Buhari'nin de bulunduğu imamların geneli zayıf gördüğü için El-Hadib zayıftır. Allahu a'lem, Hadib'in zayıf sayılması Şu'be'ye dayanmaktadır. Buhari, "Şube onu zayıf görürdü" demiştir. Nitekim İbn Ebi Hatim, Ali b. El-Medini'nin şöyle dediğini nakleder: "Yahya'nın el-Hadib b. Cahder zikredilince şöyle dediğini işittim: "Şube onun hakkında: "Hadisinde bir sıkıntı hissediyorum" dedi. Ben: bunu çok sorunca Şu'be: "Sana söylemedim mi?" dedi.[95]

Şu'be'nin cerhte müteşeddid olduğu bilinmektedir. Abdullah Cudey' Tahriru Ulumi'l-Hadis'te: "Şu'be'nin bir ravinin hadisini, onda hadis dışında gördüğü bir şey sebebiyle tevil

---

[92] **Çok zayıf.** Taberânî (20/74 no: 139) *Bedru'l-Munîr* (3/515); *Telhîsu'l-Habîr* (1/550) ve Heysemî, *Mecma'u'z-Zevâ'id* (2/271).

[93] Duafa (3/7)

[94] Ebu Nuaym, Hilye (7/152) Ukayli Duafa (3/8)

[95] El-Cerh ve't-Ta'dil (1/141 no: 25, 3/397 no:1826)

veya hata etmiş olabileceği ihtimalinden dolayı terk etmedeki şiddeti meşhurdur" demiştir.[96]

Bazen onun münker rivayetleri gelmiştir. Ancak bu kendisinden önceki veya sonraki ravilerden kaynaklanmıştır. Bu rivayette de Mahbub b. El-Hasen eleştirilenler arasındadır. Hafız İbn Hacer, Metalibu'l-Aliye'de, el-Hadib b. Cahder'in rivayetiyle şahit getirmiştir.[97]

Neticede el-Hadib b. Cahder'in yalancı olduğu sabit olmamıştır. Bu rivayet uydurma değil, zayıftır. Metninde münker kısımlar vardır. Secdede el kaldırma kısmı şahit getirmeye elverişlidir. Allah en iyi bilendir.

[96] Tahriru Ulumi'l-Hadis (1/359)
[97] Bkz.: Metalibu'l-Aliye (3066)

11- İmran b. Husayn ﷺ Hadisi

Ebu Hafs Ömer b. Hafs el-Mısri, Ebu Bekr Muhammed b. Abdillah eş-Şafii'den naklettiği el yazma halinde bulunan el-Fevaidu'l-Munteka cüzünde: Muaz (b. El-Musenna) – Ali b. Osman el-Lahiki – Mehdî b. Meymun – Gaylan b. Cerir - Mutarrif (b. Abdillah eş-Şihhir) isnadıyla rivayet ediyor:

نا مُعَاذٌ، قَالَ: نا عَلِيُّ بْنُ عُثْمَانَ اللاحِقِيُّ، قَالَ: نا مَهْدِيُّ بْنُ مَيْمُونٍ، عَنْ غَيْلانَ بْنِ جَرِيرٍ، عَنْ مُطَرِّفٍ، قَالَ: صَلَّيْتُ أَنَا، وَعِمْرَانُ بْنُ حُصَيْنٍ خَلْفَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ، فَكَانَ يَرْفَعُ يَدَيْهِ إِذَا رَكَعَ، وَإِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوعِ، وَإِذَا سَجَدَ، فَقَالَ عِمْرَانُ: أَرَى لَقَدْ أَذْكَرَنِي صَاحِبُكُمْ صَلاةً كُنَّا نُصَلِّيهَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ، صلى الله عليه وسلم لَقَدْ أَذْكَرَنِي هَذَا صَلاةَ رَسُولِ اللَّهِ، صلى الله عليه وسلم

"Mutarrif dedi ki: "İmran b. Husayn ile beraber Ali b. Ebi Talib radıyallahu anh'ın arkasında namaz kıldık. Rükû ettiğinde, rükûdan kalktığında ve secde ettiğinde ellerini kaldırdı. Bunun üzerine İmran radıyallahu anh dedi ki: "Görüyorum ki arkadaşınız Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem ile beraber kıldığımız namazı bana hatırlattı. Bu bana Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in namazını hatırlattı."[98]

---

[98] **Sahih.** Bütün ravileri sikadır. Ebu Bekr eş-Şafii, Fevaidu'l-Muntekat (el yazma 13. Cüz no: 104)

12- Abdullah b. Mes'ud ﷺ Hadisi

Ebu'l-Hasen el-Hilaî, el yazma el-Hilaiyyat cüzünde; Ebu Muhammed Abdirrahman b. Muhammed b. En-Nehhas – Ebu Said Ahmed b. Muhammed b. Ziyad b. El-A'rabî – Sa'dan b. Nasr – Ebu Bedr Şuca b. El-Velid – Zuheyr b. Muaviye – Ebu İshak (es-Sebiî) – Abdurrahman b. El-Esved – babası – Alkame – Abdullah (b. Mes'ud) ﷺ isnadıyla rivayet ediyor:

عن عبد الله قال: رأيت رسول الله صَلَّى الله عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يلبي في كل رفع ووضع وقيام وقعود وتسليم عن يمينه وعن شماله حتى أرى بياض خديه كلتيهما , ورأيت أبا بكر، وعمر يفعلان ذلك

Abdullah (b. Mes'ud) ﷺ dedi ki: "Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'i her kalkış ve eğilişte, kıyamda ve oturuşta telbiye ederken (ellerini kaldırırken) gördüm. Sağına ve soluna yanağının beyazlığı görünecek şekilde selam verirdi. Ebu Bekr ve Ömer (radıyallahu anhuma)'yı da böyle yaparken gördüm."[99]

Bu hadisteki "yulebbî" lafzı, el-Hilaiyyat kitabının neşrinde, muhakkik tarafından değiştirilerek "yukebbiru" haline getirilmiştir. Bu açık bir tahriftir. Zira "yulebbi" kelimesiyle tekbir kastedilmez. Lakin ellerin kaldırılmasının kastedilmiş olması daha açıktır.

---

[99] **Sahih ligayrihi**. El-Hilaiyyat (el yazma no: 27) bütün ravileri güvenilirdir. Ancak Ebu İshak an'ane ile rivayet etmiştir.

Telbiye kelimesinin aslı "lebbe" kökünden gelir. Bu kelime ise, bir yerde kalmak, zeki olmak demektir. Ekinin tanelenmesi de "lebbebe" kelimesi ile ifade edilir. Aynı kökten gelen "lebeb" kelimesi göğsün üzerinde boğaz kısmını ifade etmek için kullanılır. Bu yüzden "telbîb" kelimesi; yaka, yakaya sarılmak anlamındadır. "lebeye" kelimesi ise icabet etmek demektir.[100]

Şiirde şöyle gelmiştir:

دَعَوْتُ لِما نابنِي مِسْوَراً فَلَبَّى فَلَبِّيْ يَدَيْ مِسْوَرِ

"Misver'i çağırdım, yerime geçtiğinde
Misver de icabet etti, onun iki eli de."[101]

Bu şiirde görüldüğü gibi, lebbâ fiili, iki ele nispet edilmiştir. Yani aslı "lebbe" olan kelime, fiil olarak; "lebbeye" olduğu zaman tesniye/ikilidir. Bu durumda "yulebbî" fiili tesniye bir fiildir ve iki elin kaldırılmasını ifade eder.

Bu söylediklerimi doğrulayan bir diğer delil şu hadistir:

عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ قَالَ: أَفَاضَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ عَرَفَاتٍ، وَرِدْفُهُ أُسَامَةُ بْنُ زَيْدٍ قَالَ: فَمَالَتْ بِهِ النَّاقَةُ وَهُوَ رَافِعٌ يَدَيْهِ مَا

---

[100] Bkz.: Cevherî, es-Sıhah (6/2479); Feyyûmî, Misbahu'l-Munir (2/547); el-Mutarrizi, el-Mugrab (4/472)

[101] İbn Seyyidi'n-Nas, el-Muhassas (4/156) Cevherî, es-Sıhah (6/2479)

تُجَاوِزَانِ رَأْسَهُ حَتَّى انْتَهَى إِلَى جَمْعٍ وَأَفَاضَ مِنْ جَمْعٍ، وَرِدْفُهُ الْفَضْلُ بْنُ عَبَّاسٍ، فَقَالَ الْفَضْلُ: مَا زَالَ يُلَبِّي حَتَّى رَمَى جَمْرَةَ الْعَقَبَةِ

İbn Abbas ﷺ'dan: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in Arafat'tan döndüğü sırada bineğinin arkasında Usame b. Zeyd vardı. Dedi ki: "Devesi meyletti, ellerini başının üzerini geçmeyecek kadar kaldırmıştı. Cem'e ulaşıncaya kadar böyle devam etti. Dönerken bineğinin arkasında el-Fadl b. Abbas vardı. Fadl dedi ki: "Akabe cemresini taşlayana kadar telbiyeye devam etti."[102]

Bu hadiste açıkça görülmektedir ki, Usame b. Zeyd ﷺ'in elleri kaldırmak diye tarif ettiği şekil hakkında el-Fadl b. Abbas ﷺ "telbiye" tabirini kullanmıştır. Tekbirler ancak akabe cemresinde başladığı için telbiye ile kastedilen tekbirden başka birşey olmalıdır ki, yukarıdaki hadiste telbiye fiilinin karşılığı; elleri kaldırmak olarak zikredilmiştir.

---

102 **Hasen.** İbn Huzeyme (2825) Ebu Avane (3491) Ziyau'l-Makdisi el-Muhtare (11/211) Ahmed (1/212, 226) Beyhaki (5/181) Ebu Ya'la (12/98) Taberani (11/140, 18/279)

13- Ebu Said el-Hudrî ﷺ Hadisi

Ahmed b. Hanbel'in rivayetine göre Said b. Haris dedi ki:

اشتكى أبو هريرة أو غاب فصلى بنا أبو سعيد الخدري فجهر بالتكبير حين افتتح الصلاة وحين ركع وحين قال سمع الله لمن حمده وحين رفع رأسه من السجود وحين سجد وحين قام بين الركعتين حتى قضى صلاته على ذلك فلما صلى قيل له قد اختلف الناس على صلاتك فخرج فقام عند المنبر فقال أيها الناس والله ما أبالي اختلفت صلاتكم أو لم تختلف هكذا رأيت النبي صلى الله عليه و سلم يصلي

"Ebû Hureyre ﷺ hastalandı ya da (namazda) yoktu ve Ebû Said el-Hudrî ﷺ bize namaz kıldırdı. O, namaza başlarken, rükûa giderken, 'Semiallahu limen hamideh' dediğinde, başını secdelerden kaldırdığında ve secdeye gittiğinde, iki rekât arasında (iki ile üçüncü arasında) kalkarken namazı tamamlayıncaya kadar açıktan tekbir aldı. Namazı bitince kendisine denildi ki: 'İnsanlar namazın konusunda ihtilafa düştüler.' Bunun üzerine yerinden kalktı ve minberin yanında durdu, sonra şöyle dedi:

'Ey insanlar! Vallahi namazınızın bundan farklı olması ya da olmaması beni ilgilendirmiyor, ben Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'i böyle namaz kılarken gördüm."[103]

Bu hadiste tekbiri açıktan yapmak sözüyle tekbirle beraber ellerin kaldırılması kastedilmiştir. Zira "semiallahu limen hamideh" dediğinde tekbiri açıktan yaptı sözü, bütün bunları yaparken ellerini kaldırdığını gösterir. Çünkü rükûdan doğrulurken tekbir getirilmez.

Nitekim el-Kastallani, bu hadisin şerhinde şöyle demiştir:

قال في الفتح: ... لكن كان ينبغي أن يستحب رفع اليدين، حينئذٍ، لتكمل المناسبة

"el-Feth'de şöyle denilmiştir: "...Lakin elleri kaldırmanın mustehap olması gerekir. O zaman tekbir ile alakası tam olur."[104]

[103] **Sahih**. Ahmed (3/18) Beyhaki (2/18) Hakim (1/346) İbn Huzeyme (1/291 no:580) Ebu Ya'la (2/431) Buhari Muhtasar olarak (2/242 no:825)
[104] Kastallani, İrşadu's-Sari (2/125) bkz.: Fethu'l-Bari (2/304)

SAHÂBEDEN GELEN MEVKÛF RİVAYETLER

1ve 2- Ebu Bekr ve Ömer ﷺ'dan Mevkuf

Ebu'l-Hasen el-Hilaî, el yazma el-Hilaiyyat cüzünde; Ebu Muhammed Abdirrahman b. Muhammed b. En-Nehhas – Ebu Said Ahmed b. Muhammed b. Ziyad b. El-A'rabî – Sa'dan b. Nasr – Ebu Bedr Şuca b. El-Velid – Zuheyr b. Muaviye – Ebu İshak (es-Sebiî) – Abdurrahman b. El-Esved – babası – Alkame – Abdullah (b. Mes'ud) radıyallahu anh isnadıyla rivayet ediyor:

عن عبد الله قال: رأيت رسول الله صَلَّى الله عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يلبي في كل رفع ووضع وقيام وقعود وتسليم عن يمينه وعن شماله حتى أرى بياض خديه كلتيهما , ورأيت أبا بكر، وعمر يفعلان ذلك

Abdullah (b. Mes'ud) ﷺ dedi ki: "Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'i her kalkış ve eğilişte, kıyamda ve oturuşta telbiye ederken (ellerini kaldırırken) gördüm. Sağına ve soluna yanağının beyazlığı görünecek şekilde selam verirdi. Ebu Bekr ve Ömer ﷺ'yı da böyle yaparken gördüm."[105]

---

[105] **Sahih ligayrihi**. El-Hilaiyyat (Ebu Muhammed Abdillah b. Rifaa es-Sa'di'nin rivayeti, el yazma no: 27) bütün ravileri güvenilirdir. Ancak Ebu İshak an'ane ile rivayet etmiştir.

3- Ali b. Ebi Talib ﵁

Birinci Rivayet Yolu:

Ebu Hafs Ömer b. Hafs el-Mısri, Ebu Bekr Muhammed b. Abdillah eş-Şafii'den naklettiği el yazma halinde bulunan el-Fevaidu'l-Munteka cüzünde: Muaz (b. El-Musenna) – Ali b. Osman el-Lahiki – Mehdî b. Meymun – Gaylan b. Cerir - Mutarrif (b. Abdillah eş-Şihhir) isnadıyla rivayet ediyor:

نا مُعَاذٌ، قَالَ: نا عَلِيُّ بْنُ عُثْمَانَ اللاحِقِيُّ، قَالَ: نا مَهْدِيُّ بْنُ مَيْمُونٍ، عَنْ غَيْلانَ بْنِ جَرِيرٍ، عَنْ مُطَرِّفٍ، قَالَ: صَلَّيْتُ أَنَا، وَعِمْرَانُ بْنُ حُصَيْنٍ خَلْفَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ، فَكَانَ يَرْفَعُ يَدَيْهِ إِذَا رَكَعَ، وَإِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوعِ، وَإِذَا سَجَدَ، فَقَالَ عِمْرَانُ: أَرَى لَقَدْ أَذْكَرَنِي صَاحِبُكُمْ صَلاةً كُنَّا نُصَلِّيهَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ، صلى الله عليه وسلم لَقَدْ أَذْكَرَنِي هَذَا صَلاةَ رَسُولِ اللَّهِ، صلى الله عليه وسلم

"Mutarrif dedi ki: "İmran b. Husayn ﵄ ile beraber Ali b. Ebi Talib ﵄'ın arkasında namaz kıldık. Rükû ettiğinde, rükudan kalktığında ve secde ettiğinde ellerini kaldırdı. Bunun üzerine İmran ﵄ dedi ki: "Görüyorum ki arkadaşınız Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem ile beraber kıldığımız namazı bana hatırlattı. Bu bana Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in namazını hatırlattı."[106]

[106] **Sahih.** Bütün ravileri sikadır. Ebu Bekr eş-Şafii, Fevaidu'l-Muntekat (el yazma 13. Cüz no: 104)

İkinci Rivayet Yolu:

İbn Abdilberr; Musa b. Ukbe – el-A'rac – Ubeydullah b. Ebi Rafi – Ali ؓ isnadıyla şöyle zikretmiştir:

موسى بن عقبة عن الأعرج عن عبيدالله بن أبي رافع عن علي مرفوعا في رفع اليدين في الصلاة مع كل خفض ورفع

"Ubeydullah b. Ebi Rafi; namazda her eğiliş ve kalkışta elleri kaldırmayı Ali ؓ'den merfu olarak rivayet etti."[107]

Bu rivayet daha uzun metniyle merfu rivayetler kısmında geçmişti. Her eğiliş ve kalkışta elleri kaldırmayı özellikle tasrih ettiği için bu metinle rivayetini de naklettim.

---

[107] **Sahih**. Et-Temhid (19/73)

4- İbn Zubeyr ﷺ Hadisi:

Birinci Rivayet Yolu:

Kuteybe b. Said – İbn Lehîa – İbn Hubeyre – Meymun el-Mekkî yoluyla rivayet edilmiştir:

أنه رأي عبد اللّه بن الزبير ﷺ وصلى بهم يشير بكفيه حين يقوم وحين يركع وحين يسجد وحين ينهض للقيام فيقوم فيشير بيديه قال فانطلقت إلى بن عباس فقلت له اني قد رأيت بن الزبير صلى صلاة لم أر أحدا يصليها فوصف له هذه الإشارة فقال ان أحببت ان تنظر إلى صلاة رسول اللّه ﷺ فاقتد بصلاة بن الزبير.

"O (Meymun el-Mekkî) Abdullah b. Zubeyr ﷺ'nın kendilerine namaz kıldırırken elleriyle işaret ettiğini gördü. Namaza başladığında, rükû ettiğinde, secde ettiğinde ve kıyama kalkacağında da kalkarak elleriyle işaret ediyordu." (Meymun) dedi ki: "Ben hemen İbn 'Abbâs ﷺ'nın yanına gittim ve ona dedim ki: 'Ben, İbn Zubeyr ﷺ'nın hiç kimseyi namaz kılarken yapar görmediğim şeyleri yaparken gördüm.' O yapmış olduğu işaretleri 'Abdullah b. 'Abbâs ﷺ'ya gösterdim. Bana: 'Eğer Rasûlüllâh ﷺ'in namazını görmek istiyorsan İbn Zubeyr ﷺ'nın namazına iktida et' dedi."[108]

---

[108] **İsnadı zayıf, sahih ligayrihi**. Ahmed (1/255 no: 2308) ve Ebû Dâvud (739) Taberânî, *Kebîr* (11273)'de rivayet etmişlerdir. İsnadında Meymun el-Mekki meçhuldür. Ahmed Muhammed Şâkir **hasen** demiştir. Elbânî, *Sahîhu Ebû Dâvud* (739)'da **sahih** demiştir.

İkinci Rivayet Yolu:

İbn Curayc – Hasen b. Muslim – Tavus yoluyla şöyle rivayet edilmiştir:

"Tavus'a namazda elleri kaldırmak hakkında sorulunca şöyle dedi:

رأيت عبد اللّٰه وعبد اللّٰه وعبد اللّٰه يرفعون أيديهم في الصلاة لعبد اللّٰه بن عمر وعبد اللّٰه بن عباس وعبد اللّٰه بن الزبير.

"Abdullah, 'Abdullah ve 'Abdullah namazda ellerini kaldırıyorlardı.' Yani İbn 'Umer, İbn 'Abbâs ve İbn Zubeyr.'"[109]

---

[109] **Sahih mevkuf**. 'Abdurrezzâk (2/69 no: 2525) ve İbn Munzir, *Evsat* (4/306 no:1338)

5- Sehl b. Sa'd ﷺ Hadisi:

Temim – el-Hasen b. Kaz'a – Nevfelî'lerin azatlısı; el-Haris b. Ebi'z-Zubeyr – İsmail b. Kays – Ebu Hazım – Sehl b. Sad radıyallahu anh yoluyla rivayet edilmiştir:

Ebû Hâzım dedi ki:

رأيت سهل بن سعد الساعدي في ألف من أصحاب رسول الله ﷺ يرفع يديه في كل خفض ورفع.

'Sehl b. Sa'd es-Sa'îdî ﷺ'yu Rasûlüllâh ﷺ'in bin ashâbı arasında gördüm. Ellerini her iniş ve kalkışta kaldırıyordu.'[110]

Uyarı!

İbn Hacer, *Telhîsu'l-Habîr'de* şöyle demiştir: İbn 'Asâkir, *Târîh'*inde Ebû Seleme el-A'rec tarikinden rivayet ediyor:

أَدْرَكْتُ النَّاسَ كُلُّهُمْ يَرْفَعُ يَدَيْهِ عِنْدَ كُلِّ خَفْضٍ وَرَفْعٍ.

'Kendilerine yetiştiğim insanların hepsi her iniş ve kalkışta ellerini kaldırıyorlardı.'[111]

Derim ki: Bu rivayeti bu şekilde zikretmekle İbn Hacer ve ona tabi olanlar iki hususta hata etmişlerdir. Birincisi Ebu Seleme el-A'rec şeklinde zikretmişlerdir ki doğrusu Ebu Hazım Seleme b. Dinar el-A'rec'dir. Nitekim Hafız Moğultay, İkmal'de bunu İbn Asakir'in Tarih'ine nispet ederek Ebu Hazım şeklinde zikretmiştir. İkinci hata: rivayetin metni bu şekilde değildir. Ne

---

[110] **İsnadı zayıf hasen ligayrihi.** İbn Asakir (22/24); Ebu Said İbnu'l-A'rabî, Mu'cem (1223). İsnadında İsmail b. Kays zayıftır.

[111] İbn Hacer, *Telhîsu'l-Habîr* (1/433) el-'Aynî, *Şerhu Suneni Ebî Dâvud* (3/297); Hafız Moğultay; İkmalu Tehzibi'l-Kemal (6/9) ve Şevkânî, *Neylu'l-Evtâr* (2/188) el-Elbani Aslu Sifatu Salat (2/710). İbn Asakir'in Tarih'inin matbu nüshasında bulamadım.

kadar aradımsa İbn Asakir'in Tarih'inde böyle bir ibare bulamadım. Lakin rivayet İbn Asakir'in Tarih'inde yukarıda naklettiğim şekilde gelmektedir.

6- Enes ﷺ'dan Mevkûf:

Birinci Rivayet Yolu:

Hammâd b. Seleme – Yahyâ b. Ebî İshâk – Enes radıyallahu anh isnadıyla şöyle rivayet edilmiştir:

عَنْ أَنَسٍ؛ أَنَّهُ كَانَ يَرْفَعُ يَدَيْهِ بَيْنَ السَّجْدَتَيْنِ.

'Enes ﷺ iki secde arasında ellerini kaldırırdı.'[112]

İkinci Rivayet Yolu:

İbnu'l-'Arâbî, *Mu'cem'de* Rifâ'a el-'Adevî yoluyla 'Abdullah b. Harb el-Leysî'den şöyle rivayet etmiştir: Mu'temir b. Suleymân'ı şöyle derken işittim, dedi ki:

"Babamı şöyle derken işittim: "Enes ﷺ'yu şöyle derken işittim:

ما آليت ما اقتديت بكم به من صلاة رسول الله ﷺ قال أبي: ما آليت ما اقتديت بكم من صلاة أنس، قال المعتمر: ما آليت ما اقتديت بكم من صلاة أبي، قال عبد الله بن حرب: وصلى لنا المعتمر فكان إذا كبر رفع يديه في كل خفض ورفع وبين الركعتين.

'Rasûlüllâh ﷺ'in kıldığı namaz şekline uyup uymamanıza aldırmıyorum!' babam dedi ki:

'Enes ﷺ'nun kıldığı namaz şekline uyup uymadığınıza aldırmıyorum!' Mu'temir dedi ki:

'Babamın kıldığı namaz şeklinde uyup uymadığınıza aldırmıyorum.' 'Abdullah b. Harb dedi ki:

---

[112] **Sahih mevkuf**. İbn Ebî Şeybe (1/271 no: 2811) Buhari Ref'ul-Yedeyn (101)

'Mu'temir bize namaz kıldırdı. Tekbir aldığı zaman her iniş ve kalkışta ve iki rekât arasında ellerini kaldırdı.'"[113]

---

[113] **Sahih**. İbnu'l-'Arâbî, *Mu'cem* (4/453 no:1945)

7- İbn 'Umer ﷺ'dan Mevkûf:

Birinci Rivayet Yolu:

Ebu Usame – Ubeydullah - Nafi – İbn Ömer radıyallahu anhuma yoluyla şöyle rivayet edilmiştir:

عَنِ ابْنِ عُمَرَ؛ أَنَّهُ كَانَ يَرْفَعُ يَدَيْهِ إِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ السَّجْدَةِ الأُولَى.

'İbn 'Umer ﷺ başını ilk secdeden kaldırdığında elleri-ni kaldırırdı.'[114]

İkinci Rivayet Yolu:

İbnu'l-Mufessir Abdullah b. Muhammed b. Nasıh, el yazma halinde bulunan "Hadisu Ubeydillah b. Umer" adlı cüzünde; (Ebu Said) Amr (b. Ebi Zur'a Abdirrahman) – Süley-man (b. Abdirrahman) – Şuayb (b. İshak) – Ubeydullah b. Ömer – Nafi yoluyla rivayet ediyor:

حدثني عمرو ، نا سليمان ، نا شعيب ، نا عبيد الله ، عن نافع ، أن عبد الله كان إذا ابتدأ الصلاة رفع يديه ، وإذا أراد الركوع رفع يديه ، وإذا رفع رأسه من الركوع للسجود رفع يديه ، وإذا قام من الركعتين كبر ورفع يديه

"Abdullah (b. Ömer) ﷺ namaza başladığında ellerini kaldırırdı. Rükû etmek istediğinde ellerini kaldırırdı. Başını rükûdan kaldırdığında ellerini secdeler için ellerini kaldırırdı. İki rekatten kalkarken tekbir alır ve ellerini kaldırırdı."[115]

---

[114] **Sahih mevkuf.** İbn Ebî Şeybe (1/271 no: 2812)
[115] **Hasen mevkuf.** İbnu'l-Mufessir, Hadisu Ubeydillah b. Umer (el yazma no:45)

Üçüncü Rivayet Yolu:

Humeydi – el-Velid b. Muslim - Zeyd b. Vakıd – Nafi yoluyla şöyle rivayet edilmiştir:

أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ كَانَ إِذَا أَبْصَرَ رَجُلاً يُصَلِّى لاَ يَرْفَعُ يَدَيْهِ كُلَّمَا خَفَضَ وَرَفَعَ حَصَبَهُ حَتَّى يَرْفَعَ يَدَيْهِ.

'Abdullah b. 'Umer ﷺ her iniş ve kalkışta ellerini kaldırmadan namaz kılan birini gördüğü zaman ellerini kaldırana kadar taşlardı.'[116]

Dördüncü Rivayet Yolu:

Muhammed (b. 'Îsâ b. Hayyân) - Muhammed b. el-Fadl (b. Atiyye) - babası – Sâlim (b. Aclan el-Eftas) - Nâfi' isnadıyla rivayet ediyor

أن ابن عمر كان يرفع يديه إذا افتتح الصلاة، وعند ركوعه، وعند سجوده.

'İbn 'Umer ﷺ namaza başladığında, rükû ettiğinde ve secdelerinde ellerini kaldırırdı.'[117]

Beşinci Rivayet Yolu:

'Abdullah (b. Muhammed b. 'Abdul'azîz el-Begavî) - 'Abdulcebbâr (b. 'Âsım Ebû Tâlib en-Nesâ'î) - 'Ubeydullah (b. 'Amr er-Rakkî) - 'Abdulkerîm el-Cezerî - Nâfi' - İbn 'Umer ﷺ isnadıyla şöyle rivayet edilmiştir:

---

[116] **Sahih mevkuf**. Humeydi (2/277 no:615) Darekutnî (1/290 no: 1128) ve es-Sehmî, *Târîhu Curcân* (sy. 476 no: 952).

[117] **İsnadı zayıf, hasen ligayrihi**. *el-Cuz'u Sâmin min Eczâ'i Ebî 'Alî Şazân* (El yazma no: 53). Bu isnadda Muhammed b. el-Fadl b. 'Atiyye zayıftır.

عن ابن عمر، أنه كان إذا افتتح الصلاة كبر ورفع يديه، وإذا أراد أن يركع رفع يديه وكبر ، وإذا رفع رأسه من الركوع، وإذا أراد أن يسجد كبر ورفع يديه.

'İbn 'Umer ﷺ namaza başladığı zaman tekbir alır ve ellerini kaldırırdı. Rükû etmek istediğinde ellerini kaldırır ve tekbir alırdı. Başını rükûdan kaldırdığında ve secde etmek istediğinde tekbir alır ve ellerini kaldırırdı.'[118]

Altıncı Rivayet Yolu:

Darekutni dedi ki:

ورَواه مُحمد بن بِشر، عن عُبيد الله، عَن نافع، عَن ابن عُمر، فِعلَه، غير مرفوع، وذكر الرفع في الافتتاح، وفي الركوع، وفي السجود

Muhammed b. Bişr; Ubeydullah – Nafi – İbn Ömer ﷺ yoluyla merfu değil de, kendisinin fiili olarak namaza başlangıçta, rükûda ve secdelerde ellerini kaldırdığını rivayet etti. [119].

Yedinci Rivayet Yolu:

Abdullah b. Vehb; Malik b. Enes – İbn Şihab – Salim – babası (Abdullah b. Ömer ﷺ) yoluyla rivayet ediyor:

«أَنَّهُ كَانَ يُكَبِّرُ فِي الصَّلَاةِ كُلَّمَا خَفَضَ وَكُلَّمَا رَفَعَ»

"O (İbn Ömer ﷺ) namazda her iniş ve kalkışta ellerini kaldırıyordu."[120]

---

[118] **Sahih mevkuf.** Ebu Tahir el-Muhallis, *Fevâ'idu'l-Muntekât* (El yazma no: 10); el-Muhallisiyyat (no:12) Bütün ravileri güvenilirdir.
[119] **Sahih mevkuf**. Darekutni el-İlel (7/14)
[120] **Sahih mevkuf**. İbn Vehb, Muvatta (386)

Sekizinci Rivayet Yolu:

Muhammed b. Beşşar – Abdulvehhab b. Abdulmecid es-Sekafî – Ubeydullah b. Ömer – Nafi isnadıyla şöyle rivayet edilmiştir:

عن ابن عمر: أنه كان يرفع يديه إذا دخل في الصلاة، وإذا ركع، وإذا قال: سمع الله لمن حمده، وإذا سجد، وبين الركعتين، يرفعهما إلى ثدييه.

'İbn 'Umer ﷺ namaza başladığında, rükû ettiğinde, *se-mi'a'llâhu li-men hamideh* **dediğinde, secde ettiğinde ve iki rekat arasında ellerini göğsü hizasına kadar kaldırırdı.'[121]**

İbn Hazm, bu rivayetin ardından şöyle demiştir:

هذا الإسناد لا داخلة فيه ، وما كان ابن عمر ليرجع إلى خلاف ما روى من ترك الرفع عند السجود إلا وقد صح عنده فعل النبي – صلى الله عليه وسلم – لذلك

"Bu isnadda herhangi bir kusur yoktur. İbn Ömer ﷺ, secdelerde elleri kaldırmanın terkine dair hadisin zıddına ancak kendisine göre Nebî sallallahu aleyhi ve sellem'den yaptığı sahih olarak sabit olan bir rivayetten dolayı dönmüş-tür."[122]

---

[121] **Sahih mevkuf**. İbn Hazm, *el-Muhallâ*'da (4/92) el-Elbani, Aslu Sıfati Salat'ta (2/709) "İbn Hazm'ın dediği gibi isnadı mevkuf olarak sahihtir. Hükmen merfu-dur."

[122] El-Muhalla (4/93)

İbn Ömer ﷺ Hadisi Hakkında Büyük Bir Hataya Dayanan İddia:

Abdurrahman Huseyn Vehdan'a ait; "Tabsiru's-Sacid" adlı bir risalede, İbn Hazm'ın yukarıda nakledilen sözüne itiraz sadedinde şöyle bir iddia gördüm:

"İbn Ömer radıyallahu anhuma'dan gelen mevkuf rivayetler, merfu rivayete karşı mukavemet edemez. Nasıl etsin ki; Beyhaki; Musa b. Ukbe – Nafi – İbn Ömer radıyallahu anhuma yoluyla şöyle dediğini rivayet etmiştir:

"Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem namaza başladığında, rükû ettiğinde ve başını rükûdan kaldırdığında ellerini kaldırırdı. Bunu secdelerde yapmazdı. Bu şekilde namazı Allah Teâlâ ile karşılaşıncaya kadar devam etti."

Cevap: Rivayet hiçbir kaynakta bu lafızla gelmemiştir. Zikredilen isnadda da yalancı ravi vardır. "Bu şekilde namazı Allah Teâlâ ile karşılaşıncaya kadar devam etti" ziyadesi, İbn Ömer radıyallahu anhuma hadisinde değil, sadece Ali b. El-Huseyn radıyallahu anhuma'dan mürsel olarak gelmiştir:

İmam Şafii Musnedinde şöyle rivayet etmiştir:

أَخْبَرَنَا مَالِكٌ ، عَنِ ابْنِ شِهَابٍ ، عَنْ عَلِيِّ بْنِ الْحُسَيْنِ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، قَالَ : كَانَ رَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وسلم يُكَبِّرُ كُلَّمَا خَفَضَ وَرَفَعَ ، فَمَا زَالَتْ تِلْكَ صَلَاتُهُ حَتَّى لَقِيَ اللَّهَ

Bize Malik, İbn Şihab'dan, o da Ali b. El-Huseyn'den haber vererek rivayet etti: dedi ki:

"Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem her iniş ve kalkışta tekbir alırdı. Bu şekilde namazı Allah Teâlâ ile karşılaşıncaya kadar devam etti"[123]

Hafız Zeylai, Nasbu'r-Raye'de şöyle demiştir: "Şeyh (İbn Dakik el-Iyd), el-İmam'da şöyle dedi: Bu kuruntuyu yani nesh iddiasını Beyhaki'nin Sunen'inde İbn Abdullah b. Hamdan er-Rakkî – İsmet b. Muhammed el-Ensari – Musa b. Ukbe – Nafi – İbn Ömer ﷺ yoluyla rivayet ettiği şu hadis giderir:

أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ كَانَ إِذَا افْتَتَحَ الصَّلَاةَ رَفَعَ يَدَيْهِ، وَإِذَا رَكَعَ، وَإِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوعِ، وَكَانَ لَا يَفْعَلُ ذَلِكَ فِي السُّجُودِ، فَمَا زَالَتْ تِلْكَ صَلَاتُهُ حَتَّى لَقِيَ اللَّهَ تَعَالَى

"Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem namaza başladığında, rükû ettiğinde ve başını rükûdan kaldırdığında ellerini kaldırırdı. Bunu secdelerde yapmazdı. Bu şekilde namazı Allah Teâlâ ile karşılaşıncaya kadar devam etti"[124]

Bu rivayet bu şekilde ne Beyhaki'nin Sünen'inde ne de başka bir hadis eserinde mevcut değildir. Nitekim Es-Subki "Bu nispette hata vardır" demiştir.[125] Nasbu'r-Raye muhakkiki Muhammed Avvame de Beyhaki'nin matbu nüshalarında bulunmadığını not olarak düşmüştür.

Hafız İbn Hacer, Telhisu'l-Habir'de el kaldırma hadislerini zikrederken, bu hataya tabi olmuş ve İbn Ömer ﷺ'dan gelen bir hadisi zikrettikten sonra şöyle demiştir:

---

[123] **Mürsel.** Şafii, Musned (1/47) el-Umm (1/132) Beyhaki, Marife (2/402-403); Suveyd el-Hadesani, Muvatta (no:78) Ebu Bekr eş-Şafii, el-Gaylaniyyat (55)

[124] **Uydurma.** Nasbu'r-Raye (1/409-410) Beyhaki'nin Sünen'inin matbu nüshalarında mevcut değildir. Bu isnadda İsmet b. Muhammed el-Ensari yalanla itham edilmiş metruk bir ravidir.

[125] Tabakat (6/20)

زَادَ الْبَيْهَقِيُّ: فَمَا زَالَتْ تِلْكَ صَلَاتُهُ حَتَّى لَقِيَ اللَّهَ

"Beyhaki şu ziyadeyi ekledi: "Bu şekilde namazı Allah Teâlâ ile karşılaşıncaya kadar devam etti."[126]

Aynı hatayı eş-Şevkani, Neylu'l-Evtar'da[127], el-Mubarekfuri, Mir'atu'l-Mefatih'te[128], el-Leknevi, et-Ta'liki'l-Mumecced'de[129], Seyyid Sabık, Fıkhu's-Sunne'de[130], en-Nedvî, Muhammed b. Hasen'in Muvatta'ının tahkikinde[131] ve Atiyye Sakr, Fetava'sında[132] devam ettirmiştir. Şeyh el-Elbani, eş-Şevkani'nin sözlerini aktarırken bu hataya dikkat çekmeden zikretmiştir.[133]

El-Hasen b. Ahmed es-San'anî, Fethu'l-Gaffar'da bu hataya dikkat çekerek şöyle demiştir:

وأخرجه أيضًا البيهقي وزاد: «فما زالت تلك صلاته حتى لقي الله تعالى» هكذا في "التلخيص" وتعقبه في "منحة الغفار"، وقال: إنه وهم ابن حجر في "التلخيص" فجعل الزيادة التي أخرجها البيهقي من حديث ابن عمر، وليس هي من حديثه بل من حديث أبي هريرة، هذا معنى كلامه.

"...Beyhaki bunu rivayet etti ve şu ziyadeyi ekledi: ""Bu şekilde namazı Allah Teâlâ ile karşılaşıncaya kadar devam etti" et-Telhis'te bu şekildedir. Minhatu'l-Gaffar'da itiraz edilerek şöyle denilmiştir: "Şüphesiz İbn Hacer, et-Telhis'te vehmetmiş

[126] Telhisu'l-Habir (1/539)
[127] Neylu'l-Evtar (2/188, 192)
[128] Mir'atu'l-Mefatih Şerhu Mişkati'l-Mesabih (3/14, 28) Mubarekfuri isnadında yalancı ravi olduğuna dikkat çekmiştir.
[129] Et-Ta'liku'l-Mumecced (1/382)
[130] Fıkhu's-Sunne (1/143)
[131] El-Muvatta Birivayeti'l-İmam Muhammed (1/183 dipnot)
[132] Fetava (s.304) Fetava'l-Ezher (9/146)
[133] Ed-Daife (13/118)

ve Beyhaki'nin İbn Ömer ﷺ'dan rivayet ettiği hadiste bulunmayan ziyadeyi ona nispet etmiştir. Bu ziyade İbn Ömer hadisinden değildir. Bilakis Ebu Hureyre radıyallahu anh hadisine uygun anlamdadır."[134]

Özetle: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in namazında veya secdelerinde vefat edinceye kadar ellerini kaldırmadan devam ettiğini bildiren ziyadenin aslı yoktur.

Dokuzuncu Rivayet Yolu:

İbn Curayc – Hasen b. Muslim – Tavus yoluyla şöyle rivayet edilmiştir:

"Tavus'a namazda elleri kaldırmak hakkında sorulunca şöyle dedi:

رأيت عبد اللّه وعبد اللّه وعبد اللّه يرفعون أيديهم في الصلاة لعبد اللّه بن عمر وعبد اللّه بن عباس وعبد اللّه بن الزبير.

"Abdullah, 'Abdullah ve 'Abdullah namazda ellerini kaldırıyorlardı.' Yani İbn 'Umer, İbn 'Abbâs ve İbn Zubeyr.'"[135]

---

[134] El-Hasen b. Ahmed es-San'anî, Fethu'l-Gaffar (1/314)

[135] **Sahih mevkuf**. 'Abdurrezzâk (2/69 no: 2525) ve İbn Munzir, *Evsat* (4/306 no:1338)

8- Ebû Hureyre ﷺ'dan Mevkûf:

Birinci Rivayet Yolu:

Yahyâ (b. Muhammed b. Sâ'ad) - Amr b. Ali el-Fellas - (Muhammed b. İbrâhîm) İbn Ebî 'Adî - Muhammed b. 'Amr - Ebû Seleme - Ebû Hureyre ﷺ isnadıyla şöyle rivayet edilmiştir:

عن أبي هريرة، أنه كان يرفع يديه في كل خفض ورفع، ويقول: أنا أشبهكم صلاة برسول الله ﷺ. قال ابن صاعد: ليس أحد يقول: يرفع يديه إلا ابن أبي عدي، وغيره يقول: يكبر.

"Ebû Hureyre ﷺ her eğiliş ve kalkışta ellerini kaldırıyor ve şöyle diyordu: 'Namazı Rasûlüllâh ﷺ'in namazına en çok benzeyeniniz benim.' [136]

İbn Sâ'ad dedi ki: "İbn Ebî 'Adî dışında kimse: 'Ellerini kaldırırdı' dememiştir. Başkaları 'Tekbir alırdı' lafzıyla rivayet etmişlerdir."

Derim ki: Muhammed b. İbrahim b. Ebi Adiy sika olup, Sahihayn ricalindendir. Hadis usulünde bilindiği üzere sikanın ziyadesi makbuldür.

Darekutnî, *el-'İlel'de* Ebu Seleme'den şöyle rivayet etmiştir:

عَن أَبِي هُرَيرة: أَنَّهُ كان يَرفَعُ يَدَيهِ فِي كُلِّ تَكبِيرَةٍ، ويَقُولُ: لَو قُطِعَت يَدِي لَرَفَعتُ ذِراعِي، ولَو قُطِعَت ذِراعِي لَرَفَعتُ عَضُدِي.

---

[136] **Sahih.** Ebu Tahir el-Muhallis, *Fevâ'idu'l-Muntekât* (el yazma no: 87). Telhisu'l-Habir (11/542).

“Ebû Hureyre ﷺ her tekbirde ellerini kaldırırdı ve şöyle derdi: ‘Şayet ellerim kesilirse kollarımı kaldırırım, kollarım kesilirse pazularımı kaldırırım.”[137]

İkinci Rivayet Yolu:

İbn Abdilberr, et-Temhid’de, Muhammed b. Mus’ab el-Karkasanî - Malik – ez-Zuhrî – Ebu Seleme yoluyla şöyle dediğini rivayet etmiştir:

عن أبي سلمة قال صلى لنا أبو هريرة فكان يرفع يديه في كل خفض ورفع ثم قال إني لأعلمكم بصلاة رسول الله صلى الله عليه و سلم هكذا قال كان يصلي ويرفع يديه في كل خفض ورفع حتى يفرغ من صلاته

“Ebu Hureyre ﷺ bize namaz kıldırdı ve her eğiliş ve kalkışta ellerini kaldırdı. Sonra dedi ki: “Şüphesiz ben, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem’in namazını en iyi bileninizim. O (sallallahu aleyhi ve sellem) namaz kılarken namazı bitinceye kadar her iniş ve kalkışta ellerini kaldırırdı.”[138]

Üçüncü Rivayet Yolu:

İbn Ebi Hâtim; babası Ebû Hâtim - Vehb b. Beyyân - Hafs b. En-Neccâr - Sâlih b. Ebî’l-Ahdâr - ez-Zuhrî - Ebû Bekir b. ‘Abdirrahmân b. el-Hâris isnadıyla rivayet ediyor:

عن أَبِي بكرِ بن عَبدِ الرّحمنِ بنِ الحارِثِ، قال: كان أَبُو هُريرة ﷺ يُصلي بنا فِي مسجد رسُول اللّهِ ﷺ، فكان يرفع يديه إِذا افتتح الصلاة، وإِذا ركع، وإِذا

[137] Darekutnî, *el-İlel* (9/282 no: 1763)
[138] **Hasen**. İbn Abdilberr, Et-Temhid (7/79)

رفع رأسه من الركوع، وكان يرفع يديه إذا سجد، وكان يرفع يديه إذا نهض من الركعتين، فإذا. سلم التفت إلينا، وقال: إني أشبهكم صلاة بالنبي ﷺ.

"Ebû Hureyre ﷺ, Rasûlüllâh ﷺ'in mescidinde bize namaz kıldırdı. Namaza başladığında, rükû ettiğinde, başını rükûdan kaldırdığında ellerini kaldırıyordu. Secdeye giderken de ellerini kaldırdı, iki rekatten kalktığında da ellerini kaldırıyordu. Selâm verip bize doğru döndüğünde şöyle dedi:

'İçinizde namazı Nebî ﷺ'in namazına en çok benzeyeniniz benim.'"[139]

[139] **İsnadı zayıf, hasen ligayrihi**. Ebû Hâtim, *'İlel* (1/107 no: 291); Şevkanî, *Neylu'l-Evtâr* (3/288) Zeylaî Nasbu'r-Raye (1/414). Ebû Hâtim dedi ki: "Bu hatadır. Bu hadis sadece: 'tekbir alırdı' lafzıyla gelmiştir. Bunda ellerin kaldırılması yoktur." Derim ki: Bu isnadda Salih b. Ebi'l-Ahdar zayıf bir ravi olup, mutabaata elverişlidir. Ebu Hatim Salih b. Ebi'l-Ahdar sebebiyle illetli bulmuştur. Ancak secdelerde ellerin kaldırılması, görüldüğü gibi Ebu Hureyre radıyallahu anh'den sabit olmuştur.

9- İbn 'Abbâs ﷺ'dan Mevkûf:

Birinci Rivayet Yolu:

Kuteybe b. Said – Muhammed b. Eban el-Ma'na - Nadr b. Kesir es-Sa'dî – Abdullah b. Tavus – Tavus b. Keysan – İbn Abbbas radıyallahu anhuma yoluyla şöyle rivayet edilmiştir:

En-Nadr b. Kesir dedi ki:

صَلَّى إِلَى جَنْبِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ طَاوُسٍ فِي مَسْجِدِ الْخَيْفِ فَكَانَ إِذَا سَجَدَ السَّجْدَةَ الْأُولَى فَرَفَعَ رَأْسَهُ مِنْهَا رَفَعَ يَدَيْهِ تِلْقَاءَ وَجْهِهِ فَأَنْكَرْتُ ذَلِكَ فَقُلْتُ لِوُهَيْبِ بْنِ خَالِدٍ فَقَالَ لَهُ وُهَيْبُ بْنُ خَالِدٍ: تَصْنَعُ شَيْئًا لَمْ أَرَ أَحَدًا يَصْنَعُهُ فَقَالَ ابْنُ طَاوُسٍ رَأَيْتُ أَبِي يَصْنَعُهُ وَقَالَ أَبِي رَأَيْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ يَصْنَعُهُ وَلَا أَعْلَمُ إِلَّا أَنَّهُ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يَصْنَعُهُ.

"'Abdullah b. Tâvûs Hayf mescidinde yanımda namaz kıldı. İlk secdeyi yapıp da başını kaldırdığında ellerini yüzü hizasına kadar kaldırdı. Bu davranışı uygun görmediğim için Vuheyb b. Hâlid'e haber verdim. Vuheyb de ona:

'İşittiğime göre sen namazda hiç kimseden görmediğim bir şey yapıyor muşsun' dedi. Bunun üzerine 'Abdullah da şöyle cevap verdi:

'Ben babamı o işi yaparken gördüm de babam şöyle dedi: Ben İbn 'Abbâs ﷺ'nun böyle yaptığını gördüm ve onun: Bunu Nebî ﷺ böyle yapardı dediğinden başka bir şey de bilmiyorum.'"[140]

[140] **İsnadı zayıf, hasen ligayrihi.** Ebu Davud (740); Nesâî (1146); Ebû Ya'lâ (5/95 no: 2704); Nesâ'î (1134); Dûlâbî, *el-Kunâ* (4/93); Ukayli, ed-Duafa (2076) ve İbn Hazm, *el-Muhallâ* (4/92). Şeyh Elbânî Sahihu Suneni Ebi Davud'da (725) **sahih** demiştir. Aslu sıfati Salat'ta (2/800) el-Elbani dedi ki: İsnadında en-Nadr b. Kesir zayıftır. Ancak İbn Mace'nin rivayetinde Ömer b. Riyah ona mutabaat etmiştir.

İkinci Rivayet Yolu:

İbn Curayc – Hasen b. Muslim – Tavus yoluyla şöyle rivayet edilmiştir:

"Tavus'a namazda elleri kaldırmak hakkında sorulunca şöyle dedi:

رأيت عبد اللّٰه وعبد اللّٰه وعبد اللّٰه يرفعون أيديهم في الصلاة لعبد اللّٰه بن عمر وعبد اللّٰه بن عباس وعبد اللّٰه بن الزبير.

"Abdullah, 'Abdullah ve 'Abdullah namazda ellerini kaldırıyorlardı.' Yani İbn 'Umer, İbn 'Abbâs ve İbn Zubeyr.'"[141]

Ömer b. Riyah daha zayıftır. Lakin şahitlerle kuvvetlenir. Nitekim bunları et-Ta'likatu'l-Ciyad'da zikrettim."

[141] **Sahih mevkuf**. 'Abdurrezzâk (2/69 no: 2525) ve İbn Munzir, *Evsat* (4/306 no:1338)

10- İmran b. Husayn ﷺ

Ebu Hafs Ömer b. Hafs el-Mısri, Ebu Bekr Muhammed b. Abdillah eş-Şafii'den naklettiği el yazma halinde bulunan el-Fevaidu'l-Munteka cüzünde: Muaz (b. El-Musenna) – Ali b. Osman el-Lahiki – Mehdî b. Meymun – Gaylan b. Cerir - Mutarrif (b. Abdillah eş-Şihhir) isnadıyla rivayet ediyor:

نا مُعَاذٌ، قَالَ: نا عَلِيُّ بْنُ عُثْمَانَ اللاحِقِيُّ، قَالَ: نا مَهْدِيُّ بْنُ مَيْمُونٍ، عَنْ غَيْلانَ بْنِ جَرِيرٍ، عَنْ مُطَرِّفٍ، قَالَ: صَلَّيْتُ أَنَا، وَعِمْرَانُ بْنُ حُصَيْنٍ خَلْفَ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَالِبٍ، فَكَانَ يَرْفَعُ يَدَيْهِ إِذَا رَكَعَ، وَإِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنَ الرُّكُوعِ، وَإِذَا سَجَدَ، فَقَالَ عِمْرَانُ: أَرَى لَقَدْ أَذْكَرَنِي صَاحِبُكُمْ صَلاةً كُنَّا نُصَلِّيهَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ، صلى الله عليه وسلم لَقَدْ أَذْكَرَنِي هَذَا صَلاةَ رَسُولِ اللَّهِ، صلى الله عليه وسلم

"Mutarrif dedi ki: "İmran b. Husayn ﷺ ile beraber Ali b. Ebi Talib ﷺ'ın arkasında namaz kıldık. Rüku ettiğinde, rükudan kalktığında ve secde ettiğinde ellerini kaldırdı. Bunun üzerine İmran radıyallahu anh dedi ki: "Görüyorum ki arkadaşınız Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem ile beraber kıldığımız namazı bana hatırlattı. Bu bana Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in namazını hatırlattı."[142]

---

142 **Sahih.** Bütün ravileri sikadır. Ebu Bekr eş-Şafii, Fevaidu'l-Muntekat (el yazma 13. Cüz no: 104)

11- Ebu Said el-Hudri ﷺ'den Mevkuf

Ahmed b. Hanbel'in rivayetine göre Said b. Haris dedi ki:

اشتكى أبو هريرة أو غاب فصلى بنا أبو سعيد الخدري فجهر بالتكبير حين افتتح الصلاة وحين ركع وحين قال سمع الله لمن حمده وحين رفع رأسه من السجود وحين سجد وحين قام بين الركعتين حتى قضى صلاته على ذلك فلما صلى قيل له قد اختلف الناس على صلاتك فخرج فقام عند المنبر فقال أيها الناس والله ما أبالي اختلفت صلاتكم أو لم تختلف هكذا رأيت النبي صلى الله عليه و سلم يصلي

"Ebû Hureyre ﷺ hastalandı ya da (namazda) yoktu ve Ebû Said el-Hudrî ﷺ bize namaz kıldırdı. O, namaza başlarken, rükûa giderken, 'Semiallahu limen hamideh' dediğinde, başını secdelerden kaldırdığında ve secdeye gittiğinde, iki rekât arasında (iki ile üçüncü arasında) kalkarken namazı tamamlayıncaya kadar açıktan tekbir aldı. Namazı bitince kendisine denildi ki: 'İnsanlar namazın konusunda ihtilafa düştüler.' Bunun üzerine yerinden kalktı ve minberin yanında durdu, sonra şöyle dedi:

'Ey insanlar! Vallahi namazınızın bundan farklı olması ya da olmaması beni ilgilendirmiyor, ben Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'i böyle namaz kılarken gördüm."[143]

Bu hadiste tekbiri açıktan yapmak sözüyle tekbirle beraber ellerin kaldırılması kastedilmiştir. Zira "semiallahu limen hamideh" dediğinde tekbiri açıktan yaptı sözü, bütün bunları yaparken ellerini kaldırdığını gösterir. Çünkü rükûdan doğrulurken tekbir getirilmez.

---

[143] **Sahih**. Ahmed (3/18) Beyhaki (2/18) Hakim (1/346) İbn Huzeyme (1/291) Ebu Ya'la (2/431) Buhari Muhtasar olarak (2/242)

TABÎ'İN'DEN ve TEBEU'T-TABÎ'İN ﷽'DAN GELEN RİVAYETLER

1- Tâvûs b. Keysan ﷽'dan Maktu':

Birinci Rivayet Yolu:

İbn Ebî Şeybe İbn 'Uleyye - Eyyûb isnadıyla şöyle rivayet etmiştir:

رَأَيْتُ نَافِعًا وَطَاوُوسا يَرْفَعَانِ أَيْدِيَهُمَا بَيْنَ السَّجْدَتَيْنِ.

'Nâfi' ve ve Tâvûs'u iki secde arasında ellerini kaldırırken gördüm.'[144]

İkinci Rivayet Yolu:

Hammâd b. Zeyd - Eyyûb es-Sahtiyânî isnadıyla şöyle rivayet edilmiştir:

عن أيوب السختياني قال: رأيت طاوسا ونافعا مولى ابن عمر يرفعان أيديهما بين السجدتين، قال حماد: وكان أيوب يفعله.

'Tâvûs ve İbn 'Umer ﷺ'nın azatlısı Nâfi''nin ellerini iki secde arasında kaldırdıklarını gördüm.' Hammâd b. Zeyd dedi ki:

'Eyyûb da böyle yapardı.'[145]

---

[144] **Sahih maktu.** İbn Ebî Şeybe (1/271 no: 2813); Tahavi, Muşkilu'l-Asar (15/49)

[145] **Sahih maktu.** İbn Hazm, *el-Muhallâ* (4/92); Tahavi, Muşkilu'l-Asar (15/49); İbn Abdilberr, et-Temhid (9/228).

Üçüncü Rivayet Yolu:

Kuteybe b. Said – Muhammed b. Eban el-Ma'na - Nadr b. Kesir es-Sa'dî – Abdullah b. Tavus – Tavus b. Keysan – İbn Abbbas radıyallahu anhuma yoluyla şöyle rivayet edilmiştir:

En-Nadr b. Kesir dedi ki:

صَلَّى إِلَى جَنْبِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ طَاوُسٍ فِي مَسْجِدِ الْخَيْفِ فَكَانَ إِذَا سَجَدَ السَّجْدَةَ الْأُولَى فَرَفَعَ رَأْسَهُ مِنْهَا رَفَعَ يَدَيْهِ تِلْقَاءَ وَجْهِهِ فَأَنْكَرْتُ ذَلِكَ فَقُلْتُ لِوُهَيْبِ بْنِ خَالِدٍ فَقَالَ لَهُ وُهَيْبُ بْنُ خَالِدٍ: تَصْنَعُ شَيْئًا لَمْ أَرَ أَحَدًا يَصْنَعُهُ فَقَالَ ابْنُ طَاوُسٍ رَأَيْتُ أَبِي يَصْنَعُهُ وَقَالَ أَبِي رَأَيْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ يَصْنَعُهُ وَلَا أَعْلَمُ إِلَّا أَنَّهُ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يَصْنَعُهُ.

"'Abdullah b. Tâvûs Hayf mescidinde yanımda namaz kıldı. İlk secdeyi yapıp da başını kaldırdığında ellerini yüzü hizasına kadar kaldırdı. Bu davranışı uygun görmediğim için Vuheyb b. Hâlid'e haber verdim. Vuheyb de ona:

'İşittiğime göre sen namazda hç kimseden görmediğim bir şey yapıyor muşsun' dedi. Bunun üzerine 'Abdullah da şöyle cevap verdi:

'Ben babamı o işi yaparken gördüm de babam şöyle dedi: Ben İbn 'Abbâs ﷺ'nun böyle yaptığını gördüm ve onun: Bunu Nebî ﷺ böyle yapardı dediğinden başka bir şey de bilmiyorum.'"[146]

---

[146] **İsnadı zayıf, hasen ligayrihi.** Ebu Davud (740); Nesâî (1146); Ebû Ya'lâ (5/95 no: 2704); Nesâ'î (1134); Dûlâbî, *el-Kunâ* (4/93); Ukayli, ed-Duafa (2076) ve İbn Hazm, *el-Muhallâ* (4/92). Şeyh Elbânî Sahihu Suneni Ebi Davud'da (725) **sahih** demiştir. Aslu sıfati Salat'ta (2/800)

Dördüncü Rivayet Yolu:

Buhârî, *Ref'u'l-Yedeyn*'de Vekî' (b. El-Cerrah) yoluyla er-Rebî' (b. Subeyh)'den şöyle rivayet etmiştir:

« رأيت الحسن، ومجاهدا، وعطاء، وطاوسا، وقيس بن سعد، والحسن بن مسلم: يرفعون أيديهم إذا ركعوا، وإذا سجدوا. » وقال عبد الرحمن بن مهدي: هذا من السنة.

'el-Hasen (el-Basri), Mucâhid (b. Cebr), 'Atâ' (b. Ebi Rabah), Tâvûs (b. Keysan), Kays b. Sa'd (el-Mekki) ve el-Hasen b. Muslim rükû ettiklerinde ve secde ettiklerinde ellerini kaldırırlarken gördüm.' 'Abdurrahmân b. Mehdî dedi ki:

'Bu Sünnet'tendir.'[147]

2- Nafi Mevla İbn Ömer ﷺ 'den Maktu

Birinci Rivayet Yolu:

İbn Ebî Şeybe İbn 'Uleyye - Eyyûb isnadıyla şöyle rivayet etmiştir:

رَأَيْتُ نَافِعًا وَطَاوُوسا يَرْفَعَانِ أَيْدِيَهُمَا بَيْنَ السَّجْدَتَيْنِ.

'Nâfi' ve ve Tâvûs'u iki secde arasında ellerini kaldırırken gördüm.'[148]

İkinci Rivayet Yolu:

Hammâd b. Zeyd - Eyyûb es-Sahtiyânî isnadıyla şöyle rivayet edilmiştir:

---

147 **Hasen maktu.** Buhârî, *Ref'u'l-Yedeyn* (64)

148 **Sahih maktu.** İbn Ebî Şeybe (1/271 no: 2813); Tahavi, Muşkilu'l-Asar (15/49)

عن أيوب السختياني قال: رأيت طاوسا ونافعا مولى ابن عمر يرفعان أيديهما بين السجدتين، قال حماد: وكان أيوب يفعله.

'Tâvûs ve İbn 'Umer ﷺ'nın azatlısı Nâfi''nin ellerini iki secde arasında kaldırdıklarını gördüm.' Hammâd b. Zeyd dedi ki:

'Eyyûb da böyle yapardı.'[149]

3- Hasen el-Basrî ﷺ'dan:

Birinci Rivayet Yolu:

İbn Ebî Şeybe Mu'âz b. Mu'âz - Eş'âs (b. Abdilmelik) - el-Hasen el-Basrî isnadıyla şöyle rivayet etmiştir:

عَنْ أَشْعَثَ ، قَالَ كَانَ الْحَسَنُ يَفْعَلُهُ يعني كَانَ يَرْفَعُ يَدَيْهِ فِي الرُّكُوعِ وَالسُّجُودِ

'Hasen el-Basrî ﷺ rükû ve secdelerde ellerini kaldırırdı.'[150]

İkinci Rivayet Yolu:

Muhammed b. Cuhade – Abdulcebbar b. Vail b. Hucr[151] – Vail b. Alkame[152] – Vail b. Hucr yoluyla şöyle rivayet edilmiştir: Vail b. Hucr ﷺ dedi ki:

صَلَّيْتُ مَعَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَكَانَ إِذَا كَبَّرَ رَفَعَ يَدَيْهِ قَالَ: ثُمَّ الْتَحَفَ ثُمَّ أَخَذَ

[149] **Sahih maktu.** İbn Hazm, *el-Muhallâ* (4/92); Tahavi, Muşkilu'l-Asar (15/49); İbn Abdilberr, et-Temhid (9/228).
[150] **Sahih maktu.** İbn Ebî Şeybe (1/235 no: 2450)
[151] Abdulcebbar b. Vail şöyle dedi: "Ben çocuktum. Babamın namazını hatırlamıyorum. Bana Vail b. Alkame, babam Vail b. Hucr'den rivayet etti"
[152] Şeyh el-Elbani; doğrusu Alkame b. Vail'dir dedi.

شِمَالَهُ بِيَمِينِهِ وَأَدْخَلَ يَدَيْهِ فِي ثَوْبِهِ قَالَ فَإِذَا أَرَادَ أَنْ يَرْكَعَ أَخْرَجَ يَدَيْهِ ثُمَّ رَفَعَهُمَا وَإِذَا أَرَادَ أَنْ يَرْفَعَ رَأْسَهُ مِنْ الرُّكُوعِ رَفَعَ يَدَيْهِ ثُمَّ سَجَدَ وَوَضَعَ وَجْهَهُ بَيْنَ كَفَّيْهِ وَإِذَا رَفَعَ رَأْسَهُ مِنْ السُّجُودِ أَيْضًا رَفَعَ يَدَيْهِ حَتَّى فَرَغَ مِنْ صَلَاتِهِ. قَالَ مُحَمَّدٌ: فَذَكَرْتُ ذَلِكَ لِلْحَسَنِ بْنِ أَبِي الْحَسَنِ فَقَالَ هِيَ صَلَاةُ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَعَلَهُ مَنْ فَعَلَهُ وَتَرَكَهُ مَنْ تَرَكَهُ.

"'**Rasûlüllâh ﷺ ile beraber namaz kıldım, (iftitah) tekbirini aldığı zaman, ellerini kaldırırdı. Sonra elbisesine sarınır (ellerini elbisesinin içine sokarak) sağ eli ile sol elini tutardı. Rükûa varmak istediği zaman da ellerini (elbisesinden) çıkarır ve onları kaldırırdı. Başını rükûdan kaldırmak istediği zaman da ellerini kaldırır, sonra secdeye varırdı ve yüzünü iki elleri arasına koyardı. Başını secdeden kaldırmak isteyince de aynı şekilde ellerini kaldırırdı. (Bu hal) namazı bitirinceye kadar (böyle) devam ederdi.'**

Muhammed (b. Cuhâde) dedi ki: Ben bu durumu Hasen b. Ebî'l-Hasen'e söyledim. (O da bana şöyle) dedi: **'Bu Rasûlüllâh ﷺ'in namazıdır. Bunu yapan yaptı, yapmayan yapmadı.'"**[153]

Hafız İbnu't-Turkmani isnadının sahih olduğunu söylemiştir.[154]

---

153 **Sahih.** Ebu Davud (723); İbn Ebî 'Âsım, *el-Ahâd ve'l-Mesânî* (2309); Ahmed (4/317); Dârekutnî (1/291); İbn Hibbân (1894); İbn Hazm, *Muhallâ* (4/91); İbn 'Abdilberr, *Temhîd* (9/227), Ebu Musa el-Medini, el-Letaif (no:575); Ebu İshak el-Muzekki, el-Muzekkiyat (no:3)'de Muslim'in şartına göre **sahih** bir senedle rivayet etmişlerdir. Bkz.: el-Elbani, Aslu Sifati Salat (2/798-799)

154 Cevheru'n-Naki (2/136)

Üçüncü Rivayet Yolu:

İbn Ebî Şeybe Yezîd b. Hârûn - Eş'âs isnadıyla şöyle rivayet etmiştir:

حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، عَنْ أَشْعَثَ، عَنِ الْحَسَنِ، وَابْنِ سِيرِينَ؛ أَنَّهُمَا كَانَا يَرْفَعَانِ أَيْدِيَهُمَا بَيْنَ السَّجْدَتَيْنِ.

'el-Hasen ve İbn Sîrîn iki secde arasında ellerini kaldırırlardı.'[155]

Dördüncü Rivayet Yolu:

Buhârî, *Ref'u'l-Yedeyn*'de Vekî' (b. El-Cerrah) yoluyla er-Rebî' (b. Subeyh)'den şöyle rivayet etmiştir:

« رأيت الحسن، ومجاهدا، وعطاء، وطاوسا، وقيس بن سعد، والحسن بن مسلم: يرفعون أيديهم إذا ركعوا، وإذا سجدوا. » وقال عبد الرحمن بن مهدي: هذا من السنة.

'el-Hasen (el-Basri), Mucâhid (b. Cebr), 'Atâ' (b. Ebi Rabah), Tâvûs (b. Keysan), Kays b. Sa'd (el-Mekki) ve el-Hasen b. Muslim rükû ettiklerinde ve secde ettiklerinde ellerini kaldırırlarken gördüm.' 'Abdurrahmân b. Mehdî dedi ki:

'Bu Sünnet'tendir.'[156]

4- Muhammed b. Sîrîn ﷺ'dan:

İbn Ebî Şeybe Yezîd b. Hârûn - Eş'âs isnadıyla şöyle rivayet etmiştir:

---

155 **Hasen maktu.** İbn Ebî Şeybe (1/271 no: 2814)

156 **Hasen maktu.** Buhârî, *Ref'u'l-Yedeyn* (64)

حَدَّثَنَا يَزِيدُ بْنُ هَارُونَ، عَنْ أَشْعَثَ، عَنِ الْحَسَنِ، وَابْنِ سِيرِينَ؛ أَنَّهُمَا كَانَا يَرْفَعَانِ أَيْدِيَهُمَا بَيْنَ السَّجْدَتَيْنِ.

'el-Hasen ve İbn Sîrîn iki secde arasında ellerini kaldırırlardı.'[157]

5- Eyyûb es-Sahtiyânî ﵀'dan:

Birinci Rivayet Yolu:

İbn Ebî Şeybe şöyle rivayet etmiştir: İbn 'Uleyye dedi ki:

عَنْ أَيُّوبَ ، قَالَ : رَأَيْتُهُ يَفْعَلُهُ يعني يَرْفَعُ يَدَيْهِ بَيْنَ السَّجْدَتَيْنِ

'Eyyûb'u iki secde arasında ellerini kaldırırken gördüm.'[158]

İkinci Rivayet Yolu:

İbn Hazm, *el-Muhallâ'da* Muhammed b. Sa'îd b. Nebât - 'Abdullah b. Muhammed b. 'Alî el-Bâcî - Ahmed b. Hâlid - el-Hasen b. Ahmed - Muhammed b. 'Ubeyd b. Hassâb - Hammâd b. Zeyd - Eyyûb es-Sahtiyânî isnadıyla şöyle rivayet etmiştir:

عن أيوب السختياني قال: رأيت طاوسا ونافعا مولى ابن عمر يرفعان أيديهما بين السجدتين، قال حماد: وكان أيوب يفعله.

'Tâvûs ve İbn 'Umer ﵄'nın azatlısı Nâfi''nin ellerini iki secde arasında kaldırdıklarını gördüm.' Hammâd b. Zeyd dedi ki:

'Eyyûb da böyle yapardı.'[159]

---

[157] **Hasen maktu.** İbn Ebî Şeybe (1/271 no: 2814)
[158] **Sahih maktu.** İbn Ebî Şeybe (1/271 no: 2815)

6, 7, 8 ve 9- Kâsım b. Muhammed, Mekhûl, ‘Abdullah b. Dînâr ve Sâlim b. ‘Abdullah b. ‘Umer ﵀’dan:

Buhârî, *Ref‘u’l-Yedeyn*’de ‘Umer b. Yûnus yoluyla ‘Ikrime b. ‘Ammâr’dan rivayet ediyor:

“‘Ikrime b. Ammar dedi ki:

« رأيت القاسم، وطاوسا، ومكحولا، وعبد اللّٰه بن دينار، وسالما: يرفعون أيديهم إذا استقبل أحدهم الصلاة، وعند الركوع، والسجود. »

‘el-Kâsım (b. Muhammed)’i, Tâvûs’u, Mekhûl’u, ‘Abdullah b. Dînâr’ı ve Sâlim’i namaza durdukları zaman rükûda ve secdelerde ellerini kaldırırlarken gördüm.’”[160]

10 ve 11- Mu‘temir b. Suleymân ﵀ ve Babası Suleymân et-Teymî ﵀:

Birinci Rivayet Yolu:

İbnu’l-‘Arâbî, *Mu‘cem’de* Rifâ‘a el-‘Adevî yoluyla ‘Abdullah b. Harb el-Leysî’den şöyle rivayet etmiştir: Mu‘temir b. Suleymân’ı şöyle derken işittim, dedi ki:

“Babamı şöyle derken işittim: “Enes ﵁’yu şöyle derken işittim:

---

[159] **Sahih maktu**. İbn Hazm, *el-Muhallâ* (4/92) Tahavi, Muşkilu’l-Asar (15/49)

[160] **Sahih maktu**. Buhârî, *Ref‘u’l-Yedeyn* (65)

ما آليت ما اقتديت بكم به من صلاة رسول اللّٰه ﷺ قال أبي: ما آليت ما اقتديت بكم من صلاة أنس، قال المعتمر: ما آليت ما اقتديت بكم من صلاة أبي، قال عبد اللّٰه بن حرب: وصلى لنا المعتمر فكان إذا كبر رفع يديه في كل خفض ورفع وبين الركعتين.

'Rasûlüllâh ﷺ'in kıldığı namaz şekline uyup uymamanıza aldırmıyorum!' babam dedi ki:

'Enes ؓ'nun kıldığı namaz şekline uyup uymadığınıza aldırmıyorum!' Mu'temir dedi ki:

'Babamın kıldığı namaz şeklinde uyup uymadığınıza aldırmıyorum.' 'Abdullah b. Harb dedi ki:

'Mu'temir bize namaz kıldırdı. Tekbir aldığı zaman her iniş ve kalkışta ve iki rekât arasında ellerini kaldırdı.'"[161]

İkinci Rivayet Yolu:

İmam Ahmed b. Hanbel'in oğlu Ebu'l-Fadl Salih b. Ahmed b. Hanbel, Mesail'inde rivayet ediyor:

قال أبي رأيت إسماعيل بن أبي علية يرفع يديه وكان حسن الصلاة ومعتمر بن سليمان وعبدالرحمن بن مهدي ويحيى بن سعيد كانوا يرفعون أيديهم في الصلاة

"Babam (Ahmed b. Hanbel) şöyle dedi: "İsmail b. Uleyye'nin ellerini kaldırdığını gördüm. O güzel namaz kılardı. Mu'temir b. Suleyman, Abdurrahman b. Mehdi ve Yahya b. Said de namazda ellerini kaldırırlardı."[162]

---

[161] **Sahih**. İbnu'l-'Arâbî, *Mu'cem* (4/453 no:1945)

[162] **Sahih maktu**. Mesailu Ahmed (1576)

12- Hammâd b. Zeyd ﷺ:

Tahâvî, *Şerhu Muşkîli'l Âsâr*'da: İbn Ebî Dâvud - Suleymân b. Harb - Vehb b. Cerîr isnadıyla rivayet ediyor:

« كان حماد بن زيد يرفع يديه بين السجدتين.»

'Hammâd b. Zeyd iki secde arasında ellerini kaldırırdı.'[163]

13- Atâ b. Ebi Rabah ﷺ

Birinci Rivayet Yolu:

Buhârî, *Ref'u'l-Yedeyn*'de Vekî' (b. El-Cerrah) yoluyla er-Rebî' (b. Subeyh)'den şöyle rivayet etmiştir:

« رأيت الحسن، ومجاهدا، وعطاء، وطاوسا، وقيس بن سعد، والحسن بن مسلم: يرفعون أيديهم إذا ركعوا، وإذا سجدوا. » وقال عبد الرحمن بن مهدي: هذا من السنة.

'el-Hasen (el-Basri), Mucâhid (b. Cebr), 'Atâ' (b. Ebi Rabah), Tâvûs (b. Keysan), Kays b. Sa'd (el-Mekki) ve el-Hasen b. Muslim rükû ettiklerinde ve secde ettiklerinde ellerini kaldırırlarken gördüm.' 'Abdurrahmân b. Mehdî dedi ki:

'Bu Sünnet'tendir.'[164]

---

[163] **Sahih maktu**. Tahâvî, *Şerhu Muşkîli'l Âsâr* (5103)
[164] **Hasen maktu.** Buhârî, *Ref'u'l-Yedeyn* (64)

İkinci Rivayet Yolu:

Abdurrazzak, İbn Cureyc'den rivayet ediyor: Abdulmelik b. Cureyc dedi ki:

قُلْت لِعَطَاء: رَأَيْتُك تُكَبِّرُ بِيَدَيْك حِينَ تَسْتَفْتِحُ، وَحِينَ تَرْكَعُ وَحِينَ تَرْفَعُ رَأْسَك مِنْ الرَّكْعَةِ، وَحِينَ تَرْفَعُ رَأْسَك مِنْ السَّجْدَةِ الأُولَى، وَمِنْ الآخِرَةِ، وَحِينَ تَسْتَوِي مِنْ مَثْنًى قَالَ: أَجَلْ. قلت بلغك أن تكبير الإستفتاح باليدين أكبر مما سواهما قال: لا قُلْت: تَخْلُفُ بِالْيَدَيْنِ الأُذُنَيْنِ قَالَ: لا، قَدْ بَلَغَنِي ذَلِكَ عَنْ عُثْمَانَ أَنَّهُ كَانَ يَخْلُفُ بِيَدَيْهِ أُذُنَيْهِ. قَالَ ابْنُ جُرَيْجٍ: قُلْت لِعَطَاءٍ: وَفِي التَّطَوُّعِ مِنْ التَّكْبِيرِ بِالْيَدَيْنِ قَالَ: نَعَمْ، فِي كُلِّ صَلاةٍ.

"Atâ'ya: "Seni namaza başlangıçta, rükuya giderken, rükudan başını kaldırırken, başını ilk secdeden ve ikincisinden kaldırırken, ikinci rekate kalkarken ellerini kaldırdığını gördüm" dedim. "Evet" dedi. Ben dedim ki: 'Başlangıç tekbirinde ellerin (kaldırılmasının) daha sonrakilerden daha üstün olduğu sana ulaştı mı?' 'Atâ': 'Hayır' dedi. Dedim ki: "Eller kulak arkasına kadar mı kaldırılır?" O da şöyle dedi: "Hayır. Bana Osman'dan ellerini kulak arkasına kadar kaldırdığı ulaştı." İbn Cureyc dedi ki: "Atâ'ya: "Nafile namazlarda da ellerle tekbir alınır mı?" dedim. Atâ: "Evet, her namazda böyledir" dedi.[165]

14, 15 ve 16 - Mucâhid b. Cebr, Kays b. Sa'd ve el-Hasen b. Muslim ﷺ:

Buhârî, *Ref'u'l-Yedeyn*'de Vekî' (b. El-Cerrah) yoluyla er-Rebî' (b. Subeyh)'den şöyle rivayet etmiştir:

---

[165] **Sahih maktu**. İbn Hazm, el-Muhalla (4/94) 'Abdurrezzâk (2/71 no: 2527); Bkz.: Buhârî, *Ref'u'l-Yedeyn* (26)

« رأيت الحسن، ومجاهدا، وعطاء، وطاوسا، وقيس بن سعد، والحسن بن مسلم: يرفعون أيديهم إذا ركعوا، وإذا سجدوا. » وقال عبد الرحمن بن مهدي: هذا من السنة.

'el-Hasen (el-Basri), Mucâhid (b. Cebr), 'Atâ' (b. Ebi Rabah), Tâvûs (b. Keysan), Kays b. Sa'd (el-Mekki) ve el-Hasen b. Muslim rükû ettiklerinde ve secde ettiklerinde ellerini kaldırırlarken gördüm.' 'Abdurrahmân b. Mehdî dedi ki:

'Bu Sünnet'tendir.'[166]

17- 'Abdullâh b. Tâvûs ﵀:

Kuteybe b. Said – Muhammed b. Eban el-Ma'na - Nadr b. Kesir es-Sa'dî – Abdullah b. Tavus – Tavus b. Keysan – İbn Abbbas radıyallahu anhuma yoluyla şöyle rivayet edilmiştir:

En-Nadr b. Kesir dedi ki:

صَلَّى إِلَى جَنْبِي عَبْدُ اللَّهِ بْنُ طَاوُسٍ فِي مَسْجِدِ الْخَيْفِ فَكَانَ إِذَا سَجَدَ السَّجْدَةَ الْأُولَى فَرَفَعَ رَأْسَهُ مِنْهَا رَفَعَ يَدَيْهِ تِلْقَاءَ وَجْهِهِ فَأَنْكَرْتُ ذَلِكَ فَقُلْتُ لِوُهَيْبِ بْنِ خَالِدٍ فَقَالَ لَهُ وُهَيْبُ بْنُ خَالِدٍ: تَصْنَعُ شَيْئًا لَمْ أَرَ أَحَدًا يَصْنَعُهُ فَقَالَ ابْنُ طَاوُسٍ رَأَيْتُ أَبِي يَصْنَعُهُ وَقَالَ أَبِي رَأَيْتُ ابْنَ عَبَّاسٍ يَصْنَعُهُ وَلَا أَعْلَمُ إِلَّا أَنَّهُ قَالَ: كَانَ النَّبِيُّ ﷺ يَصْنَعُهُ.

"'Abdullah b. Tâvûs Hayf mescidinde yanımda namaz kıldı. İlk secdeyi yapıp da başını kaldırdığında ellerini yüzü

[166] **Hasen maktu.** Buhârî, *Ref'u'l-Yedeyn* (64)

hizasına kadar kaldırdı. Bu davranışı uygun görmediğim için Vuheyb b. Hâlid'e haber verdim. Vuheyb de ona:

'İşittiğime göre sen namazda hiç kimseden görmediğim bir şey yapıyor muşsun' dedi. Bunun üzerine 'Abdullah da şöyle cevap verdi:

'Ben babamı o işi yaparken gördüm de babam şöyle dedi: Ben İbn 'Abbâs ﵁'nun böyle yaptığını gördüm ve onun: Bunu Nebî ﷺ böyle yapardı dediğinden başka bir şey de bilmiyorum.'"[167]

18, 19 ve 20- Mugîre b. 'Abdullâh b. Ebî 'Akîl el-Kûfî, Cabir b. Talha el-Yâmî ve İbrahim﵏:

Belazuri, *Ensâbu'l-Eşrâf*'ta Ebû Numeyle'nin şöyle dediğini rivayet etmiştir:

وقال أبو نميلة: صلى جابر بن طلحة اليامي مع المغيرة بن عبد اللّه بن أبي عقيل، وهو خليفة الحجاج على الكوفة، فكن يرفع يديه في كل تكبيرة، فأتى جابر إبراهيم فأخبره بذلك، فقال: أصاب وأحسن.

"Câbir b. Talhâ el-Yâmî, Haccâc'ın Kûfe halifesi olan el-Mugîre b. 'Abdullâh b. Ebî 'Akîl ile namaz kıldı. Her tekbirde ellerini kaldırdılar. Câbir, İbrahim'e gelip bunu haber verdi. Dedi ki: 'İsabet etmiş, güzel yapmış.'[168]

---

[167] **Zayıf.** Ebu Davud (740); Nesâî (1146); Ebû Ya'lâ (5/95 no: 2704); Nesâ'î (1134); Dûlâbî, *el-Kunâ* (4/93); Ukayli, ed-Duafa (2076) ve İbn Hazm, *el-Muhallâ* (4/92). Şeyh Elbânî Sahihu Suneni Ebi Davud'da (725) **sahih** demiştir. Nadr b. Kesir zayıftır.

[168] **Zayıf.** Belazuri, *Ensâbu'l-Eşrâf* (4/311) Mugire b. Abdillah, tabiinden sika bir ravidir. Ebu Numeyle ve Cabir b. Talha meçhuldür.

21- el-Evzaî:

Birinci Rivayet Yolu:

Hafız İbn Receb, Fethu'l-Bari'de şöyle demiştir:

وروى الوليد بن مسلم ، عن الأوزاعي ، عن إسحاق بن عبد الله ، عن أنس ، أن النبي (كانَ يرفع يديه في الصلاة في كل خفض ورفع وفي رواية : كانَ يرفع يديه حين يهوي للسجود . قالَ الوليد : وبهذا كانَ يأخذ الأوزاعي . خرجه ابن جوصا في ((مسند الأوزاعي))

El-Velid b. Muslim, el-Evzai'den, o İshak b. Abdillah'tan, o da Enes radıyallahu anh'den, Nebî sallallahu aleyhi ve sellem'in namazda her eğiliş ve kalkışta ellerini kaldırdığını rivayet etmiştir. Bir rivayette: "Secdelere inerken ellerini kaldırırdı" şeklindedir. El-Velid dedi ki: "el-Evzaî bu rivayete tutunurdu." İbn Cevsa, bunu Musnedu'l-Evzai'de rivayet etmiştir."[169]

İkinci Rivayet Yolu:

İbn Abdilberr, şöyle rivayet etmiştir: "et-Taberi dedi ki: Bize el-Abbas b. El-Velid b. Yezid, babasından, o da el-Evzai'den rivayet etti: el-Evzai dedi ki:

عن الأوزاعي قال بلغنا أن من السنة فيما أجمع عليه علماء الحجاز والبصرة والشام أن رسول الله صلى الله عليه و سلم كان يرفع يديه حذو منكبيه حين يكبر لاستفتاح الصلاة وحين يكبر للركوع ويهوي ساجدا وحين يرفع رأسه من الركوع إلا أهل الكوفة فإنهم خالفوا في ذلك أمتهم قيل للأوزاعي فإن نقص من ذلك شيئا قال ذلك نقص من صلاته

[169] Hafız İbn Receb, Fethu'l-Bari (4/327-328)

"Bize Hicaz'lı, Basra'lı ve Şam'lı âlimlerin üzerinde icma ettikleri sünnet şu şekilde ulaşmıştır: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem ellerini namaza başlangıç için tekbir aldığında, rükû için tekbir aldığında, secdeye giderken ve başını rükûdan kaldırırken omuzları hizasına kadar kaldırırdı. Ancak Kufe'liler bu konuda ümmetlerine muhalefet etmişlerdir." El-Evzai'ye denildi ki: "Bundan bir eksiklik yaparsa ne olur?" o da: "Namazından eksilmiş olur" dedi."[170]

22- 'Abdurrahmân b. Mehdî ﷺ:

Birinci Rivayet:

Buhârî, *Ref'u'l-Yedeyn*'de Vekî' (b. El-Cerrah) yoluyla er-Rebî' (b. Subeyh)'den şöyle rivayet etmiştir:

« رأيت الحسن، ومجاهدا، وعطاء، وطاوسا، وقيس بن سعد، والحسن بن مسلم: يرفعون أيديهم إذا ركعوا، وإذا سجدوا. » وقال عبد الرحمن بن مهدي: هذا من السنة.

'el-Hasen (el-Basri), Mucâhid (b. Cebr), 'Atâ' (b. Ebi Rabah), Tâvûs (b. Keysan), Kays b. Sa'd (el-Mekki) ve el-Hasen b. Muslim rükû ettiklerinde ve secde ettiklerinde ellerini kaldırırlarken gördüm.' 'Abdurrahmân b. Mehdî dedi ki:

'Bu Sünnet'tendir.'[171]

---

[170] **Sahih maktu.** İbn Abdilberr, et-Temhid (9/226).
[171] **Hasen maktu.** Buhârî, *Ref'u'l-Yedeyn* (64)

İkinci Rivayet:

İmam Ahmed b. Hanbel'in oğlu Ebu'l-Fadl Salih b. Ahmed b. Hanbel, Mesail'inde rivayet ediyor:

قال أبي رأيت إسماعيل بن أبي علية يرفع يديه وكان حسن الصلاة ومعتمر بن سليمان وعبدالرحمن بن مهدي ويحيى بن سعيد كانوا يرفعون أيديهم في الصلاة

"Babam (Ahmed b. Hanbel) şöyle dedi: "İsmail b. Uleyye'nin ellerini kaldırdığını gördüm. O güzel namaz kılardı. Mu'temir b. Suleyman, Abdurrahman b. Mehdi ve Yahya b. Said de namazda ellerini kaldırırlardı."[172]

Üçüncü Rivayet:

es-Sehavî, *Fethu'l-Mugîs*'te naklediyor:

صلى رجل ممن يكتب الحديث بجنب ابن مهدي فلم يرفع يديه فلما سلم قال له: ألم تكتب عن ابن عيينة حديث الزهري عن سالم عن ابيه أن النبي كان يرفع يديه في كل تكبيرة ؟ قال: نعم! قال: فماذا تقول لربك اذا لقيت في تركك لهذا و عدم استعماله؟!!

"Hadis yazanlardan biri İbn Mehdî'nin yanında namaz kıldı ve ellerini kaldırmadı. Selâm verince İbn Mehdî ona şöyle dedi: **'Sen İbn 'Uyeyne - Zuhrî - Sâlim - babası (İbn 'Umer ﵁) yoluyla gelen: Rasûlüllâh ﷺ her tekbirle birlikte ellerini kaldırırdı hadisini yazmamış mıydın? Adam: 'Evet' dedi. Bunun üzerine İbn Mehdî şöyle dedi: 'Bunu terk ettiğin ve**

---

[172] **Sahih maktu.** Mesailu Ahmed (1576)

amel etmediğin halde Rabbinle karşılaştığın zaman ne diyeceksin?'"[173]

23 ve 24- İsmail b. Uleyye ve Yahya b. Said

İmam Ahmed b. Hanbel'in oğlu Ebu'l-Fadl Salih b. Ahmed b. Hanbel, Mesail'inde rivayet ediyor:

قال أبي رأيت إسماعيل بن أبي علية يرفع يديه وكان حسن الصلاة ومعتمر بن سليمان وعبدالرحمن بن مهدي ويحيى بن سعيد كانوا يرفعون أيديهم في الصلاة

"Babam (Ahmed b. Hanbel) şöyle dedi: "İsmail b. Uleyye'nin ellerini kaldırdığını gördüm. O güzel namaz kılardı. Mu'temir b. Suleyman, Abdurrahman b. Mehdi ve Yahya b. Said de namazda ellerini kaldırırlardı."[174]

25- İmam Malik b. Enes

İbn Abdilberr, et-Temhid'de; Ahmed b. Muhammed – Vehb b. Meserre – İbn Vaddah – Ebu't-Tahir Ahmed b. Amr – İbn Vehb yoluyla rivayet ediyor:

ابن وهب قال رأيت مالك بن أنس يرفع يديه في كل خفض ورفع أو قال كلما خفض و لم تزل تلك صلاته

İbn Vehb dedi ki: "Malik b. Enes rahimehullah'ın her eğiliş ve kalkışta (veya her eğilişte dedi) ellerini kaldırırken gördüm. Namazı hep bu şekilde idi."[175]

---

[173] es-Sehavî, *Fethu'l-Mugîs* (2/360); Cemaluddin el-Kasımî, Kavaidu't-Tahdis (s.309).
[174] **Sahih maktu**. Mesailu Ahmed (1576)
[175] **Sahih maktu**. İbn Abdilberr, et-Temhid (9/223).

İbn Huveyzimendad, İmam Malik'in her eğiliş ve kalkışta ellerini kaldırdığını rivayet etmiştir.[176]

Malik şöyle demiştir: "Ben sadece bir insanım. Hata da ederim, isabet de ederim. O halde görüşüme bakınız, bütün Kitap ve sünnete uygun olanlarını kabul ediniz, Kitap ve sünnete uygun olmayan bütün görüşlerimi de terk ediniz."[177]

Faide: Firyabi, el-Velid b. Muslim'den rivayet ediyor:

سألت مالك بن أنس عن ذلك (يعنى الرفع فى تكبيرات الزوائد) فقال: نعم , ارفع يديك مع كل تكبيرة , و لم أسمع فيه شيئا".

"Malik b. Enes'e (Bayram namazında zevaid tekbirlerinde) elleri kaldırmayı sordum. Dedi ki: Evet, her tekbirle beraber ellerini kaldır. Bu konuda bir rivayet işitmedim."[178]

26- İmam Şafii

Hafız el-Irakî daha sonra nakledileceği üzere, iki secdede ellerin kaldırılacağı görüşünde olan âlimler arasında İmam Şafii'yi zikretmiştir.

El-Elbani Temamu'l-Minne'de şöyle der:

وروى البخاري في جزء " رفع اليدين " (ص 7) من طريق سالم بن عبد الله أن أباه كان إذا رفع رأسه من السجود وإذا أراد أن يقوم رفع يديه وسنده

[176] İbn Abdilberr, el-İstizkar (1/408)
[177] İbn Abdilberr, Câmiu Beyani'l-İlm ve Fadlih (1/775). İbn Hazm, el-İhkâm (6/149); el-Fullânî, İkâzu'l-Himem (s.72); el-Elbânî, Sıfatu's-Salat'ta (s.48) isnadının sahih olduğunu söylemiştir.
[178] **Sahih maktu.** Firyabi, Ahkamu'l-İydeyn (2/136) Elbani el-İrva (3/113)

صحيح على شرط البخاري في الصحيح وعمل بهذه السنة الإمام أحمد بن حنبل كما رواه الأثرم وروي عن الإمام الشافعي القول به

Buhari Refu'l-Yedeyn cüzünde (s.7) Salim b. Abdillah yoluyla babası İbn Ömer radıyallahu anhuma'nın başını secdelerden kaldırdığı zaman ve ayağa kalkmak istediğinde ellerini kaldırdığını Buhari'nin şartına göre sahih olan bir isnadla rivayet etmiştir. El-Esrem'in rivayetine göre İmam Ahmed bu sünnetle amel etmiştir. İmam Şafii'den bu görüşte olduğu rivayet edilmiştir. Bu aynı zamanda İbn Hazm'ın mezhebidir. El-Muhalla'ya müracaat ediniz."[179]

Şafiî şöyle demiştir: "Müslümanlar; kendisine Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'den bir sünnet açıkça ulaşan kimsenin onu bırakıp da insanlardan birinin görüşünü alamayacağı hususunda icma etmişlerdir."[180]

Yine şöyle demiştir: "Size Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in hadisi sahih olarak ulaşırsa onu alın ve benim görüşümü bırakın."[181]

---

[179] Temamu'l-Minne (s.172-173)

[180] İbn Kayyım, İ'lamu'l-Muvakkiîn (2/282). Salih el-Fullanî, İkâzu'l-Himem (s.68) el-Elbânî, Sıfatu's-Salat'ta (s.50) sahih olduğunu söylemiştir.

[181] İbn Hibban, Sahih'inde (5/496); Beyhaki, Şuabu'l-İman (5/497); İbn Asakir, Tarih (3/15); İbn Kayyım, İ'lamu'l-Muvakki'in (2/363); Fullânî, İkâz (s.100); el-Elbânî Aslu Sifati's-Salat'ta (1/28) sahih demiştir.

DİĞER ULEMÂ ﷺ'DAN GELEN RİVAYETLER

1- Ahmed b. Hanbel

Birinci Rivayet Yolu:

İbn Receb *ve İbn Kayyım* şöyle naklederler:

"Ahmed b. Asram el-Muzenî şöyle demiştir:

رأيت أحمد يرفع يديه في كل خفض ورفع.

'Ahmed (b. Hanbel)'i her iniş ve kalkışta ellerini kaldırırken gördüm.'"[182]

İkinci Rivayet Yolu:

Ebu Davud es-Sicstani şöyle demiştir:

وَرَأَيْتُ أَحْمَدَ إِذَا فَرَغَ مِنَ الْقُنُوتِ وَأَرَادَ أَنْ يَسْجُدَ رَفَعَ يَدَيْهِ كَمَا يَرْفَعُهُمَا عِنْدَ الركوع

"Ahmed (b. Hanbel)'in kunutu bitirdiği zaman secde etmek istediğinde tıpkı rükûda ellerini kaldırdığı gibi ellerini kaldırırken gördüm."[183]

Üçüncü Rivayet Yolu:

İmam Ahmed'in oğlu Ebu'l-Fadl Salih b. Ahmed şöyle nakleder:

---

[182] İbn Receb, *Fethu'l-Bârî*'de (5/166) İbnu'l-Kayyım, *Bedâ'iu'l-Fevâ'id,* (4/89)'da rivayet etmiştir.

[183] **Sahih maktu**. Ebu Davud, Mesailu Ahmed (no: 474) Mervezi, Salatu'l-Vitr (s.100)

قال أبي يرفع يديه عند الافتتاح وقبل الركوع وبعد الركوع وفي بعض ما روي عن وائل بن حجر أن النبي صلى الله عليه وسلم كان يرفع يديه إذا كبر وإذا ركع وإذا رفع رأسه من الركوع وإذا أراد أن يسجد رفع يديه

"Babam dedi ki: Eller başlangıç tekbirinde, rükûdan önce ve rükudan sonra kaldırılır. Vail b. Hucr radıyallahu anh'den bir rivayete göre Nebî sallallahu aleyhi ve sellem ellerini tekbir aldığında, rükû ettiğinde, başını rükûdan kaldırdığında kaldırırdı. Secde etmek istediğinde de ellerini kaldırırdı."[184]

Dördüncü Rivayet Yolu:

Ebu Bekr el-Humeydî ve Ebu Cafer ed-Dubbî şöyle rivayet ediyorlar:

Ebu Muhammed b. 'Alî b. Ahmed - el-Kinânî - Ahmed b. Halîl - Hâlid b. Sa'd - 'Abdullah b. Muhammed b. Ebî Velîd (kendisi huşu sahiplerinden idi) dedi ki:

رأيت أبا الحسن أحمد بن عبد اللّه بن صالح الكوفي يرفع يديه عند كل خفض ورفع؛ قال عبد اللّه: وأخبرني أحمد بن عبد اللّه بن صالح، قال: رأيت محمد بن عبد اللّه بن نمير وأحمد بن حنبل، وعلى المديني، يرفعون أيديهم، وقد قيل فيه عبد اللّه بن أبي الوليد ينسب إلى جده.

'Ebû'l-Hasen Ahmed b. 'Abdullah b. Sâlih el-Kûfî'yi her iniş ve kalkışta ellerini kaldırırken gördüm.' 'Abdullah dedi ki: 'Bana Ahmed b. 'Abdillah b. Sâlih dedi ki: 'Muham-

[184] **Sahih maktu**. Ebu'l-Fadl Salih b. Ahmed, Mesail (no:694).

med b. 'Abdillah b. Numeyr[185], Ahmed b. Hanbel ve 'Alî b. el-Medinî'yi ellerini kaldırırlarken gördüm.' Denildi ki: "Abdullah b. Ebî'l-Velîd bunu dedesine nispet etmiştir.'"[186]

İmam Ahmed şöyle demiştir: "el-Evzaî'nin görüşü, Mâlik'in görüşü ve Ebû Hanife'nin görüşü, bütün bunlar birer görüştür. Bana göre bunların hepsi birdir. Delil ancak rivayetlerde gelenlerdir."[187]

Beşinci Rivayet Yolu:

İbn Kudame, el-Mugni'de secdelerde el kaldırma babında şöyle demiştir:

وَنَقَلَ عَنْهُ الْمَيْمُونِيُّ أَنَّهُ رَفَعَ يَدَيْهِ. وَسُئِلَ عَنْ رَفْعِ الْيَدَيْنِ فِي الصَّلَاةِ ؟ فَقَالَ: فِي كُلِّ خَفْضٍ وَرَفْعٍ

"el-Meymûnî, ondan (İmam Ahmed'den secdelerde) ellerini kaldırdığını rivayet etmiştir. (İmam Ahmed'e) namazda elleri kaldırmak sorulduğu zaman: "her eğiliş ve kalkışta kaldırılır" demiştir.[188]

---

185 Cezvetu'l-Muktebis'te Tumeyr diye geçiyor. Lakin bu bir istinsah hatasıdır. Doğrusu: Muhammed b. Abdillah b. Numeyr'dir. güvenilir, fazilet sahibi hafızlardandır
186 Humeydî, *Cezvetu'l-Muktebis* (s.250) Ebu Cafer ed-Dubbi, Bugyetu'l-Multemis (s.330)
187 İbn Abdilberr, Camiu Beyani'l-İlm ve Fadlih (1/1082); el-Elbânî, Aslu Sifati's-Salat'ta (1/32) sahih olduğunu söylemiştir.
188 Muvaffakuddin b. Kudame el-Makdisi, El-Mugni (1/303)

2- İmam Nesai ﷺ

İmam Nesaî, Sunenu'l-Kubra'da şu şekilde başlık koymuştur:

باب رفع اليدين بين السجدتين تلقاء الوجه

"İki secde arasında elleri yüz hizasında kaldırma babı"[189]

Yine meşhur sünen'i; el-Mucteba'da

(36 باب رفع اليدين للسجود)

"36. Bab: Secdeler için elleri kaldırmak" şeklinde başlık koymuştur.[190]

3, 4 ve 5 - Ahmed b. 'Abdullâh b. Sâlih el-Kûfî, Muhammed b. 'Abdillâh b. Numeyr ve 'Alî b. el-Medinî ﷺ:

Ebu Bekr el-Humeydî ve Ebu Cafer ed-Dubbî şöyle rivayet ediyorlar:

Ebu Muhammed b. 'Alî b. Ahmed - el-Kinânî - Ahmed b. Halîl - Hâlid b. Sa'd - 'Abdullah b. Muhammed b. Ebî Velîd (kendisi huşu sahiplerinden idi) dedi ki:

رأيت أبا الحسن أحمد بن عبد الله بن صالح الكوفي يرفع يديه عند كل خفض ورفع؛ قال عبد الله: وأخبرني أحمد بن عبد الله بن صالح، قال: رأيت محمد

[189] Nesai, Sunenu'l-Kubra (1/245)
[190] Nesai, el-Mucteba (2/205)

بن عبد اللّٰه بن نمير وأحمد بن حنبل، وعلى المديني، يرفعون أيديهم، وقد قيل فيه عبد اللّٰه بن أبي الوليد ينسب إلى جده.

'Ebû'l-Hasen Ahmed b. 'Abdullah b. Sâlih el-Kûfî'yi her iniş ve kalkışta ellerini kaldırırken gördüm.' 'Abdullah dedi ki: 'Bana Ahmed b. 'Abdillah b. Sâlih dedi ki: 'Muhammed b. 'Abdillah b. Numeyr[191], Ahmed b. Hanbel ve 'Alî b. el-Medinî'yi ellerini kaldırırlarken gördüm.' Denildi ki: ''Abdullah b. Ebî'l-Velîd bunu dedesine nispet etmiştir.'''[192]

6 ve 7 – Ebu Bekr İbnu'l-Munzir ve Ebu Ali et-Taberî

Şevkânî, *Neylu'l-Evtâr*'da ve İbn Receb Fethu'l-Bari'de dediler ki:

وَقَدْ ذَهَبَ إِلَى اسْتِحْبَابِهِ فِي السُّجُودِ أَبُو بَكْرِ بْنُ الْمُنْذِرِ وَأَبُو عَلِيٍّ الطَّبَرِيُّ مِنْ أَصْحَابِ الشَّافِعِيِّ وَبَعْضِ أَهْلِ الْحَدِيثِ.

'Secdelerde el kaldırmanın müstehap olduğu görüşünü Şâfi'îler'den Ebû Bekir b. el-Munzir ve Ebû 'Alî et-Taberî ile bazı hadis ehli tercih etmişlerdir.'[193]

Nevevi, el-Mecmu'da şöyle demiştir:

---

191 Cezvetu'l-Muktebis'te Tumeyr diye geçiyor. Lakin bu bir istinsah hatasıdır. Doğrusu: Muhammed b. Abdillah b. Numeyr'dir. güvenilir, fazilet sahibi hafızlardandır
192 Humeydî, *Cezvetu'l-Muktebis* (s.250) Ebu Cafer ed-Dubbi, Bugyetu'l-Multemis (s.330)
193 Şevkanî, Neylu'l-Evtar (3/288); İbn Receb, Fethu'l-Bari (4/323)

قال أبو علي الطبري وأبو بكر بن المنذر : يستحب كلما قام إلى الصلاة من السجود ومن التشهد لما روي علي رضي الله عنه أن النبي صلى الله عليه وسلم : رفع اليدين في الصلاة من السجود

"Ebu Ali et-Taberi ve Ebu Bekr b. El-Munzir: "Ali radıyallahu anh'ın Nebî sallallahu aleyhi ve sellem'den: ellerini namazda secdelerde kaldırdığına dair rivayetten dolayı namaza secdelerden ve teşehhüdden her kalkışta elleri kaldırmak müstehaptır" dediler. [194]

8, 9 ve 10 - İbn Huveyzimindâd, el-Buveytî, İbn Hazm ﷺ:

Hâfız 'Irakî, *Tarhu't-Tesrîb*'de şöyle demiştir:

...وَأَخَذَ آخَرُونَ بِالْأَحَادِيثِ الَّتِي فِيهَا الرَّفْعُ فِي كُلِّ خَفْضٍ وَرَفْعٍ وَصَحَّحُوهَا وَقَالُوا: هِيَ مُثْبَتَةٌ فَهِيَ مُقَدَّمَةٌ عَلَى النَّفْيِ وَبِهِ قَالَ ابْنُ حَزْمٍ الظَّاهِرِيُّ وَقَالَ: إنَّ أَحَادِيثَ رَفْعِ الْيَدَيْنِ فِي كُلِّ خَفْضٍ وَرَفْعٍ مُتَوَاتِرَةٌ تُوجِبُ يَقِينَ الْعِلْمِ وَنُقِلَ هَذَا الْمَذْهَبُ عَنْ ابْنِ عُمَرَ وَابْنِ عَبَّاسٍ وَالْحَسَنِ الْبَصْرِيِّ وَطَاوُسٍ وَابْنِهِ عَبْدِ اللَّهِ وَنَافِعٍ مَوْلَى ابْنِ عُمَرَ وَأَيُّوبَ السِّخْتِيَانِيِّ وَعَطَاءِ بْنِ أَبِي رَبَاحٍ وَقَالَ بِهِ ابْنُ الْمُنْذِرِ وَأَبُو عَلِيٍّ الطَّبَرِيُّ مِنْ أَصْحَابِنَا وَهُوَ قَوْلٌ عَنْ مَالِكٍ وَالشَّافِعِيِّ فَحَكَى ابْنُ خُوَيْزِ مَنْدَادٍ عَنْ مَالِكٍ رِوَايَةً أَنَّهُ يَرْفَعُ فِي كُلِّ خَفْضٍ وَرَفْعٍ وَفِي أَوَاخِرِ الْبُوَيْطِيِّ يَرْفَعُ يَدَيْهِ فِي كُلِّ خَفْضٍ وَرَفْعٍ وَرَوَى ابْنُ أَبِي شَيْبَةَ الرَّفْعَ بَيْنَ السَّجْدَتَيْنِ عَنْ أَنَسٍ وَالْحَسَنِ وَابْنِ سِيرِينَ.

"...Diğerleri her iniş ve kalkışta elleri kaldırmayı sahih görerek tutundular ve dediler ki: 'Bu ispat edendir ve nefyedenden önceliklidir. İbn Hazm ez-Zahirî de böyle demiş ve

[194] Nevevi, el-Mecmu (3/408).

her iniş ve kalkışta elleri kaldırma hadislerinin mütevatir olup kesin bilgi ifade ettiğini belirtmiştir. Bu mezheb İbn 'Umer, İbn 'Abbâs, el-Hasen el-Basrî, Tâvûs ve oğlu 'Abdullah, İbn 'Umer'in azatlısı Nâfi', Eyyûb es-Sahtiyânî, 'Âtâ' b. Ebî Rebâh, ashabımızdan İbnu'l-Munzir, Ebû 'Alî et-Taberî ki bu Mâlik ve Şâfi'î'nin de görüşüdür. İbn Huveyzimendâd bunu Mâlik'ten her iniş ve kalkışta eller kaldırılır şeklinde rivayet etmiştir. Sonrakilerden el-Buveytî her iniş ve kalkışta ellerinini kaldırırdı.[195] İbn Ebî Şeybe iki secde arasında el kaldırmayı Enes, el-Hasen ve İbn Sîrîn'den rivayet etmiştir.'"[196]

11- İbn Kattân ﷺ:

'Irâkî, *Tarhu't-Tesrîb*'de dedi ki:

وَصَحَّحَ ابْنُ حَزْمٍ وَابْنُ الْقَطَّانِ حَدِيثَ الرَّفْعِ فِي كُلِّ خَفْضٍ وَرَفْعٍ.

'İbn Hazm ve İbn Kattân her iniş ve kalkışta elleri kaldırma hadislerini sahih görmüşlerdir.'[197]

12- İbn Ruşd ﷺ:

İbn Ruşd, *Bidayetu'l-Muctehid,* adlı eserinde şöyle demektedir:

ومنهم من أوجب ذلك في هذين الموضعين وعند السجود

[195] İbn Hacer, *Fethu'l-Bârî* (2/223).
[196] Hafız el-İrakî, Tarhu't-Tesrib (2/422)
[197] Irâkî, *Tarhu't-Tesrîb*'de (2/422) Bkz. İbn Kattân, *Beyânu'l-Vehm* (2831).

'Âlimlerden bu iki yerde (başlangıç tekbiri ile rükûda) ve secdelerde elleri kaldırmayı farz görenler vardır.'[198]

13- Muhammed b. İsmâ'îl el-Buhârî ﷺ:

İmam Buhârî, *Refu'l-Yedeyn*'de şöyle demiştir:

ولو صح حديث العمري عن نافع عن بن عمر رضي الله عنهما لم يكن مخالفا للأول لأن أولئك قالوا إذا رفع رأسه من الركوع فلو ثبت لاستعملنا كليهما وليس هذا من الخلاف الذي يخالف بعضهم بعضا لأن هذه زيادة في الفعل والزيادة مقبولة إذا ثبت

'Şayet el-Umerî'nin Nafi'den, onun da İbn Ömer radıyallahu anhuma'dan (secdede el kaldırma) hadisi sabit olursa bu rivayetler birbirlerine muhalif olan rivayetlerden değildir. Zira onlar başını rükûdan kaldırdığında ellerin kaldırılacağını söylemişlerdir. Eğer (secdede el kaldırma) sabit olursa her ikisiyle de amel ederiz. Burada birbirine aykırılık yoktur. Çünkü bu ziyade fiil hakkındadır. Eğer ziyadelik sabit olursa makbuldür.'[199]

14, 15 ve 16- Ahmed b. Ömer, Muhammed b. Ömer ve 'Abdurrahman b. 'Abdillah b. el-Hakem ﷺ:

Humeydî, *Cezvetu'l-Muktebis*'te şöyle demektedir:

Halid b. Sad (el-Endulusi) dedi ki:

---

[198] Bidayetu'l-Muctehid (1/133); *Müslim Şerhi,* (4/89) el-Ayni, Umdetu'l-Kari (5/272)
[199] Buhârî, *Refu'l-Yedeyn* (80)

وصلى بنا أحمد بن عمر وبحاضرة مدينة إلبيرة، وكان من الخطباء، فرأيته يرفع يديه عند كل خفض ورفع؛ وأخبرني أنه رأى عبد الرحمن بن عبد الله بن عبد الحكم بمصر يرفع يديه عند كل خفض ورفع؛ وكان أخوه محمد يصلي إلى جنبه فكان ربما رفع، وربما لم يرفع، فكلم في ذلك فقال: إني أنسى.

"Ahmed b. 'Umer, İlbira şehrinde bize namaz kıldırdı. O hatiplerdendi. Her iniş ve kalkışta ellerini kaldırdığını gördüm. Bana haber verdi ki: 'Mısır'da 'Abdurrahmân b. 'Abdillah b. el-Hakem'in her eğiliş ve kalkışta ellerini kaldırdığını gördüm.' Kardeşi Muhammed yanında namaz kılıyordu. Bazen ellerini kaldırıyor, bazen kaldırmıyordu. Bunu konuşunca: 'Ben unutuyorum' dedi."[200]

17, 18, 19, 20 ve 21 - Bakî b. Mahled, Muhammed b. 'Abdusselâm el-Huşenî, Kâsım b. Muhammed, el-Muzenî ve Rebî' b. Suleymân ﷺ:

Ebu Bekr el-Humeydî ve Ebu Cafer ed-Dubbî şöyle rivayet ediyorlar:

"Hâlid b. Sa'd dedi ki: Eslem b. 'Abdul'azîz b. Hâşim el-Kâdî, Ahmed b. Hâlid ve Muhammed b. Kâsım b. Muhammed bana dediler ki:

رأينا بقي بن مخلد، ومحمد ابن عبد السلام الخشني، وقاسم بن محمد، يرفعون أيديهم في الصلاة عند كل خفض ورفع؛ وقال لي أسلم: رأيت المزني والربيع بن سليمان يرفعان أيديهما عند كل خفض ورفع في الصلاة.

[200] Humeydî, *Cezvetu'l-Muktebis* (s.51) ed-Dubbî, *Bugyetu'l-Multemis* (sy. 85).

'Bakî b. Mahled, Muhammed b. 'Abdusselâm el-Huşenî ve Kâsım b. Muhammed'in namazda her eğiliş ve kalkışta ellerini kaldırdıklarını gördük.'

Eslem bana dedi ki: 'el-Muzenî ve Rebî' b. Suleymân namazda her eğiliş ve kalkışta ellerini kaldırırlardı.'"[201]

22- Ebû Bekir el-Cârudî (Muhammed b. en-Nadr b. Seleme b. el-Cârud) ﷺ:

es-Sem'ânî, *el-Ensâb*'da şöyle naklediyor: Ebû'l-Velîd el-Fakîh dedi ki:

كنا في مجلس أبي بكر الجارودي إذ دخل أبو العباس الكوكبي فقال له:

ههنا يا أبا العباس، قال: أصلي العصر، فلما فرغ من صلاته قال له الجارودي:

شعارنا أن نرفع أيدينا في الصلاة فإن رفعت يديك وإلا فلا تصحبنا

"Ebu Bekir el-Cârudî'nin meclisinde idik. Ebû'l-'Abbâs el-Kevkebî girdiğinde ona dedi ki:

'Ey Ebû'l-'Abbâs, buraya gel.' O da:

'İkindi namazını kılacağım' dedi. Namazı bitirince el-Cârudî ona şöyle dedi:

'Bizim şiarımız namazda elleri kaldırmaktır. Ya ellerini kaldırırsın ya da bizimle arkadaşlık etmezsin.'"[202]

23- Ebu İbrahim İshak b. İbrahim el-Fakih

İbn Abdilberr rahimehullah şöyle dedi: "Şeyhimiz Ebu Ömer Ahmed b. Abdilmelik b. Haşim rahimehullah şöyle dedi:

---

201 Humeydî, *Cezvetu'l-Muktebis* (s.173) Ebu Cafer ed-Dubbî, Bugyetu'l-Multemis (s.240)

202 **Sahih maktu**. Sem'anî, el-Ensab (2/8)

كان أبو إبراهيم إسحاق بن إبراهيم شيخنا يرفع يديه كلما خفض ورفع

"Şeyhimiz Ebu İbrahim İshak b. İbrahim her iniş ve kalkışta ellerini kaldırırdı."[203]

24- Hafız Abdulhak el-İşbilî

Hafız Abdulhak el-İşbilî, el-Ahkamu'ş-Şer'îyyeti'l-Kubra adlı eserinde:

باب رفع اليدين عند تكبيرة الإحرام ومع كل خفض ورفع وإلى أين يرفع يديه

"Başlangıç tekbirinde ve her iniş kalkışta ellerin kaldırılması ve nereye kadar kaldırılacağı babı" şeklinde başlık vermiş ve bu başlıkta İbn Ömer, Enes ve Vail b. Hucr radıyallahu anhum'den gelen secdelerde el kaldırma hadislerini de zikretmiştir.[204]

25- Hafız İbn Abdilberr

Hafız İbn Abdilberr, el-İstizkar'da şöyle demiştir:

أن من أهل الحديث من يرفع عند السجود والرفع منه على حديث وائل بن حجر وعن النبي – عليه السلام – في ذلك

"Şüphesiz Hadis ehlinden bir kısmı, Vail b. Hucr radıyallahu anh'ın Nebî sallallahu aleyhi ve sellem'den bu şekilde rivayetinden dolayı secdelerde ve secdelerden kalkarken ellerin kaldırılacağı görüşündedirler."[205]

---

203 **Sahih maktu**. İbn Abdilberr, et-Temhid (9/223).
204 El-Ahkamu'ş-Şer'îyyeti'l-Kubra (2/188 vd.)
205 İbn Abdilberr, el-İstizkar (1/409)

26- Hafız el-Ukaylî

Hafız el-Ukaylî, ed-Duafa'da, Ubeyd b. Umeyr el-Leysi'nin rivayet ettiği: "Nebî sallallahu aleyhi ve sellem her tekbirle beraber ellerini kaldırırdı" hadisini zikrettikten sonra şöyle demiştir:

والرواية في هذا الباب في رفع اليدين ثابتة عن جماعة من أصحاب النبي عليه السلام ، فأما هذا الإسناد فلا يعرف إلا من حديث رفدة هذا

"Bu babda ellerin kaldırılması Nebî sallallahu aleyhi ve sellem'in sahabelerinden bir topluluktan sabit olmuştur. Ancak bu isnad (Umeyr b. Katade radıyallahu anh hadisi) ancak Rifde (b. Kudaa) yoluyla bilinmektedir."[206]

27 ve 28- Hafız İbn Abdilhadi ve İbn Huzeyme

Hafız İbn Abidlhadi, Tenkihu't-Tahkik'te şöyle demiştir:

وروى الدَّارَقُطْنِيُّ بإسناده عن جرير - وهو ابن عبد الحميد - عن حُصين بن عبد الرَّحمن قال : دخلنا على إبراهيم ، فحدَّثه عمرو بن مُرَّة قال : صلَّينا في مسجد الحضرميين فحدَّثني علقمة بن وائل عن أبيه أنَّه رأى رسول الله صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يرفع يديه حين يفتتح ، وإذا ركع ، وإذا سجد . فقال إبراهيم : ما أرى أباه رأى رسول الله صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إلا ذلك اليوم الواحد ، فحفظ عنه ذلك ، وعبد الله لم يحفظ ذلك منه . ثُمَّ قال إبراهيم : إنَّما رفع اليدين عند افتتاح الصَّلاة . قال أبو بكر بن إسحاق الفقيه : هذه علَّةٌ لا تسوى سماعها ، لأنَّ رفع اليدين قد صحَّ عن النَّبيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، ثُمَّ عند الخلفاء الرَّاشدين ، ثُمَّ عن الصَّحابة والتَّابعين ؛ وليس في نسيان عبد الله بن

[206] Ukayli, ed-Duafa (3/116 no:597)

مسعود رفع اليدين ما يوجب أنّ هؤلاء الصَّحابة لم يروا النَّبيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رفع يديه ، قد نسي ابن مسعود من القرآن ما لم يختلف المسلمون فيه بعد – وهي المعوذتان – ، ونسي ما اتفق العلماء كلُّهم على نسخه وتركه من التَّطبيق ، ونسي كيف قيام اثنين خلف الإمام ، ونسي ما لم يختلف العلماء فيه أنّ النَّبيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صلّى الصُّبح يوم النَّحر في وقتها ، ونسي كيفية جمع النَّبيِّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بعرفة ،... ، وإذا جاز على عبد الله أن ينسى مثل هذا في الصَّلاة خاصة ، كيف لا يجوز مثله في رفع اليدين؟

"Darekutni, Cerir yoluyla Husayn b. Abdirrahman'dan rivayet etti: Husayn dedi ki: "İbrahim (en-Nehai)'nin yanına girdik. Amr b. Murre ona şöyle anlattı:

'Hadramî'lerin mescidinde namaz kıldık. 'Alkâme b. Vâ'il bana babası ﷺ'dan; Rasûlüllâh ﷺ'i namaza başlarken, rükû ettiğinde ve secde ettiğinde ellerini kaldırdığını gördüğünü rivayet etti.'[207]

İbrahim (en-Nehâî) dedi ki: "Babanın Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellemi yalnızca o tek gün dışında gördüğünü sanmıyorum. Bu yüzden bunu ezberlemiş. Abdullah (b. Mes'ud) ise bunu ezberlememiştir! Sonra İbrahim şöyle dedi: "Elleri kaldırmak yalnızca namaza başlangıçtadır"

Ebu Bekr Muhammed b. İshak el-Fakih (İbn Huzeyme) dedi ki: "Bu illetlendirme bir şey ifade etmez. Zira raşid halifelerden, diğer sahabelerden ve tabiinden Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in namazda ellerini kaldırdığı sabit olmuştur. Dolayısıyla Abdullah b. Mes'ud radıyallahu anh'ın ellerin kaldırıldığı hususunu unutmasında, bütün bu sahabelerin Nebî

[207] **Sahih.** Darekutnî (3/245 no: 1131) el-Elbani, Aslu Sifati Salat'ta (2/707) Muslim'in şartına göre sahih demiştir.

sallallahu aleyhi ve sellem'i ellerini kaldırırken görmemelerini gerektirecek bir durum yoktur." Nitekim İbn Mesud radıyallahu anh, müslümanların Kur'ân'dan oluşunda ittifak ettikleri – felak ve nas surelerini – unutmuştu. Yine müslümanların neshedildiği hususunda ittifak ettikleri tatbiki (rükuda elleri iki diz arasına koymayı) terki unutmuştu. İki kişinin imam arkasında nasıl duracağını unutmuştu. Âlimlerin üzerinde ittifak ettikleri; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in kurban gününde sabah namazını vaktinde kıldığı hususunu unutmuştu. Nebî sallallahu aleyhi ve sellem'in arafatta namazları nasıl cem ettiğini unutmuştu... Özellikle namaz hakkında bu hususları unutması mümkün olan İbn Mesud radıyallahu anh'ın elleri kaldırma konusunda unutması nasıl mümkün olmaz?"[208]

29- Hafız İbnu't-Turkmanî (Alauddin b. Ali el-Mardinî)

Hafız İbnu't-Turkmanî, Beyhaki'nin Süneni üzerine yazdığı Cevheru'n-Naki adlı eserinde şöyle demiştir:

ذكر في هذا الباب احاديث لا يقول بها امامه الشافعي ولا يرى الرفع عند القيام من الركعتين وكان البيهقى حين رأى هذه الاحاديث انصف فاتبعها وخالف امامه فلئن كان كذلك وجب عليه ان يضيف إلى ذلك رفع اليدين عند رفع الرأس من السجود فقد قال أبو داود في سننه ... عن ابى وائل بن حجر الحديث وفيه وإذا رفع رأسه من السجود ايضا رفع يديه وهذا سند صحيح... ووجب ايضا ان يضيف البيهقى إلى ذلك الرفع عند السجود ايضا فقد قال النسائي في سننه ... عن مالك بن

[208] İbn Abdilhadi, Tenkihu't-Tahkik (2/140-141)

الحويرث انه رأى نبى الله صلى الله عليه وسلم رفع يديه في صلاته إذا ركع وإذا رفع رأسه من ركوعه وإذا سجد وإذا رفع رأسه من سجوده حتى يحاذي بهما فروع اذنيه وهذا ايضا سند صحيح ووجب ايضا ان يضيف إلى ذلك الرفع عند القيام من سجدتين اى؟؟؟ حديث على الذى ذكره البيهقى في آخر هذا الباب ولفظه وإذا قام من سجدتين كبر ورفع يديه كذلك ثم انه ليس في حديث على هذا ذكر الرفع عند القيام من الركعتين فليس بمناسب للباب اللهم الا ان يكون فهم من ذكر السجدتين ان المراد بهما الركعتان وهو خلاف الظاهر

"Bu babda (el-Beyhaki), İmamı olan Şafii'nin söylemediği hadisler zikretmiştir. İmam Şafii iki rekatten kalkışta elleri kaldırma görüşünde değildi. Eğer Beyhaki bu hadisleri gördüğü ve insaflı davranarak imamına aykırı da olsa onlara tabi olmak için eklemişse, aynı şekilde secdelerden başı kaldırırken elleri kaldırma hadislerini de eklemeliydi. Nitekim Ebu Davud Sünen'inde;... Vail b.Hucr radıyallahu anh'den elleri secdelerde kaldırmaya dair hadisi rivayet etmiştir. İsnadı sahihtir...

Yine Beyhaki'nin secdelerden kalkışta elleri kaldırmayı da zikretmesi gerekirdi. Nitekim Nesai, Sünen'inde;... Malik b. Huveyris radıyallahu anh'den; Nebî sallallahu aleyhi ve sellem'i namazda rükû ettiğinde, başını rükudan kaldırdığında, secde ettiğinde, başını secdeden kaldırdığında ellerini kulaklarına kadar kaldırdığını gördüğünü rivayet etmiştir. Yine bunun da senedi sahihtir. Aynı şekilde secdelerden kalkarken de lleri kaldırmayı eklemesi gerekirdi! Beyhaki'nin bu bölümün sonunda zikrettiği hadisin lafzı: "iki secdeden kalktığında tekbir alıp ellerini kaldırdı şeklindedir. Yine bu da iki rekâttan kalkar-

ken elleri kaldırma babına uygun değildir. Muhtemelen burada zikredilen iki secde ile kastedileni iki rekât olarak anlamıştır. Fakat bu hadisin zahirine aykırıdır."[209]

30- Takıyuddin İbn Dakîk el-Iyd

İbn Dakîk el-Iyd rahimehullah el-İhkam'da şöyle demiştir:

وقوله وكان لا يفعل ذلك في السجود يعني الرفع وكأنه يريد بذلك عند ابتداء السجود أو عند الرفع منه وحمله على الابتداء أقرب وأكثر الفقهاء على القول بهذا الحديث وأنه لا يسن رفع اليدين عند السجود وخالف بعضهم في ذلك وقال: يرفع لحديث ورد فيه وهذا مقتضى ما ذكرناه في القاعدة وهو القول بإثبات الزيادة وتقديمها على من نفاها أو سكت عنها والذين تركوا الرفع في السجود سلكوا مسلك الترجيح لرواية ابن عمر في ترك الرفع في السجود والترجيح إنما يكون عند التعارض ولا تعارض بين رواية من أثبت الزيادة وبين من نفاها أو سكت عنها إلا أن يكون النفي والإثبات منحصرين في جهة واحدة فإن ادعي ذلك في حديث ابن عمر والحديث الآخر وثبت اتحاد الوقتين: فذاك

"Bunu (yani elleri kaldırmayı) secdelerde yapmazdı" sözü ile sanki; secdelere başlarken veya secdelerden kalkarken elleri kaldırmamak kastedilmiştir. Secdelere başlarken kaldırmamaya yorumlamak doğruya daha yakındır. Fakihlerin çoğu bu hadisten dolayı bu görüşte olup secdelerde elleri kaldırmayı sünnet görmediler. Bazıları bu konuda varid olan hadisten

[209] Cevheru'n-Naki (2/136-137)

dolayı muhalefet ederek secdelerde eller kaldırılır demişlerdir. Bu, zikretmiş olduğumuz: "ziyadenin ispatı, nefyedenin veya sükût edenin önüne geçirilir kaidesidir. Secdelerde elleri kaldırmayı terk edenler İbn Ömer radıyallahu anhuma'dan gelen secdelerde el kaldırmayı terk hadisini tercih etme yolunu tutmuşlardır. Hâlbuki tercih ancak muaraza/çelişki halinde sözkonusu olur. Nefiy ve ispatın ancak tek açıdan sınırlı olması dışında, ziyadeyi ispat eden ile nefyeden veya sükût eden arasında ise çelişki yoktur. Eğer İbn Ömer hadisiyle diğer hadis arasında böyle bir durum olduğu iddia edilir de iki rivayette de aynı olayın zikredildiği ispat edilirse o zaman tercih söz konusu olur."[210]

31, 32, 33 ve 34 - Ebû Ca'fer et-Tahâvî, Ebû Hanife, Ebû Yûsuf, İmâm Muhammed ﷺ:

İmâm Ebû Ca'fer et-Tahâvî, *Şerhu Me'âni'l-Âsâr*'da konuyla ilgili nakillerden sonra meseleyi özetlerken, rükûa giderken, rükûdan kalkışta ve iki secde arasında el kaldırmanın (sünnet olduğunu kabul etmese de) meşru olduğunu kabul etmiş, bunun aynı zamanda Ebû Hanife, Ebû Yûsuf ve Muhammed'in de görüşü olduğunu söylemiştir.[211]

Hanefî fakihleri 'sünnet' ıstılahını 'müstehap' kelimesinin karşılığında kullandıklarından sünnet hükmünü verdikleri bir amelin terkini namazı bozan şeyler arasında saymazlar. İmam Tahâvî ﷺ da, namazda tekbirlerle birlikte elleri kaldırmayı bu anlamda değerlendirmiş, bunu Hanefî imamlarına nispet etmiştir.

Tahâvî'nin kendisi, *Ref'u'l-Yedeyn* hadislerinin nesh edilmiş olabileceğini öne sürer. Fakat bahsi geçen eserinde ilgili

---

[210] El-İhkamu'l-Ahkam (1/152)
[211] et-Tahâvî, *Şerhu Me'âni'l-Âsâr*'da (1331 Trc: 2/42)

bölümü sonlandırırken, bu konuda gelen rivayetleri göz ardı edemeyerek, bunun namazın sünnetlerinden olduğunu da zikretmiştir.

Tahâvî'nin bu sözlerinden sonra anladığım kadarıyla, ortaya attığı nesh iddiasıyla sadece vucubiyetin nesh edilmiş olduğunu kastediyor olsa gerek. Allah en iyi bilendir.

Tahâvî'den bu sözleri nakletmemdeki gayem, el kaldırmalara karşı çıkan sonraki bazı hanefilerin aksine, ilk dönem Hanefî ulemasının sadece bunun vacip görülmesine karşı çıktıkları, fakat bunun müstehap bir amel olarak tatbikine karşı çıkmadıklarını ifade etmektir. Zira Hanefîler dışındaki diğer fıkıh ekolleri, özellikle de Mâlikîler, bir fiile 'sünnet' hükmü vermişlerse bu, o amelin terkini haram olarak değerlendirmişlerdir. Nitekim Mâlikî fakihlerinden Kâdî 'Iyâd ﷺ bunu açıkça belirtir.

Tahâvî ﷺ'nun eserinin tercümesinde geçen kısım Arapça aslında şu şekildedir:

وَاخْتَلَفُوا فِي تَكْبِيرَةِ النُّهُوضِ، وَتَكْبِيرَةِ الرُّكُوعِ فَقَالَ قَوْمٌ حُكْمُهَا حُكْمُ تَكْبِيرَةِ الِافْتِتَاحِ، وَفِيهِمَا الرَّفْعُ كَمَا فِيهَا الرَّفْعُ .وَقَالَ آخَرُونَ حُكْمُهَا حُكْمُ التَّكْبِيرَةِ بَيْنَ السَّجْدَتَيْنِ، وَلَا رَفْعَ فِيهِمَا، كَمَا لَا رَفْعَ فِيهَا. وَقَدْ رَأَيْنَا تَكْبِيرَةَ الِافْتِتَاحِ مِنْ صُلْبِ الصَّلَاةِ لَا تُجْزِئُ الصَّلَاةُ إِلَّا بِإِصَابَتِهَا، وَرَأَيْنَا التَّكْبِيرَةَ بَيْنَ السَّجْدَتَيْنِ، لَيْسَتْ كَذَلِكَ، لِأَنَّهُ لَوْ تَرَكَهَا تَارِكٌ، لَمْ تَفْسُدْ عَلَيْهِ صَلَاتُهُ. وَهُمَا مِنْ سُنَنِهَا. فَلَمَّا كَانَتْ مِنْ سُنَّةِ الصَّلَاةِ، كَمَا أَنَّ الْكَبِيرَةَ بَيْنَ السَّجْدَتَيْنِ مِنْ سُنَّةِ الصَّلَاةِ، كَانَتَا كَهِيَ، فِي أَنْ لَا رَفْعَ فِيهِمَا، كَمَا لَا رَفْعَ فِيهَا. فَهَذَا هُوَ النَّظَرُ فِي هَذَا الْبَابِ، وَهُوَ قَوْلُ أَبِي حَنِيفَةَ، وَأَبِي يُوسُفَ، وَمُحَمَّدٍ، رَحِمَهُمُ اللَّهُ تَعَالَى.

'(Rükûa) eğilme tekbirinde ve rükûa doğrulma tekbirinde ihtilaf edildi. Bir topluluk bu tekbirlerin hükmünün ifti-

tah/başlangıç tekbiri hükmünde olduğunu, iftitahta el kaldırıldığı gibi bunlarda da el kaldırılacağını söylediler. Diğerleri ise bunların hükmünün iki secde arasındaki tekbirin hükmünde olduğunu ve secde el kaldırılmadığı gibi bunlarda da el kaldırılmayacağını söylediler.

Başlangıç tekbirinin yerine gelmedikçe namazın geçerli olmadığını gördük. İki secde arasındaki tekbirin ise böyle olmadığını gördük. Zira bir kimse bunları terk etse namazı bozulmaz. Bu ikisi namazın sünnetlerindendir. İki secde arasındaki tekbir namazın sünnetlerinden olduğu gibi bunlar da (ikinci rekatten kalkarken ve rükûdaki tekbir) namazın sünnetlerinden olduğundan dolayı bu ikisi de iki secde arasındaki gibi (sünnettir). İki secde arasında el kaldırma (farz) olmadığı gibi bunlarda da el kaldırma yoktur. (Yani el kaldırılmaması namazı bozmaz). Bu konudaki görüş budur. Bu aynı zamanda Ebû Hanife, Ebû Yûsuf ve Muhammed ﷺ'un görüşüdür.'

Bu açıklamalarımızı el-Kasanî'nin şu sözleri desteklemektedir:

وَأَمَّا رَفْعُ الْيَدَيْنِ عِنْدَ التَّكْبِيرِ فَلَيْسَ بِسُنَّةٍ فِي الْفَرَائِضِ عِنْدَنَا إِلَّا فِي تَكْبِيرَةِ الِافْتِتَاحِ

"Tekbirde elleri kaldırmaya gelince, bize (Hanefilere) göre başlangıç tekbiri dışındakiler farz olan sünnetlerden değildir."[212]

---

212 Bedaiu's-Sanai (2/305).

Ebû Hanîfe şöyle dedi: "Hadis sahih ise benim mezhebim de odur"[213]

35 - es-Serahsi

Es-Serahsi, el-Mebsut'ta şöyle der:

ومن الناس من يقول: وعند السجود وعند رفع الرأس منه يرفع اليدين أيضا قالوا قد صح أن النبي صلى الله عليه وسلم كان يرفع يديه عند كل تكبيرة فمن ادعى النسخ فعليه إثباته.

"İnsanlardan bazıları secdelerde ve başı secdelerden kaldırınca da ellerin kaldırılacağını söylediler. Dediler ki; "Nitekim Nebi sallallahu aleyhi ve sellem'den ellerini her tekbirle beraber kaldırdığı sahih olarak gelmiştir. Nesh iddia edenin ispat etmesi gerekir."[214]

36- Hafız İbn Hacer el-Askalani

Hafız İbn Hacer el-Askalani, Fethu'l-Bari'de, Malik b. Huveyris radıyallahu anh'ın rivayet ettiği hadis hakkında: "Secdelerde el kaldırma hakkında gelen hadisler arasında vakıf olduğumun en sahihidir" demiştir.[215]

37- İmam Muhyiddin en-Nevevi

İmam Nevevi, Sahihu Muslim şerhinde şöyle demiştir:

---

[213] İbn Abidin, Haşiye (1/258). Bunu ayrıca İbn Hacer, Telhisu'l-Habir (1/20); Salih el-Fullanî, İkazu'l-Himem (s.62); Abdurrahim el-İrakî, Mustahrac Ale'l-Mustedrak'te (s.15); el-Leknevî, Umdetu'r-Riaye'de (1/63); el-Elbânî, Sıfatu's-Salat'ta (s.46) zikretmişlerdir. El-Elbânî isnadının sahih olduğunu söylemiştir.
[214] Es-Serahsi, el-Mebsut (1/23)
[215] Fethu'l-Bari (2/223)

وَقَالَ أَبُو بَكْرِ بْنُ الْمُنْذِرِ وَأَبُو عَلِيٍّ الطَّبَرِيُّ مِنْ أَصْحَابِنَا وَبَعْضُ أَهْلِ الْحَدِيثِ يُسْتَحَبُّ أَيْضًا فِي السُّجُودِ

"Ashabımızdan Ebu Bekr b. El-Munzir ve Ebu Ali et-Taberi ile Hadis ehlinden bazısı secdelerde el kaldırmayı müstehap gördüler"[216]

38- Hafız Nureddin el-Heysemî

Hafız el-Heysemî; Taberani'nin Evsat'ta İbn 'Umer ﷺ 'dan rivayet ettiği şu hadis hakkında isnadı sahih demiştir:

عن ابن عمر : أن النبي صلى الله عليه و سلم كان يرفع يديه عند التكبير للركوع وعند التكبير حين يهوي ساجدا

'İbn 'Umer ﷺ 'dan: Nebî sallallahu aleyhi ve sellem tekbir aldığında, rükû ettiğinde ve secdeye giderken tekbir aldığında ellerini kaldırırdı."[217]

39- Hafız Muhammed b. Yusuf es-Sâlihî ed-Dımeşkî

İmam Suyuti'nin öğrencisi Hafız Muhammed es-Salihî, Siyretu'd-Dımeşkiyye adıyla meşhur olaran Subulu'l-Hedyi ve'r-Reşat adlı kitabında secdelerde el kadırma hadislerini sahih olarak değerlendirmiştir.[218]

Yine kitabının diğer bir bölümünde de, yukarıda İbn Abdilhadi'den de naklettiğim gibi, İbrahim en-Nehai'nin itirazına, İbn Huzeyme'nin sözleri ile cevap vermiştir.[219]

---

[216] Şerhu Sahihi Muslim (4/95)
[217] Mecmau'z-Zevaid (2/271 no:2590)
[218] Bkz. Subulu'l-Hedyi ve'r-Reşad (8/112 vd.)
[219] Subulu'l-Hedyi ve'r-Reşad (8/115)

40- Ebu'l-Mehasin Yusuf b. Musa el-Hanefi

Yusuf b. Musa el-Hanefi, El-Mu'tasar Mine'l-Muhtasar Min Muşkili'l-Âsâr adlı kitabında şöyle demiştir:

وجد الحديث من رواية نافع ابن عمر موافقا لما رواه عبيد الله وزائدا عليه الرفع في غيرهما وهو ما رواه عبيد الله عن نافع عن ابن عمر أنه كان يرفع يديه في كل خفض ورفع وركوع وسجود وقيام وقعود بين السجدتين ويذكر أن رسول الله صلى الله عليه وسلم كان يفعل ذلك ولا يقال فقد رواه أيوب عن نافع عن ابن عمر فلم يذكر فيه الرفع إلا عند الافتتاح وعند الركوع وعند الرفع لأن تقصير الراوي عن بعض ما رواه العدل لا يلتفت إليه وروى عن أيوب قال رأيت طاووسا ونافعا يرفعان أيديهما بين السجدتين وروى عن أيوب أنه كان يفعله ففعل نافع يدل على صحة الرواية عنه وتمسك أيوب بذلك دال على أن الأمر قد كان عنده فيه

"Nafi'nin İbn Ömer radıyallahu anhuma'dan rivayet ettiği hadis, Ubeydullah'ın rivayetine uygundur. Zira iki yer dışında elleri kaldırma ziyadesi vardır. O rivayet şudur: Ubeydullah, Nafi'den, o da İbn Ömer radıyallahu anhuma'dan rivayet ediyor: İbn Ömer her eğiliş ve kalkışta, rüku ve secdelerde, kıyama kalkarken ve iki secde arasında otururken ellerini kaldırırdı. Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in de böyle yaptığını söylerdi. "Fakat Eyyub Nafi'den, o da İbn Ömer'den rivayetinde başlangıç, rüku ve rükudan kalkış dışında elleri kaldırmayı zikretmedi" diye itiraz edilemez. Zira ravinin bazı rivayetinde eksik zikretmesine itibar edilmez. Nitekim Eyyub'un şöyle dediği rivayet edilmiştir: "Tavus'u ve Nafi'yi iki

secde arasında ellerini kaldırırlarken gördüm." Eyyub'un kendisinin de böyle yaptığı rivayet edilmiştir. Nafi'nin bu fiili rivayetin sahih olduğuna delalet etmektedir. Eyyub'un da buna dayanarak amel etmesi, ona göre Nafi'den rivayet edilen bu durumun sabit olduğunu gösterir."[220]

41- Şeyh Nasıruddin Muhammed b. Mukbil el-Cundî el-Fakih

El-Makrizi şöyle zikreder:

ناصر الدين محمد بن مقبل الجندي الظاهري، .. ورفع يديه في كل خفض ورفع في الصلاة...

"Nasıruddin Muhammed b. Mukbil el-Cundi ez-Zahiri namazda ellerini her eğiliş ve kalkışta kaldırırdı."[221]

42 ve 43- es-Sindî ve Suyuti

Es-Sindî ve Suyuti, Haşiyetu Ale'n-Nesai'de, İbn Ömer radıyallahu anhuma'nın: "secdelerde bunu yapmazdı" sözü hakkında şöyle demişlerdir: "Bu ifadenin zahiri, bazen yapıp bazen terk ettiğini göstermektedir. Lakin âlimlerin geneli secdelerde elleri kaldırmayı terk etmeyi tercih etmişlerdir."[222]

44- Muhammed Nasıruddin el-Elbanî:

Aslu Sıfati Salati'n-Nebi adlı eserinde, Temamu'l-Minne'de ve kendisinin zikrettiğine göre Talikatu'l-Ciyad adlı eserinde iki secde arasında el kaldırma hadislerinin sabit olduğunu açıklamıştır.

[220] El-Huseyni, el-Mu'tasar (1/34)
[221] Makrizi es-Sulûk (2/264) İbn Tagriberdi, Nucumu'z-Zahira (12/142) İbn Hacer, İbnbau'l-Gamr (3/234)
[222] Haşiye Ale'n-Nesai (2/206-207)

Aslu Sıfati Salati'n-Nebi adlı eserinde şöyle der:

روى هذا الرفع عنه صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عشرة من الصحابة رضي الله عنهم ، وقد سقت أحاديثهم وتكلمت عليها ، وخرجتها في " التعليقات الجياد على زاد المعاد " حديثاً حديثاً ، وبينت ما يصح إسناده منها ، وما لا يصح ، ولكنه يقوى في الشواهد ؛ بحيث إن الواقف على هذه الأحاديث كلها يجزم جزماً قاطعاً بثبوته عن النبي صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، بل وبتواتره عنه . وها نحن نسوق منها في هذا التعليق ما صح سنده ولا مطعن فيه

"Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in secde ettiğinde ellerini kaldırdığına dair on sahabeden rivayet gelmiştir. Ta'likatu'l-Ciyad Ala Zadi'l-Mead adlı kitabımda bu hadisleri teker teker zikredip üzerinde durdum ve tahricini yaptım. İsnadı sahih olanlarını ve sahih olmayanlarını açıkladım. Lakin bunlar birbirine şahit olarak kuvvetlendirmektedir. Zira bütün bu hadisler kesin olarak Nebî sallallahu aleyhi ve sellem'in (secdeye giderken ellerini kaldırdığının) sabit olduğunu, hatta mütevatir olduğunu belirtmektedir. Burada isnadı sahih olup eleştirilecek yönü olmayanları zikredeceğim."[223]

Bu sözlerden sonra el-Elbani, isnadının sahih olduğuna işaret ettiği hadisler arasında Malik b. Huveyris, Vail b. Hucr, Enes b. Malik ve Abdullah b. Ömer radıyallahu anhum'den gelen hadislerle seleften gelen rivayetleri zikretmiştir.

45- Huseyn b. Avde el-Avayşe

Şeyh Huseyn b. Avde el-Avayşe, Mevsuatu'l-Fikhiyyeti'l-Muyessere'de Şeyh Elbani rahimehullah'ın secde-

---

[223] Aslu Sıfati Salat (2/706).

lerde el kaldırma hadislerini tashih etmesini onaylayarak, namazın sünnetleri arasında zikretmiştir.[224]

46- Ahmed b. Yahya en-Necmi

Şeyh Ahmed b. Yahya en-Necmi, Te'sisu'l-Ahkâm adlı kitabında şöyle demiştir:

الحاصل أن الرفع في السجود قد ثبت من رواية ثلاثة من الصحابة هم :- مالك بن الحويرث . أنس بن مالك . أبو هريرة - - رضي الله عنهم - بأسانيد صحيحة وإنما تركه الجمهور لأنهم رجحوا حديث ابن عمر ومذهب الذين اثبتوه أرجح لأمور ثلاثة :

أولها : أن القاعدة الاصطلاحية أن المثبت مقدم على النافي ، لأنه معه زيادة علم ، ومن حفظ حجة على من لم يحفظ .

ثانيها : أن النافي واحد والمثبتين ثلاثة ، واحتمال الخطأ والنسيان في حق الواحد أقرب منه في حق الاثنين ، فكيف إذا كانوا ثلاثة ، فإن احتماله عليهم أبعد .

ثالثها : أن ابن عمر نفسه قد ثبت عنه الرفع في السجود بسند في غاية الصحة ، ولا يعود إليه إلا وقد ثبت له عن النبي - صلى الله عليه وسلم

"Özetle, secdelerde el kaldırmak şu üç sahabeden sahih isnadlarla sabit olmuştur: 1- Malik b. El-Huveyris 2- Enes b. Malik 3- Ebu Hureyre radıyallahu anhum. Cumhur, ancak İbn Ömer radıyallahu anhuma hadisini tercih etmelerinden dolayı bunu terk etmişlerdir. Secdelerde el kaldırma hadislerini ispat edenlerin mezhebi şu üç sebepten dolayı tercihe şayandır:

1- Istılah kaidesi gereği ispat eden, nefyedene önceliklidir. Çünkü ispat edende fazladan ilim vardır. Ezberleyen, ezberlemeyene karşı hüccettir.

[224] Huseyn b. Avde el-Avayşe, Mevsuatu'l-Fikhiyyeti'l-Muyessere (2/8)

2- Nefyeden (secdelerde ellerini kaldırmazdı diyen) bir tane, ispat eden (secdelerde ellerini kaldırırdı diyen) üç tanedir. Bir kişinin hata etmiş olma ihtimali, iki kişinin hata etmiş olma ihtimalinden fazladır. Peki ya bu üç kişi olduğu zaman nasıl olur? Şüphesiz bu hata ihtimalinden daha uzaktır.

3- İbn Ömer radıyallahu anhuma'nın kendisi bizzat secdelerde elleri kaldırmayı ispat etmiş, bu sahih bir isnadla gelmiştir. O ancak kendisine Nebî sallallahu aleyhi ve sellem'den bu husus sabit olduğu için dönüş yapmıştır."[225]

47- Şeyh Hamd b. Abdillah el-Hamd

Şeyh Hamd b. Abdillah el-Hamd, Zadu'l-Mustakni şerhinde şöyle demiştir:

و لم يذكر المؤلف هنا : رفع اليدين ؛ لأن المشهور في المذهب عدم مشروعية ذلك ، وأنه لا يشرع الرفع عند السجود والرفع منه . ودليله : ما ثبت في الصحيحين من حديث ابن عمر وفيه : (ولا يفعل ذلك في السجود) وفي رواية مسلم : (ولا يرفع يديه إذا سجد ولا إذا رفع رأسه من السجود) الإمام أحمد وهو مذهب طائفة من الصحابة والتابعين : أنه يشرع له الرفع ، وأنه يشرع رفع اليدين في كل خفض ورفع . وهذا القول هو الراجح ويدل عليه حديث مالك بن الحويرث في النسائي بإسناد صحيح... والمثبت مقدم على النافي ، فحديث ابن عمر ليس فيه إلا النفي وغاية ما عند النافي عدم بلوغ

[225] Te'sisu'l-Ahkâm Şerhu Umdeti'l-Ahkâm (2/37).

علمه ما نفاه فإذا أتى ما يثبت ذلك فإن هذا المثبت حجة عليه ؛ لأنه حفظ ما لم يحفظ وعلم ما لم يعلم .

"Müellif burada secdelerde el kaldırmayı zikretmemiştir. Zira mezhepte meşhur olan secdelerde ve secdelerden kalkarken elleri kaldırmanın meşru olmadığıdır. Delili sahihayn'da sabit olan İbn Ömer hadisinde: "Bunu secdelerde yapmazdı" sözüdür. Muslim'in rivayetinde: "Secdelerden başını kaldırırken ellerini kaldırmazdı" şeklindedir. İmam Ahmed ve sahabe ile tabiinden bir topluluğun görüşü ise secdelerde el kaldırmanın meşru olduğudur. Şüphesiz her eğiliş ve kalkışta elleri kaldırmak meşrudur. Tercih edilen görüş budur. Nesai'nin sahih isnadla Malik b. Huveyris radıyallahu anh'den rivayet ettiği hadis buna delalet etmektedir… İspat eden, nefyedene önceliklidir. İbn Ömer hadisindeki nefiy sadece kendisinin ulaştığı bilgi hakkındadır. Bunu ispat eden geldiğine göre, ispat eden hüccettir. Zira o İbn Ömer'in ezberlemediğini ezberlemiş ve onu bilmediği şeyi öğrenmiştir."[226]

48- Seyyid Ahmed Muhammed Şakir

Allame Ahmed Şakir, el-Muhalla ta'likinde şöyle demiştir:

فقد ثبت بأصح اسناد فعل ابن عمر للرفع عند السجود، وأيد هذا رواية العمري اياه عن نافع عن ابن عمر من فعل النبي صلى الله عليه وسلم، ويظهر أن ابن عمر بعد أن روى أن النبي صلى الله عليه وسلم لم

[226] Şerhu Zadi'l-Mustakni (5/78-79)

يكن يرفع عند السجود صح عنده من بعض الصحابة ذلك فرجع إليه عملا ورواه قولا، كما قال ابن حزم لله دره.

"En sahih isnadla İbn Ömer radıyallahu anhum'anın secdelerde el kaldırdığı sabit olmuştur. El-Umeri'nin Nafi'den, onun da İbn Ömer radıyallahu anhuma'dan rivayetinde bunu Nebî sallallahu aleyhi ve sellem'in fiili olduğunu söylemiştir. Bu da ortaya koyuyor ki; İbn Ömer radıyallahu anhuma, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in secdelerde el kaldırmadığını rivayet ettikten sonra, bazı sahabelerden bunun sabit olduğunu öğrenmiş ve hem kendisi uygulamış ve hem de İbn Hazm'ın dediği gibi kavlî olarak rivayet etmeye başlamıştır."[227]

49 ve 50- Şuayb el-Arnaut, Abdulkadir el-Arnaut

Şuayb el-Arnaut ve Şeyh Abdulkadir el-Arnaut, Zadu'l-Mead tahkiklerinde[228] Vail b. Hucr radıyallahu anh'ın rivayet ettiği secdelerde el kaldırmaya dair hadis hakkında sahih demişlerdir.

Yine Şuayb el-Arnaut, Malik b. Huveyris hadisinde geçen secdelerde el kaldırma ifadesine, İbn Hibban tahkikinde "Muslim'in şartına göre sahih" derken, Ahmed'in Müsned'inin tahkikinde şaz dediği halde, Siyeru A'lami'n-Nubela tahkikinde, Vail b. Hucr radıyallahu anh'ın secdelerde el kaldırma hakkında rivayet ettiği hadise sahih demiştir.[229]

[227] El-Muhalla ta'liki (4/93)
[228] Zadu'l-Mead tahkiki (1/222)
[229] Siyeru A'lami'n-Nubela tahkiki (2/574)

51- Ebu Mus'ab Muhammed Subhi b. Hasen el-Hallak

Muhammed Subhi el-Hallak, el-Fethu'r-Rabbani Min Fetava'l-İmam eş-Şevkani kitabının ta'likinde Malik b. Huveyris radıyallahu anh'ın secdelerde el kaldırma hakkındaki hadisinin sahih olduğunu söylemiştir.[230]

52- Dr. Şerif Hatim b. Arif el-Avnî

Ummu'l-Kura Üniversitesi Tedris Heyeti üyesi Dr. Şerif Hatim b. Arif el-Avnî, Fetava ve İstişaratu'l-İslam el-Yevm adlı kitapta nakledildiğinde göre, 05.11.1426 tarihli fetvasında şöyle demiştir:

وأما حكم الرفع في هذا الموطن، فقد ذهب إليه بعض أهل العلم، وهو قول في مذهب الإمام أحمد والشافعي ومالك. ولا بأس إذا فعل ذلك قليلاً

"Bu yerlerde (iki secde arasında) el kaldırmaya gelince, ilim ehlinden bazısı bu görüştedir. Bu İmam Ahmed, Şafiî ve Malik'in görüşüdür. O halde bazen bunu yapmakta sakınca yoktur."[231]

53- Ferid b. Emin el-Hindavî

Ferid b. Emin el-Hindavi, İbn Kayyım'ın "Keyfe Yetevaddau'l-Muslimu ve Yusalli" adlı risalesinin tahkikinde, İbn Kayyım'ın "secdeye giderken ellerini kaldırmaz" ifadesine dipnot düşerek: "Ancak Nesai, Malik b. El-Huveyris'ten sahih bir senedle şu hadisi nakleder…" demiş ve secdelerde elleri kaldırmaya dair rivayeti zikretmiştir. Ardından da Elbani'nin secdelerde elleri kaldırmaya dair sözlerini nakletmiştir.[232]

---

[230] El-Fethu'r-Rabbani Min Fetava'l-İmam eş-Şevkani (5/2632)

[231] Fetava ve İstişaratu'l-İslam el-Yevm (5/351)

[232] Keyfe Yetevaddau'l-Muslimu ve Yusalli (Tercümesi: Peygamberimizin Abdest Alma ve Namaz Kılma Şekli – İbn Kayyım el-Cevziyye, Terc.: Mehmet Alioğlu s.70-71)

54- Şeyh Muhammed b. Muhammed el-Muhtar eş-Şankiti

Şeyh Muhammed b. Muhammed el-Muhtar eş-Şankiti, kendisine secdelerde elleri kaldırmak hakkında sorulan bir soru üzerine bu konuda sahih hadisler geldiğini ifade etmiştir. 1 Aralık 2006 tarihli fetvanın tercümesi şu şekilde:

Soru: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'den İbn Ömer radıyallahu anhuma hadisinde zikredilen yerler dışında da ellerini kaldırdığı sabit olmuştur. Secdelerden kalkarken, secde ederken ve ikinci secdeye kalkarken elleri kaldırmak da bu yerlerdendir. Buhari, Ebu Avane'nin Müsned'i ve Ebu Davud'un Sünen'inde geçen sahih hadislerde bu gelmiştir. İmam Ahmed'in mezhebi de her terkbirle beraber elleri kaldırmaktır. Bunun anlamı nedir? Bu tekbirler farz mı yoksa sünnet midir?

Cevap: Sahihu Buhari'ye nispet edilen; ellerin kaldırıldığı meşhur dört yer; başlangıç tekbiri, rükuya gidiş, rükûdan kalkış ve üçüncü rekate kalkışta elleri kaldırmaktır. İki secde arasında ellerin kaldırılmasına gelince, bu Buhari ve Muslim'in sahihleri dışındaki eserlerde gelmiştir. Bu rivayetler sahihtir. Bu yüzden deriz ki, Nebî sallallahu aleyhi ve sellem'den ellerini kaldırdığı sabit olanların hepsi mahfuz sünnettir. Lakin en faziletlisi ve evla olanı Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in devamlı olarak yaptığına devam etmektir ki bu dört yerdir. Bunun dışındaki yerlerde kişinin bazen ellerini kaldırmasında sakınca yoktur. Allah en iyi bilendir. İmam Ahmed'den gelen meşhur rivayete gelince, bir rivayette sizin dediğiniz gibi gelmiştir. Meşhur olan zikrettiğimiz dört yerde ellerini kaldırdığıdır.

Secdelerde ve secdelerden kalkarken elleri kaldırmak da ondan rivayet edilmiştir."[233]

55- Ebu'l-Huseyn Halid b. Mahmud er-Rabat

Ebu'l-Huseyn Halid er-Rabat, Tahavi'nin Muşkilu'l-Âsâr adlı kitabını Tuhfetu'l-Ahyar adıyla tertip etmiştir. Bu kitabında Malik b. Huveyris radıyallahu anh'den gelen secdelere gidişte ve secdelerden kalkışta elleri kaldırma hadisinin sahih olduğunu söylemiştir.[234]

56- Eymen Salih Şa'ban

İbnu'l-Esir'in Camiu'l-Usul (Kutub-u Sitte) adlı kitabına ta'likler yapan Eymen Salih Şa'ban, Malik b. El-Huveyris radıyallahu anh'ın secdelerde elleri kaldırmaya dair rivayeti hakkında "sahih" demiştir.[235]

57- Ebu'l-Munzir Abdulhak Abdullatif

Ebu'l-Munzir, Muhtasaru'l-Kandil Fi Fıkhi'd-Delil adlı kitabında: "Bazen secdelerde eller kaldırılır" demiştir.[236]

58- Ebu Abdirrahman Adil b. Sa'd

Adil b. Sa'd, el-Cami' Li Ahkâmi's-Salat kitabında secdelerden kalkışı anlatırken şöyle demiştir:

(كان يرفع يديه مع هذا التكبير) أحيانًا. (أحمد وأبو داود بسند صحيح)

[233] http://ar.islamway.com/fatwa/4211?ref=search
[234] Tuhfetu'l-Ahyar (2/29)
[235] Camiu'l-Usul (5/308 no:3392)
[236] Muhtasaru'l-Kandîl Fi Fıkhi'd-Delîl (s.47)

"Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem – bazen - bu (secdelerdeki) tekbirle beraber ellerini kaldırırdı." Bunu Ahmed ve Ebu Davud sahih isnadla rivayet etmiştir."[237]

59- Muhammed b. Ömer b. Salim Bâzemul

Muhammed b. Ömer Bâzemul, Şerhu Sifati Salâti'n-Nebî adlı kitabında Şeyh el-Elbânî'nin secdelerde elleri kaldırmanın on sahabeden rivayet edildiğine dair sözlerini ikrar ederek nakletmiş, sonra dipnot olarak şöyle demiştir: "İkinci mesele: Namaz kılanın secdeye giderken bazen ellerini kaldırması, bazen terk etmesi meşrudur. Bu yerler, namazda ellerin kaldırılması Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'den açıkça sabit olan yerlerdir."[238]

60- Suleyman b. Muhammed en-Nuseyyan

Suleyman b. Muhammed en-Nuseyyan, "Sallû Kemâ Raeytumunî Usallî" adlı kitabında şöyle demiştir: "İkinci görüş: Secdede eller kaldırılır. Bu konuda Malik b. el-Huveyris ve Vail b. Hucr radıyallahu anhuma rivayetleri delil getirilmiştir."[239]

61- Şeyh Yahya el-Hacûrî

Ebu Suheyb Asım el-Agberî el-Yemenî, secdelerde elleri kaldırma meselesi hakkında Yahya el-Hacurî'den şöyle nakletmiştir:

---

[237] El-Cami' Li Ahkâmi's-Salât (s.179)

[238] Şerhu Sıfati Salâti'n-Nebî (s.280-282)

[239] Sallû Kemâ Raeytumûnî Usallî (s.240)

فالشيخ يحي الحجوري كذلك كان يضعف هذا الحديث ثم تراجع مؤخرًا وقال بل طرق البخاري وإن كان فيها كلام لكنَّ الحديث حسنٌ لغيره والله أعلم

"Şeyh Yahyâ el-Hacûrî bu hadisi zayıf sayıyordu. Sonra bu görüşünden döndü ve dedi ki: "Bilakis Buharî'nin rivayet yollarında eleştiriler olsa da hadis hasen ligayrihidir. Allah en iyi bilendir."[240]

62- Ebû Said el-Yarbuzî

Şeyh Ebu Said Muhammed el-Yarbuzî hafazahullah, Kitab ve Sünnete Göre Namaz risalesinde ve secdelerde elleri kaldırmaya dair müstakil risalesinde secdelerde elleri kaldırmanın namazın parçası olduğunu ispat etmiştir. Kitap ve Sünnet'e Göre Namaz adlı kitabında "Secdeye Giderken Ellerin Omuzlar Hizasına Kadar Kaldırılacağı Babı" ve "Secdeden Kalkarken Ellerin Omuzlar Hizasına Kadar Kaldırılacağı Babı" şeklinde başlık açarak Malik b. Huveyris ve Vail b. Hucr radıyallahu anhum hadislerini delil getirerek sahih demiştir.[241]

63- el-Lecnetu'd-Daime Fetvası

El-Lecnetu'd-Daime fetva kuruluna sorulan soru ve cevabı şu şekildedir:

س6: جاء في سنن النسائي عن مالك بن الحويرث أنه رأى النبي صلى الله عليه وسلم رفع يديه في صلاته وإذا ركع وإذا رفع رأسه في الركوع وإذا سجد

---

[240] Link: http://www.ajurry.com/vb/showthread.php?t=14005
[241] Bkz.: Ebu Said el-Yarbuzi, Kitab ve Sünnet'e Göre Namaz (s.104 ve 120)

وإذا رفع رأسه من السجود، يحاذي بهما فوق أذنيه. فماذا تقـــــــــول هنا في قوله: وإذا سجد، هل هذا يكون بعد قبض يد اليمنى علـــــــــى اليسرى، أم هي نفس الرفع عند الرفع من الركوع، وما درجة هذا الحديث، وهل يعمل به، إذا فعل كيف العمل به. ورد بعض الأحاديث برفع اليدين بين السجدتين وفي بعضها نهي عن الرفع بينهما، فما وجه الجمع بينهما وما الحكم؟

ج6: سلك بعض العلماء مسلك الترجيح في ذلك فرجحوا مارواه البخاري ومسلم عن ابن عمر رضي الله عنهما من عدم رفع اليدين عند السجود والرفع منه، واعتبروا رواية الرفع فيهما شاذة لمخالفتها لرواية الأوثق. وسلك آخرون مسلك الجمع بين الروايات لكونه ممكنا فلا يعدل عنه إلى الترجيح، لاقتضاء الجمع العمل بكل ما ثبت، واقتضاء الترجيح رد بعض ما ثبت وهو خلاف الأصل. وبيان ذلك أن النبي صلى الله عليه وسلم رفع يديه في السجود والرفع منه أحياناً، وتركه أحياناً فروى كل ماشاهد، والعمل بالأول أولى للقاعدة التي ذكرت معه.

وبالله التوفيق وصلى الله على نبينا محمد وآله وصحبه وسلم .

اللجنة الدائمة للبحوث العلمية والإفتاء

الرئيس: عبدالعزيز بن عبدالله بن باز

نائب رئيس اللجنة: عبدالرزاق عفيفي

عضو: عبدالله بن قعود

6042 no'lu fetvanın 6. Sorusu: "Nesai'nin sünen'inde Malik b. El-Huveyris radıyallahu anh'den, onun Nebî sallallahu aleyhi ve sellem'i namazında rükuya giderken, başını rükûdan

kaldırdığında, secde ettiğinde ve başını secdeden kaldırdığında ellerini kaldırırken gördüğü gelmiştir. Buradaki "secde ettiğinde" ifadesi hakkında ne dersiniz? Bu sağ eli sol üzerine bağladıktan sonra mıdır, yoksa rükûdan kalkış esnasında mıdır? Bu hadisin derecesi nedir? Onunla amel edilir mi? Amel edilirse nasıl edilir? Bazı hadislerde iki secde arasında elleri kaldırmak geliyor, bazısında da iki secde arasında kaldırılmadığı şeklinde geliyor. İkisinin arası nasıl bulunur? Hükmü nedir?

Cevap: Bazı âlimler tercih yolunu seçmişler ve Buhari ile Muslim'in İbn Ömer radıyallahu anhuma'dan rivayet ettikleri secdelerde ve secdelerden kalkışta ellerin kaldırılmamasını tercih etmişler, secdelerde elleri kaldırma rivayetini ise daha güvenilir olana muhalif görüp şaz kabul etmişlerdir. Diğerleri ise cem (yani rivayetlerin arasını bulma) yolunu tercih etmişlerdir. Zira aralarını bulmak mümkün iken tercihe gidilmez. Cem yolunun gereği sabit olan bütün rivayetlerle amel etmektir. Tercih yolunda ise asla muhalif olarak sabit olan bazı rivayetin reddi söz konusudur. Bunun açıklaması, Nebî sallallahu aleyhi ve sellem secdelerde ve secdeden kalkışta elleri bazen kaldırmış, bazen kaldırmamıştır. Herkes şahit olduğunu rivayet etmiştir. Zikredilen kaideden (rivayetlerin arasını bulmak imkânı varken tercihe gidilmez kaidesinden) dolayı önceki ile (bütün rivayetlerle) amel etmek daha evlâdır.

Başarı Allah'tandır. Allah'ın salat ve selamı nebimiz Muhammed'e, ailesine ve ashabı üzerine olsun.

El-Lecnetu'd-Daime Li'l-Buhusi'l-İlmiye ve'l-İfta

Başkan: Abdulaziz b. Abdillah b. Baz

Komisyon başkan vekili: Abdurrazzak Afifi

Üye: Abdullah b. Kuûd.

ALEYHTE GETİRİLEN DELİLLER ÜZERİNE MÜLAHAZALAR

İbn Ömer ﷺ Hadisi

1- Elleri secdelerde kaldırmanın sabit olduğu hadisler aşağıda gelecek olan İbn 'Umer ﷺ'nun rivayet ettiği: **'...iki secde arasında (ellerini) kaldırmazdı'** hadisi ile çelişmez.

(عَنْ سالِمٍ، عَنْ أَبِيهِ؛ قالَ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ إِذا افْتَتَحَ الصَّلاَةَ رَفَعَ يَدَيْهِ حَتَّى يُحاذِيَ مَنْكِبَيْهِ، وَقَبْلَ أَنْ يَرْكَعَ، وَإِذا رَفَعَ مِنَ الرُّكُوعِ، وَلاَ يَرْفَعُهُما بَيْنَ السَّجْدَتَيْنِ.)

"Sâlim babası 'Abdullah ﷺ'dan şöyle dedi:

'Rasûlüllâh ﷺ'i namaza başladığı zaman, rükûa gitmeden evvel ve bir de rükûdan doğrulduğu zaman ellerini omuzları hizasına vardırıncaya kadar kaldırdığını gördüm. İki secde arasında (ellerini) kaldırmazdı.'"[242]

Bu konuda birçok sahâbenin secdeye giderken, secdeden kalkarken ellerini kaldırdığı sabit olmuştur. Hadis âlimleri çelişikmiş gibi görünen bu iki (secdede elleri kaldırma ve kaldırmama) amelin arasını birçok şekilde cem etmişlerdir. Hadis âlimlerinin hadis ilmine kazandırdıkları *Te'vilu'l-Muhtelifu'l-Hadîs* hadis ilmi ile birçok ihtilaflı gibi görünen birbirine zıt, çelişik olan hadislerin arasını cem etmişlerdir. Zira İslâm Dini ihtilaflı bir din olmaktan beridir. İhtilaf ise insanların bu konudaki yetersiz ilminden ve akılları ile meselelere yaklaşıp hadis ehlinin yolundan uzaklaşmalarından kaynaklanmaktadır.

---

[242] **Sahih**. Buhârî (735); Müslim (390); Ebû Dâvud (721); Tirmizî (255); İbn Mâce (858); İmâm Mâlik, *Muvattâ'* (94) ve Nesâ'î (1144)'da rivayet etmişlerdir.

Nitekim Ebû'l-Hasenât el-Leknevî ﷺ şöyle demektedir:

> 'İnsaf gözüyle bakan, taassuptan kaçınarak fıkıh ve usûl denizlerine dalan, yakînî bir şekilde bilir ki âlimlerin ihtilaf etmiş oldukları aslî ve fer'î meselelerin çoğunluğunda, muhaddislerin mezhebi diğerlerinin mezhebinden daha kuvvetlidir. Ben de her ihtilaflı meseleye baktığımda görüyorum ki muhaddislerin görüşü doğruya daha yakındır. Nasıl olmasın ki? Onlar değil mi ki Rasûlüllâh ﷺ'in varisleri ve şeriatının hakiki bekçileridir. Allah bizleri onlarla birlikte haşretsin, onların yolu ve sevgisi üzerine öldürsün.'[243]

İbn Huzeyme ﷺ'dan şöyle rivayet olunmuştur:

> 'Rasûlüllâh ﷺ'den birbirine zıt iki sahih hadisin rivayet edildiğini bilmiyorum. Kimin yanında böyle bir rivayet varsa getirsin bana da aralarını telif edeyim.'[244]

İmam Buhârî ﷺ, *Raf'u'l-Yedeyn* adlı kitabında rükûa giderken ve rükûdan kalkarken elleri kaldırma hadislerini nakletikten sonra şöyle demektedir:

> "Vekî' ise 'Umerî'den, o da Nâfi''den o da İbn 'Umer ﷺ'dan olan rivayetinde şöyle bir ziyadelik yapmıştır:
>
> **'Rasûlüllâh ﷺ rükûa ve secdeye giderken ellerini kaldırırdı.'"**

(Buhârî ﷺ devam ederek şöyle demektedir):

---

[243] *'İmâmu'l-Kelam fî ma Yete'alleku bi'l-kıra'eti halfe'l-İmâm'* adlı kitabında (156).
[244] *el-Kifâye fî 'İlmi'r-Rivâye* (606).

'Mahfuz olan 'Ubeydullah, Eyyûb, Mâlik, İbn Cureyc, Leys ve bir çok ehli Hicaz ve Irak ehlinin Nâfi''den, onun da İbn 'Umer 'dan, rükûa giderken ve kalkarken elleri kaldırma rivayetidir. Eğer 'Umerî'nin (secdeye giderken elleri kaldırma) hadisi sahih olursa, önceki (sadece rükûa ve secdeye giderken elleri kaldırma) hadisine muhalif değildir. Eğer (secdede el kaldırma) sabit olursa ikisi ile de amel ederiz. Zira bu rivayetler bazısı bazısına muhalif olan rivayetlerden değildir. Zira bu ziyadelik (secdede el kaldırma) fiildendir. Eğer ziyadelik sabit olursa makbuldür. (Yani onunla amel edilir).'[245]

İbn Hazm şöyle demektedir:

"Enes b. Mâlik 'nun, secdede elleri kaldırma rivayeti İbn 'Umer 'nın, (secdede elleri kaldırmazdı) rivayetinin üzerine ziyadeliktir. İkisi de şahit olduğunda ve rivayet ettiğinde sikadır.

Mâlik b. Huveyris 'nun da her rükûda ve rükûdan kalkışta, her secdeye gidişte ve secdeden kalkıştaki elleri kaldırma rivayeti de her ikisinin (yani İbn 'Umer ve Enes b. Mâlik 'nun) rivayetlerinin üzerine ziyadedir. Hepsi de işittiklerinde ve ziyade ettiklerinde sikadırlar.

Ziyade olan rivayetlerle amel etmek farzdır, onları terk etmek caiz değildir. Zira ziyade olan rivayet başlı başına bir hükümdür. Ziyadeliğe vakıf olan rivayet etmiştir. Rivayetinde o ziyadeliği rivayet etmeyenin sükûtu hükmün ispatına zarar

[245] Buhârî, *Raf'u'l-Yedeyn* (80).

veremez. Diğer hükümler gibidir, hiçbir farkı yoktur."[246]

Ahmed Muhammed Şâkir ﷺ, İbn Hazm ﷺ'nun *Muhallâ*'sına yapmış olduğu talikte şöyle demektedir:

'Zahir olan şudur ki İbn 'Umer ﷺ, Rasûlüllâh ﷺ'in secdede el kaldırmadığını rivayet ettikten sonra kendisine bazı sahâbelerden Rasûlüllâh ﷺ'in secdede el kaldırdığı haberi ulaşınca amel olarak onu uygulamaya başlayıp kavlen de (söz ile) onu rivayet etmiştir.'[247]

Muhammed Nâsiruddîn Elbânî ﷺ şöyle demektedir:

"Secdeye giderken ve secdeden kalkarken elleri kaldırmaya gelince, bununla alakalı çokça hadisler vardır ve bu da on tane sahâbeden gelmektedir. Şüphesiz ben bu hadisleri *Ta'lîkâtu'l-Ciyâd*'da çıkardım. Bir tanesi Mâlik b. Huveyris ﷺ'dan:

'Muhakkak ki o, Nebî' ﷺ'in, namazında, rükû ettiğinde, başını rükûdan kaldırdığında ve secde ettiğinde ve secdeden başını kaldırdığı zaman ellerini kulakları hizasına kadar kaldırdığını görmüş.'

Bu hadisi Nesâ'î, Ahmed b. Hanbel ve İbn Hazm sahih bir senedle Müslim'in şartı üzere çıkarmışlar ve Ebû 'Avâne, *Sahîh*'in de rivayet etmiştir. Hâfız (İbn Hacer el-'Askalânî)'ın *Feth(u'l-Bârî)*'de dediği gibi. Sonra Hâfız (İbn Hacer el-'Askalânî) şöyle demiştir:

---

[246] İbn Hazm, *Muhallâ* (4/93).
[247] İbn Hazm'ın, *Muhallâ*'sının talikinde (4/93).

'Secdelerde elleri kaldırma hakkında vakıf olduğum hadislerin en sahih olanı budur.'

Diğer tekbirlerde elleri kaldırmaya gelince, Rasûlüllâh ﷺ'in bütün tekbirlerde ellerini kaldırdığına dair birçok hadisler vardır.

Bu hadislerle, kitapta zikrettiğimiz: '...ellerini iki secde arasında kaldırmazdı' lafzıyla gelen İbn 'Umer ﷺ'nın hadisi arasında herhangi bir çelişki yoktur. Çünkü o nefiy'dir. Bu ise müspet bir hadistir ve usûl ilminde sürekli tekrarlandığı gibi: **'Müspet olan Nefiy olanın üzerine önce gelir.'**

Şüphe yok ki iki secde arasında elleri kaldırmak *Selef* cemaatinden sabit olmuştur. Onlardan birisi Enes ﷺ ve hatta İbn 'Umer ﷺ'nın ta kendisidir.

Şüphesiz ki İbn Hazm, Nâfi' yoluyla İbn Umer radıyallahu anhuma'dan şöyle rivayet etmiştir:

'Rasûlüllâh ﷺ secdeye gittiği zaman ve birinci teşehhütten kalktığında iki ellerini kaldırırdı.'

Bunun isnadı sağlamdır.

Buhârî, *Refu'l-Yedeyn* adlı cüz kitabı (sy. 7)'de Sâlim b. 'Abdullah'ın yolundan:

'Babası Abdullah b. 'Umer ﷺ'nın, başını secdeden kaldırdığı zaman ve ayağa kalkmak istediği zaman ellerini kaldırırdı.'

Buhârî'nin *Sahîh*'indeki şartı üzere senedi sahihtir.

Bu sünnetle amel edenler ise Esrem'in rivayet ettiği gibi İmam Ahmed b. Hanbel'dir ve İmam Şâfi'î'den onu kavli ile rivayet edilmiştir. Bu da

İbn Hazm'ın mezhebidir. Müracaat *Muhallâ*'dır."[248]

'İki secde arasında (ellerini) kaldırmazdı' hadisi İbn 'Umer ﷺ'dan gelmektedir. Hatta yine İbn 'Umer ﷺ'dan Rasûlüllâh ﷺ'in ellerini secdelerde kaldırdığı ve İbn 'Umer ﷺ'nın kendisinin de secdelerde ellerini kaldırdığı sabit olmuştur.

Cabir b. Semura ﷺ Hadisi

2- Bazı cahiller Müslim'in Câbir b. Semura ﷺ'dan gelen şu hadisi elleri kaldırmamaya delil getirmişlerdir:

خَرَجَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: مَالِي أَرَاكُمْ رَافِعِي أَيْدِيكُمْ كَأَنَّهَا أَذْنَابُ خَيْلٍ شُمْسٍ؟ اُسْكُنُوا فِي الصَّلَاةِ.

"Rasûlüllâh ﷺ yanımıza çıktı ve dedi ki: **'Sizleri neden sanki o azgın atın kuyruğu gibi ellerinizi kaldırırken görüyorum? Namazda sakin durunuz.'**"[249]

Burada rükûda ve secdelerde elleri kaldırmaya engel olmaya delil olabilecek bir şey yoktur. Zira bu cümle hadisin bir kısmıdır. Rivayetin tam metni şöyledir:

كُنَّا إِذَا صَلَّيْنَا مَعَ النَّبِيِّ ﷺ، قُلْنَا: السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ السَّلَامُ عَلَيْكُمْ وَرَحْمَةُ اللَّهِ، وَأَشَارَ بِيَدَيْهِ إِلَى الْجَانِبَيْنِ فَقَالَ لَنَا النَّبِيُّ ﷺ: عَلَامَ تُومِئُونَ بِأَيْدِيكُمْ كَأَنَّهَا أَذْنَابُ خَيْلٍ شُمْسٍ؟ إِنَّمَا يَكْفِي أَحَدَكُمْ أَنْ يَضَعَ يَدَهُ عَلَى فَخِذِهِ ثُمَّ يُسَلِّمُ عَلَى أَخِيهِ مِنْ عَنْ يَمِينِهِ، وَمِنْ عَنْ شِمَالِهِ.

[248] Muhammed Nâsiruddîn Elbânî, *Temâmu'l-Minne fî Ta'lîkâtu 'alâ Fıkhu's-Sunne* (sy. 172-173).

[249] **Sahih.** Müslim (2/388); Ebû Dâvud (661); Nesâ'î (3/4 no: 1184); İbn Mâce (992) ve Ahmed (5/93).

"Biz Rasûlüllâh ﷺ'in arkasında namaz kılıyorduk. *es-Selâmu 'aleykum ve rahmetullâh, es-Selâmu 'aleykum ve rahmetullâh* derken iki yana elimizle işaret edip selâm verdik. Resûlüllâh ﷺ bunun üzerine: **'Sanki o azgın atın kuyruğu gibi elinizle neden işaret ediyorsunuz? Hâlbuki sizden birinin şöyle yapıvermesi; elini dizine koyması, sağındaki ve solundaki kardeşine selâm vermesi yeterlidir.'"**[250]

قَالَ الْبُخَارِيُّ: مَنْ احْتَجَّ بِحَدِيثِ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ عَلَى مَنْعِ الرَّفْعِ عِنْدَ الرُّكُوعِ، فَلَيْسَ لَهُ حَظٌّ مِنْ الْعِلْمِ، هَذَا مَشْهُورٌ لَا خِلَافَ فِيهِ، إِنَّهُ إِنَّمَا كَانَ فِي حَالِ التَّشَهُّدِ.

İmâm Buhârî dedi ki:

> 'Câbir b. Semura hadisini rükûda el kaldırmaya engel olmak için delil getirenin ilimden nasibi yok demektir. Bu meşhurdur, bu konuda ihtilaf yoktur. Bu yasak sadece teşehhüd oturuşu içindir.'[251]

Bera b. Azib Hadisi

3- el-Berâ' b. 'Azîb'dan şöyle rivayet edilmiştir:

عَنْ الْبَرَاءِ بْنِ عَازِبٍ: رَأَيْتُ رَسُولَ اللَّهِ ﷺ: إِذَا افْتَتَحَ الصَّلَاةَ رَفَعَ يَدَيْهِ إِلَى قَرِيبٍ مِنْ أُذُنَيْهِ، ثُمَّ لَمْ يَعُدْ.

'Rasûlüllâh ﷺ'i namaza başlarken ellerini kulaklarına kadar kaldırırken gördüm. Bir daha bunu tekrarlamadı.'[252]

Bunu Ebû Dâvud ve Darekutnî, 'Abdurrahmân b. Ebî

[250] Sahih. Müslim (2/388-389); Ebû Dâvud (998); Nesâ'î (3/4-5 no: 1185); Ahmed (5/86); Humeydî (2/397) ve İbn Huzeyme (733).

[251] Buhârî, *Ref'u'l-Yedeyn* (sy. 36 no: 35); *Tuhfetu'l-Ahvezî* (2/99) ve *Telhîsu'l-Habîr* (1/544).

[252] **Zayıf.** Ebû Dâvud (749); Tahâvî, *Şerhu Me'âni'l-Âsâr* (1/224); Darekutnî (2/293); Beyhakî (2/76) ve Ebû Ya'lâ (1691).

Leylâ yoluyla Yezîd b. Ebî Ziyâd'dan rivayet etmişlerdir. 'Bir daha tekrarlamadı' kısmının rivayete Yezîd b. Ebî Ziyâd tarafından eklendiği hususunda hafızlar ittifak etmişlerdir.[253]

Nitekim Şu'be, es-Sevrî, Hâlid et-Tahhân, Zuheyr ve onlardan başka hafızlar bunu Berâ' ﷺ'dan bu ziyade olmaksızın rivayet ettiler.[254]

Humeydî dedi ki: 'Bu ziyadeyi ancak Yezîd eklemiştir.'

'Usman ed-Dârimî, Ahmed b. Hanbel'den naklen dedi ki: 'Bu sahih değildir'[255] Aynı şekilde Buhârî, Ahmed, Yahyâ b. Ma'în, Darimî, Humeydî ve pekçok kimse de bunun zayıf olduğunu belirtmişlerdir.

Yahyâ b. Muhammed b. Yahyâ, Ahmed b. Hanbel'den şöyle rivayet eder:

"Bu hadis (vâh) çok zayıftır.[256] Nitekim Yezîd bir süre bunu 'bir daha tekrarlamadı' kısmı olmadan rivayet etmiş, kendisine yapılan telkini kabul eder hale gelince bunu sonradan eklemiştir."

Beyhakî dedi ki:

'Muhammed b. 'Abdurrahmân b. Ebî Leylâ bunun rivayetinde ihtilaf etmiştir. Denildi ki: Kardeşi 'Îsâ - babasından rivayet etti. Yine el-Hakem'den, o da İbn Ebî Leylâ'dan rivayet ettiği söylendi. Yezîd b. Ebî Ziyâd'dan rivayet ettiği de söylendi.'

'Usmân ed-Dârimî dedi ki: 'Bunu 'Abdurrahmân b. Ebî Leylâ'dan Yezîd b. Ebî Ziyâd'dan daha kuvvetli bir ravi rivayet

---

253 *Tuhfetu'l-Ahvezî* (2/92) ve *'Avnu'l-Ma'bûd* (2/320).
254 Bkz. Buhârî, *Ref'u'l-Yedeyn* (32).
255 Bkz. Ahmed, *el-'Ilel ve Ma'rifetu'r-Ricâl* (1/368).
256 'Alîyu'l-Kârî, *el-Esrâru'l-Merfû'a* (sy. 493).

etmemiştir.'

el-Bezzâr dedi ki: "Hadisteki: 'Bir daha tekrarlamadı' kısmı sahih değildir."

Darekutnî; 'Alî b. 'Âsım - Muhammed b. 'Abdurrahmân b. Ebî Leylâ - Yezîd b. Ebî Ziyâd yoluyla bu hadisi rivayet etti. 'Alî b. 'Âsım dedi ki:

"Kufe'ye geldiğimde Yezîd b. Ebî Ziyâd ile karşılaştım. Bana bunu rivayet etti ve: 'Bir daha tekrarlamadı' kısmından söz etmedi. Ona dedim ki: 'İbn Ebî Leylâ senden: -Bir daha tekrarlamadı- ziyadesini de rivayet ediyor.' O şöyle dedi: 'Ben böyle ezberlemedim.'"

Darekutnî ayrıca onun ihtilata (bunama) uğradığını da zikreder.[257]

İbn Mes'ud ﷺ Hadisi:

4- 'Abdullâh b. Mes'ûd ؓ'nun şöyle dediği rivayet edilmiştir:

قَالَ: لَأُصَلِّيَنَّ بِكُمْ صَلَاةَ رَسُولِ اللَّهِ ﷺ فَصَلَّى، فَلَمْ يَرْفَعْ يَدَيْهِ إِلَّا مَرَّةً وَاحِدَةً.

'Size Rasûlüllâh ﷺ'in namazını kıldıracağım. Sonra namazı kıldı ve ellerini yalnız bir defa kaldırdı.'[258]

Ahmed, Ebû Dâvud ve Tirmizî bunu 'Âsım b. Kuleyb - 'Abdurrahmân b. el-Esved - 'Alkâme - İbn Mes'ûd ؓ yoluyla rivayet ettiler.

İbn 'Adî, Darekutnî ve Beyhakî; Muhammed b. Câbir - Hammâd b. Ebî Suleymân - İbrahim - 'Alkâme - İbn Mes'ûd ؓ

---

[257] Darekutnî (1/294) ve *Telhîsu'l-Habîr* (1/544-545).

[258] **Zayıf.** Ahmed (1/388); Ebû Dâvud (748); Tirmizî (257); Nesâ'î (2/188) ve Tahâvî, *Şerhu Me'âni'l-Âsâr* (1/224).

yoluyla şu lafızla rivayet ettiler:

صَلَّيْتُ مَعَ النَّبِيِّ ﷺ وَأَبِي بَكْرٍ وَعُمَرَ فَلَمْ يَرْفَعُوا أَيْدِيَهُمْ إِلَّا عِنْدَ اسْتِفْتَاحِ الصَّلَاةِ.

'Nebî ﷺ ile Ebû Bekir ve 'Umer ile birlikte namaz kıldım. Ellerini sadece namaza başlangıçta kaldırıyorlardı.'[259]

Bu hadisi Tirmizî hasen ve İbn Hazm ile Elbânî **sahih** görmüş, İbnu'l-Mubârek: 'Bana göre bu sabit değildir' demiştir.

İbn Ebî Hâtim babasının: 'Bu hadiste es-Sevrî yanılmıştır. Başkaları: "Namaza başlangıçta ellerini kaldırdı, rüku etti ve tatbik yaptı (ellerini iki dizi arasına koydu)" lafzıyla rivayet etmişlerdir' dediğini nakletmiştir.[260]

Ahmed b. Hanbel ve şeyhi Yahyâ b. Âdem hadisin zayıf olduğunu söylemişlerdir. Buhârî bunu her ikisinden naklederek zayıf olduğunu söylemiştir.

Ebû Dâvud: 'Bu sahih değildir' demiştir. Darekutnî: 'Sabit olmamıştır' demiştir.

İbn Hibbân, *es-Salât*'ta:

> "Bu rivayet Kûfe'lilerin namazın rükûsunda ve rükûdan kalkarken elleri kaldırmayı nefiy konusunda rivayet ettikleri en iyi hadistir. Fakat hakikatte ise üzerinde bulundukları kaideye göre en zayıfıdır. Zira bu rivayeti iptal eden deliller vardır. O (Kûfe'li) imamların hepsi öncelikle 'Âsım b. Kuleyb yoluyla gelen rivayetleri eleştirirler. Muhammed b. Câbir yoluyla gelen rivayete gelince, İbnu'l-Cevzi bunu *el-Mevdu'ât*'ta zikretmiş ve Ahmed'den naklederek: 'Muhammed b. Câbir

---

[259] **Zayıf.** İbn 'Adî (6/2162); Darekutnî (1/295); Beyhakî (2/79-80); İbnu'l-Cevzî, *Mevdu'ât* (2/96).
[260] İbn Ebî Hâtim, *el-İlel* (1/96).

> hiçbir şey değildir. Ondan rivayette bulunan kimse ancak ondan daha şerli biri olabilir' demiştir."[261]

Darekutnî dedi ki:

> 'Bu rivayetlerde Muhammed b. Câbir tek kalmıştır. O zayıftır. Hammâd, İbrahim'den, o da İbn Mes'ûd ﷺ'dan mürsel olarak ve İbn Mes'ûd ﷺ'nun kendi fiili olarak rivayet etmiştir. Nebî ﷺ'in fiili olarak değildir. Doğrusu da budur.'[262]

Yine Darekutnî, *el-'İlel*'de (5/172-173 no:804): 'Bir daha kaldırmadı' kısmının İbn Mes'ûd ﷺ'dan rivayetinin sahih olmadığını söylemiştir.

İbn Hacer el-'Askalânî dedi ki:

> "Mudrec (sonraki raviler tarafından ekleme yapılmış) hadisin durumu hakkında en açık rivayet budur.'[263]

İbnu'l-Munzir, *el-Evsat* (1346) şöyle rivayet etmiştir:

حدثناه إسماعيل بن قتيبة، قال: ثنا أبو بكر بن أبي شيبة، قال: ثنا وكيع، عن سفيان، عن عاصم، هو ابن كليب، عن عبد الرحمن بن الأسود، عن علقمة، عن عبد اللَّه أنه قال: « ألا أدلكم على صلاة رسول اللَّه ﷺ؟ فلم يرفع يديه إلا مرة. »

İsmâ'îl b. Kuteybe - Ebû Bekir b. Ebî Şeybe - Vekî' - Sufyân - 'Âsım b. Kuleyb - 'Abdurrahmân el-Esved - 'Alkame isnadıyla 'Abdullah b. Mes'ûd ﷺ'nun şöyle dediğini rivayet

[261] Bkz. İbn Cevzî, *et-Tahkîk* (1/335).
[262] Darekutnî (1/295).
[263] İbn Hacer el-'Askalânî, *Telhîsu'l-Habîr* (1/546). Bkz. Zeyla'î, *Nâsbu'r-Râye* (1/395).

etti: **'Size Rasûlüllâh ﷺ'in namazı göstereyim mi? Ellerini defadan başka kaldırmadı.'**

el-Esram, Ahmed'den Vekî' hakkında şöyle dediğini nakleder:

"'Hadisleri kendi lafızlarıyla rivayet etmez, ona eklemeler yapardı.' 'Âsım b. Kuleyb'in elleri kaldırma hadisi ile İbn Mes'ûd ؓ hadisi zikredilince Ahmed dedi ki: 'Bana 'Abdurrahmân el-Veki'î dedi ki: 'Bir daha yapmadı' sözü Vekî'ye aittir.[264] Bazı ashabımız bu hadisi eleştirmişlerdir. İbn 'Îdrîs bu hadisi isnadıyla 'Âsım b. Kuleyb yoluyla 'Abdullah'dan rivayet etmiştir. Bu rivayette: 'Bir daha kaldırmadı' kısmı yoktur."

'İbn Mes'ûd ؓ'nun sadece namaza başlarken ellerini kaldırdığına dair rivayet illetlidir. Şayet İbn Mes'ûd ؓ'dan sabit olsa bile, daha önce zikrettiğimiz sabit rivayetlere karşı hüccet olacak değildir. Zira o takdirde İbn Mes'ûd ؓ'nun bunu ezberleyemediği, 'Alî, İbn 'Umer, Ebû Humeyd ve Rasûlüllâh ﷺ'in ashâbından onlarca diğerlerinin ezberlediği anlaşılır. Bu kadar sahâbenin hıfzettiği ziyadenin, bunu hıfzetmemiş olan İbn Mes'ûd ؓ'nun rivayeti sebebiyle terk edilmesi caiz değildir. Ellerin dizler üzerine konması sünnetinin İbn Mes'ûd ؓ'ya gizli kalması gibi bu sünnet de ona gizli kalmıştır. Zira o ellerini dizlerinin arasına koyardı…'

İbn Ömer ؓ'dan Diğer Bir Rivayet

5- İbn 'Umer ؓ'dan şöyle dediği rivayet edildi:

عَنْ ابْنِ عُمَرَ: كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَرْفَعُ يَدَيْهِ إِذَا افْتَتَحَ الصَّلَاةَ ثُمَّ لَا يَعُودُ.

'Rasûlüllâh ﷺ namaza başlarken ellerini kaldırır, bir daha da kaldırmazdı.'

---

264 İbn Ebi Hâtim, *Tahkîku Cüz'ün mine'l-'İlel* (3/389).

Bunu Beyhakî, *el-Hilafiyyât*'ta rivayet etmiştir. Hâfız İbn Hacer dedi ki: 'Bu maklub (değiştirilmiş) ve mevdu (uydurma) bir rivayettir.'[265]

Darekutnî, *el-'İlel*'de (13/16) dedi ki:

> 'Husayn, Mucâhid'den, o da İbn 'Umer ﷺ'dan, onun ellerini sadece namaza başlangıçta kaldırdığını, bir daha kaldırmadığını rivayet etmiştir.[266] Bunu Ebû Bekir b. 'Ayyâş Husayn'dan rivayet etmiştir. bu yanılgı ya İbn 'Ayyâş'tan ya da Husayn'dan kaynaklanmıştır. İbn 'Umer ﷺ'dan sahih olan, daha önce zikrettiklerimizdir.'

İbnu'l-Munzir, *el-Evsat* (1346) der ki:

> 'İbn 'Umer ﷺ'ya gelince ondan gelen meşhur ve sağlam rivayetlerde Sâlim ve Nâfi' onun ilk tekbirden sonra da ellerini kaldırdığını rivayet etmişlerdir. Rasûlüllâh ﷺ'den naklettiklerimiz başkalarının sözüne ihtiyaç bırakmaz.'

Enes ﷺ Hadisi

6- Enes ﷺ'dan şöyle rivayet edilmiştir:

مَنْ رَفَعَ يَدَيْهِ فِي الصَّلَاةِ فَلَا صَلَاةَ لَهُ.

'Namazda ellerini kaldıranın namazı yoktur.'[267]

Hâkim bunu *el-Medhal*'de rivayet etmiş ve: 'Uydurmadır' demiştir.

---

[265] İbn Hacer el-'Askalânî, *Telhîsu'l-Habîr* (1/546).
[266] Buhârî, *Ref'u'l-Yedeyn* (95).
[267] **Uydurma.** İbn Cevzî, *et-Tahkîk* (427).

Ebu Hureyre ﷺ Hadisi

7- Aynısı Ebû Hureyre ﷺ'dan da rivayet edilmiştir.

İbnu'l-Cevzî, el-Mevdu'ât'ta[268] ondan önce de el-Cuzecanî uydurmalar arasında zikretmiştir.[269]

İbn Abbas ﷺ Hadisi

8- İbn 'Abbâs ﷺ'dan şöyle dediği rivayet edilmiştir.

كَانَ رَسُولُ اللَّهِ ﷺ يَرْفَعُ يَدَيْهِ كُلَّمَا رَكَعَ، وَكُلَّمَا رَفَعَ، ثُمَّ صَارَ إِلَى افْتِتَاحِ الصَّلَاةِ، وَتَرَكَ مَا سِوَى ذَلِكَ.

'Rasûlüllâh ﷺ her rukû edişinde ve her kalkışında ellerini kaldırırdı. Sonra sadece namaza başlangıçta ellerini kaldırır oldu ve diğerlerini terk etti.'[270]

İbnu'l-Cevzî ﷺ, *et-Tahkîk*'te: 'Aslı yoktur, kimin rivayet ettiği de bilinmemektedir' dedi. İbn 'Abbâs ﷺ'dan bunun aksi sahih olarak gelmiştir.

İbn Zubeyr ﷺ Hadisi

9- Benzeri İbnu'z-Zubeyr ﷺ'dan da rivayet edilmiştir. İbnu'l-Cevzî yine: 'Aslı yoktur, kimin rivayet ettiği bilinmemektedir' demiştir. İbn Zubeyr'den bunun zıddı sahih olarak sabittir.

İbnu'l-Cevzî ﷺ dedi ki:

> 'Sabit olan rivayetlere aykırı olan bu hadisleri delil getirenden daha ahmak kimse yoktur'

---

[268] İbnu'l-Cevzî, el-Mevdu'ât (2/96).
[269] el-Cuzecânî, *el-Ebâtıl ve'l-Menakir* (2/15).
[270] İbnu'l-Cevzî, *et-Tahkîk* (1/275 no: 464).

Ali ﷺ Hadisi

10- "Buhârî ﷺ dedi ki: "Ebû Bekr en-Nehşelî, 'Âsım b. Kuleyb'den, o da babasından rivayet etti:

قال البخاري: وروى أبو بكر النهشلي عن عاصم بن كليب، عن أبيه أن عليا ﷺ رفع يديه في أول التكبير ثم لم يعد بعد.

"Alî ﷺ birinci tekbirde ellerini kaldırdı. Bir daha yapmadı.'"[271]

'Ubeydullah'ın rivayeti daha sahih olmakla beraber, Kuleyb ellerin kaldırılmasını ezberlememiştir. İki kişi, bir muhaddisden rivayet etseler ve o ikisinden biri dese ki: 'Onu yaparken gördüm' digeri de: 'Yaparken görmedim.' Onu yaparken gördüm diyen şahit olandır. 'Yapmadı' diyenin sözü ise şahit değildir, çünkü o fiili yaptığını ezberlememiştir. 'Abdullah b. ez-Zubeyr'in söylediği gibi iki şahid vardır ki o ikisi bir şahsın diğerine onun rızası ile bin dirhem verdiğine şahitlik ederler. Başkaları ise bunun rızasız olduğuna sahidlik ederler. Bu olayda onun rızasıyla verdiğine dair şahitlik eden, o iki şahidin sözüyle hükmedilir. Bilâl ﷺ dedi ki: 'Rasûlüllâh ﷺ'in Kâbe'de namaz kıldığını gördüm. el-Fadl b. 'Abbâs ﷺ ise namaz kılmadığını söylemiştir. İnsanlar Bilâl'in sözünü aldılar. Çünkü o ﷺ bu olaya şahitlik etmiştir. Kılmadı diyenin sözüne ise iltifat etmediler. 'Abdurrahman b. Mehdî dedi ki: 'es-Sevrî'ye, en-Nehşelî'nin 'Âsım b. Kuleyb'den rivayet ettiği hadisi zikrettim, inkar etti."[272]

Ebû Bekir b. el-Munzir, *el-Evsat*'ta bu rivayete işaret ederek dedi ki:

---

[271] **Zayıf münker.** Tahâvî, *Şerhu Me'âni'l-'Âsâr* (1320-1321).
[272] İmâm Buhârî, *Ref'u'l-Yedeyn* (10).

"'Alî ﷺ'dan getirdikleri delile gelince, 'Alî ﷺ'dan sabit olan rivayet şudur: **'Nebî ﷺ namaza başlarken, rükûa giderken ve rukudan kalkınca ellerini kaldırırdı.'"**[273]

Meselenin Özeti:

Birçok Muhaddis, sadece ilk tekbirde elleri kaldırmaya dair rivayetin illetli olduğunu, bilakis diğer tekbirlerde de elleri kaldırmak gerektiğine dair bir çok reddiyeler vermişlerdir. Örnek olarak Hafız İbn Abdilberr rahimehullah'ın et-Temhid'de geçen şu sözlerini nakletmekle yetinelim:

وحجة من رأى الرفع عند كل خفض ورفع حديث ابن عمر المذكور في هذا الباب وهو حديث ثابت لا مطعن فيه عند أحد من أهل العلم بالحديث ورواه عن النبي صلى الله عليه و سلم كما رواه ابن عمر ثلاثة عشر رجلا من الصحابة رحمهم اللهذكر ذلك جماعة من المصنفين وأهل الحديث منهم أبو داود وأحمد بن شعيب والبخاري ومسلم وغيرهم وأفرد لذلك بابا أبو بكر أحمد بن عمر البزار وصنف فيه كتابا أبو عبدالله محمد بن نصر المروزي وروي ذلك عن جماعة من الصحابة سنذكر منهم ما حضرنا ذكره عندهم و لم يرو عن أحد من الصحابة ترك الرفع عند كل خفض ورفع ممن لم يختلف عنه فيه إلا عبدالله بن مسعود وحده وروى الكوفيون عن علي رضي الله عنه مثل ذلك وروى المدنيون عنه الرفع من حديث عبيدالله بن أبي رافع عنه

"Her eğilişte ve kalkışta elleri kaldırma görüşünde olanların delili, bu babda zikredilen İbn Ömer radıyallahu anhuma hadisidir. Ki bu hadis sabit olup, hadis alimleri ka-

[273] Ebû Bekir b. el-Munzir, *el-Evsat* (1346)

tında eleştirilecek hiçbir yönü yoktur. Bunu Nebî sallallahu aleyhi ve sellem'den İbn Ömer radıyallahu anhuma'nın rivayet ettiği gibi on üç sahabe rivayet etmiştir. Aynı şekilde musanniflerden ve aralarında Ebu Davud, Ahmed b. Şuayb (Nesai), Buhari, Muslim ve başkalarının da bulunduğu Hadis ehlinden bir cemaat bunları zikretmişlerdir. Bu konuda Ebu Bekr Ahmed b. Ömer el-Bezzar mustakil bir risale yazmış, Ebu Abdillah Muhammed b. Nasr el-Mervezi de bir kitap tasnif etmiştir. Sahabeden bir topluluk, ileride bir kısmını zikredeceğimiz üzere bu hadisleri rivayet etmişler, fakat sahabelerden hiçbirinin her eğiliş ve kalkışta elleri kaldırmayı terk ettiği rivayet edilmemiştir. Sadece Abdullah b. Mes'ud radıyallahu anh'den gelen bir rivayet dışında ihtilaf etmemişlerdir. Kufe'liler Ali radıyallahu anh'den aynısını rivayet etmişlerse de, Medineli'ler Ubeydullah b. Ebi Rafi yoluyla Ali radıyallahu anh'den (her eğiliş ve kalkışta) ellerini kaldırdığını rivayet etmişlerdir."[274]

---

[274] Et-Temhid (9/216)

NAMAZDA ELLERİ KALDIRMANIN SEVABI

Her Parmak İçin On Ecir

Birinci Rivayet Yolu:

Taberânî Bişr b. Mûsâ - Ebû ʻAbdurrahmân el-Mukrî - İbn Lehiʻa - İbn Hubeyrâ - Ebû Musʻab Mişrah b. Hâʻân el-Meʻâfirî - ʻUkbe b. ʻAmîr el-Cuhenî ﷺ isnadıyla, ʻUkbe ﷺʼnun şöyle dediğini rivayet eder::

إِنَّهُ يُكْتَبُ فِي كُلِّ إِشَارَةٍ يُشِيرُهَا الرَّجُلُ بِيَدِهِ فِي الصَّلَاةِ بِكُلِّ أُصْبُعٍ حَسَنَةٌ أَوْ دَرَجَةٌ.

ʻŞüphesiz kişinin namazda eliyle her işaretinden dolayı her parmağı için bir hasene veya bir derece yazılır.ʼ[275]

İbnuʼl-Mukrîʼnin İbn Lehiʻaʼdan rivayeti, İbn Lehiʻaʼnın kitaplarının yanmasından önce olduğu için isnadı **hasen**dir.

Aynısı merfu olarak da rivayet edilmiştir:

İkinci Rivayet Yolu:

Hâkim, Tarihʼinde; Abdullah b. El-Mubarek – İbn Lehia – Abdullah b. Hubeyra – Ebu Musʼab el-Meafiri – Ukbe b. Amir radıyallahu anh yoluyla şöyle rivayet etmiştir:

Ukbe radıyallahu anh dedi ki: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurdu:

---

[275] **Hasen mevkuf**. Taberânî (17/297) Heysemî, *Mecmaʻuʼz-Zevâʼid* (2/103); Ebuʼl-Fadl Salih b. Ahmed; Mesailu Ahmed b. Hanbel (no:1575); Elbânî, *ʻAslu Sıfâtisʼs-Salâtiʼn-Nebî* (2/613); Elbânî, *Sahîhâ* (3286) ve Suyûtî de *Tenvîruʼl-Havâlik*ʼte (1/89) **hasen** demiştir.

عقبة بن عامر يقول : قال رسول الله صلى الله عليه وسلم : " يكتب في كل إشارة يشير الرجل في صلاته ، عشر حسنات بكل إصبع حسنة

"Kişinin namazında her işaretinden dolayı her parmağı için on hasenat yazılır"[276]

Üçüncü Rivayet Yolu:

Ebû 'Usmân el-Buhayrî, *Fevâ'idu'l-Muhrice*'de; 'Abdullah b. Sâlih - 'Abdullah b. Lehî'a - 'Abdullah b. Hubeyra - Ebû Mus'ab el-'Amirî - 'Ukbe b. 'Amîr ﷺ yoluyla şöyle rivayet etmiştir:

عقبة بن عامر، قال: سمعت رسول الله ﷺ، يقول: يكتب في إشارة يشير الرجل في صلاته عشر حسنات، بكل إصبع حسنة.

"Rasûlüllâh ﷺ'in şöyle buyurduğunu işittim:

'Kişinin namazında yaptığı işaretten dolayı on hasene yazılır. Her parmak için bir hasene vardır.'"[277]

Bu rivayet 'Ukbe b. 'Amîr ﷺ'dan şu lafızla da gelmiştir:

عَنْ عُقْبَةَ بْنِ عَامِرٍ: أَنَّهُ قَالَ فِيمَنْ رَفَعَ يَدَيْهِ فِي الصَّلَاةِ: لَهُ بِكُلِّ إِشَارَةٍ عَشْرُ حَسَنَاتٍ.

"'Ukbe b. 'Amîr ﷺ namazda ellerini kaldıran kimse hakkında şöyle dediğini rivayet etmişlerdir:

'Her işaretinden dolayı ona her parmak için on hasene vardır.'"[278]

---

[276] **Hasen.** İbn Hacer el-Askalani, Garaibu'l-Multekita (el yazma no: 3579); Deylemi (9011)

[277] **Hasen ligayrihi**. Ebû 'Usmân el-Buhayrî, *Fevâ'idu'l-Muhrice*'de (El yazma, hadis no:105) Abdullah b. Salih'te zayıflık vardır. Merfu rivayet ederek kendisinden güvenilir olana muhalefet etmiştir.

Elleri Kaldırmayanın Te'dip Edilmesi

Humeydi – el-Velid b. Muslim - Zeyd b. Vakıd – Nafi yoluyla şöyle rivayet edilmiştir:

أَنَّ عَبْدَ اللَّهِ بْنَ عُمَرَ كَانَ إِذَا أَبْصَرَ رَجُلاً يُصَلِّى لاَ يَرْفَعُ يَدَيْهِ كُلَّمَا خَفَضَ وَرَفَعَ حَصَبَهُ حَتَّى يَرْفَعَ يَدَيْهِ.

'Abdullah b. 'Umer ﷺ her iniş ve kalkışta ellerini kaldırmadan namaz kılan birini gördüğü zaman ellerini kaldırana kadar taşlardı.'[279]

'Umer b. 'Abdul'azîz'den şöyle dediği rivayet edilmiştir:

إن كنا لنؤدب عليها بالمدينة إذا لم نرفع أيدينا

'Bizler Medine'de (namazda) ellerimizi kaldırmadığımızda bundan dolayı te'dip edilirdik.'[280]

es-Sem'ânî, *el-Ensâb*'da şöyle naklediyor: Ebû'l-Velîd el-Fakîh dedi ki:

"Ebu Bekir el-Cârudî'nin meclisinde idik. Ebû'l-'Abbâs el-Kevkebî girdiğinde ona dedi ki:

'Ey Ebû'l-'Abbâs, buraya gel.' O da:

'İkindi namazını kılacağım' dedi. Namazı bitirince el-Cârudî ona şöyle dedi:

---

[278] İbn Hacer, *Telhîsu'l-Habîr*'de (1/433); İbn Receb, *Fethu'l-Bârî*'de (5/166); İbn 'Abdilberr, *el-İstizkâr* (1/407) ile *et-Temhîd*'de (9/225) ve Beyhakî, *Ma'rife*'de (839).

[279] **Sahih mevkuf**. Humeydi (2/277 no:615) Darekutnî (1/290 no: 1128) ve es-Sehmî, *Târîhu Curcân* (sy. 476 no: 952).

[280] **Sahih maktu**. Buhari, Refu'l-Yedeyn (s.57); İbn 'Abdilberr, *el-İstizkâr* (1/407 no: 140); et-Temhid (9/219); Fesevi, Marife (2/233); Ebu'l-Arab et-Temimi, Mihen (s.343); Ebu Zur'a ed-Dımeşkî, Tarih (s.34); İbn Asakir, Tarih (29/281); İbn Receb, *Fethu'l-Bârî*'de (5/166) ve İbn Hacer, *Telhîsu'l-Habîr*'de (1/433).

'Bizim şiarımız namazda elleri kaldırmaktır. Ya ellerini kaldırırsın ya da bizimle arkadaşlık etmezsin.'"[281]

es-Sehavî, *Fethu'l-Mugîs*'te naklediyor: "Hadis yazanlardan biri İbn Mehdî'nin yanında namaz kıldı ve ellerini kaldırmadı. Selâm verince İbn Mehdî ona şöyle dedi: **'Sen İbn 'Uyeyne - Zuhrî - Sâlim - babası (İbn 'Umer ﷺ) yoluyla gelen: Rasûlüllâh ﷺ her tekbirle birlikte ellerini kaldırırdı hadisini yazmamış mıydın? Adam:**

'Evet' dedi. Bunun üzerine İbn Mehdî şöyle dedi:

'Bunu terk ettiğin ve amel etmediğin halde Rabbinle karşılaştığın zaman ne diyeceksin?'"[282]

Ebu'ş-Şeyh el-Esbahanî, Ebu Davud et-Tayalisî'nin hal tercemesinde şöyle anlatıyor: Bize İshak b. Ahmed haber verdi, dedi ki; Rusteh'ten şöyle dediğini işittim:

رسته ، يقول : سمعت ابن مهدي ، يقول : وقيل له : « إن أبا داود لا يرفع يديه بأصبهان إذا ركع وإذا رفع رأسه من الركوع ، فسألني عن ذلك ، فقلت : يرفعهما جميعا تحت ثيابه ، فقال : بئس ما صنع ، ألا يظهر فيراه الناس فيقتدوا به ؟ »

"İbn Mehdî'ye Ebu Davud (et-Tayalisi)'nin Esbehan'da ellerini rükuya giderken ve rükûdan kalkarken kaldırmadığı söylendi. O da bana bu durumu sordu. Ben de dedim ki:

"Hepsinde de elbisesinin altından kaldırıyordu" Bunun üzerine şöyle dedi:

"Ne kadar kötü yapmış! Bunu açıkça yapsa da insanlar onu görüp örnek alsalar olmaz mıydı?"[283]

---

[281] Sem'anî, el-Ensab (2/8)

[282] es-Sehavî, *Fethu'l-Mugîs* (2/360); Cemaluddin el-Kasımî, Kavaidu't-Tahdis (s.309).

Elleri Kaldırmamak Namazda Eksikliktir

Muhammed b. Sirin rahimehullah şöyle dedi:

وَقَالَ مُحَمَّدُ بْنُ سِيرِينَ: هُوَ تَمَامُ الصَّلَاةِ.

'Elleri kaldırmak namazın tamamındandır.'[284]

İbn Abdilberr, şöyle rivayet etmiştir: "et-Taberi dedi ki: Bize el-Abbas b. El-Velid b. Yezid, babasından, o da el-Evzai'den rivayet etti: el-Evzai dedi ki:

"**Bize Hicaz'lı, Basra'lı ve Şam'lı alimlerin üzerinde icma ettikleri sünnet şu şekilde ulaşmıştır: Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem ellerini namaza başlangıç için tekbir aldığında, rüku için tekbir aldığında, secdeye giderken ve başını rükudan kaldırırken omuzları hizasına kadar kaldırırdı. Ancak Kufe'liler bu konuda ümmetlerine muhalefet etmişlerdir**." El-Evzai'ye denildi ki:

"Bundan bir eksiklik yaparsa ne olur?" o da:

"**Namazından eksilmiş olur**" dedi."[285]

El-Müzenî naklediyor: İmam Şafii rahimehullah şöyle demiştir: "Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in namaza başlangıçta, rükuda ve rükudan kalkarken ellerini kaldırdığına dair hadisi işiten kimsenin, O'nun fiiline uymayı terk etmesi

---

283 Ebu'ş-Şeyh el-Esbehani, Tabakat (1/347 no:233).

284 **Sahih maktu**. İbn 'Abdilberr, *el-İstizkâr* (1/407 no: 140); et-Temhid (9/218); Salih b. Ahmed b. Hanbel, Mesailu Ahmed (1574); İbn Hacer, *Telhîsu'l-Habîr*'de (1/433) ve İmâm Buhârî, *Ref'u'l-Yedeyn* (39).

285 İbn Abdilberr, et-Temhid (9/226).

helal değildir."[286] Es-Subkî dedi ki: "Bu, İmam Şafii'nin elleri kaldırmayı farz gördüğünün açık bir ifadesidir."

Meciduddin el-Uleymî'nin El-Menhec adlı kitabında Ahmed b. Şakir'in hal tercemesinde şöyle geçer: Ebu Abdillah (Ahmed b. Hanbel)'in şöyle dediğini işittim: "Namazda ellerini kaldırmayanın namazı eksiktir."[287]

Namazın Ziyneti Ellerin Kaldırılmasıdır

Sa'îd b. Cubeyr dedi ki:

هُوَ شَيْءٌ يُزَيِّنُ بِهِ الرَّجُلُ صَلَاتَهُ

'Namazda elleri kaldırmak kişinin namazını süsleyen bir şeydir.'[288]

İbn Vehb dedi ki: Bana 'Îyâd b. 'Abdullah el-Fihrî İbn 'Umer ﷺ'nın:

أَنَّهُ كَانَ يَقُولُ لِكُلِّ شَيْءٍ زِينَةٌ وَزِينَةُ الصَّلَاةِ التَّكْبِيرُ وَرَفْعُ الْأَيْدِي فِيهَا.

'Her şeyin bir ziyneti vardır. Tekbir ve tekbirlerde elleri kaldırmak da namazın ziynetidir' dediğini haber verdi.[289]

İbn Lehia – İbn Aclan – en-Nu'man b. Ebi Ayyaş yoluyla rivayet edilmiştir:

---

[286] Es-Subkî, Tabakat (2/100)
[287] Meciduddin el-Uleymî, El-Menhec (1/159)
[288] **Sahih maktu**. Buhârî, *Ref'u'l-Yedeyn* (37); Beyhaki (2/75); İbn Hacer, *Telhîsu'l-Habîr*'de (1/433) ve İmâm. Nevevî, Şerhu'l-Muhezzeb'de (3/405) isnadı sahih demiştir.
[289] **Munkatı.** İbn 'Abdilberr, *el-İstizkâr* (1/407) ile *et-Temhîd* (9/225). 'Irâkî, *Tarhu't-Tesrîb* (2/419); Iyad b. Abdillah el-Fihri, İbn Ömer radıyallahu anhuma'ya yetişmemiştir.

وعن بن لهيعة عن بن عجلان عن النعمان بن أبي عياش كان يقال لكل شيء زينة وزينة الصلاة التكبير ورفع الأيدي

"Şöyle denilirdi: Herşeyin bir zineti vardır. Namazın zineti de tekbir ve elleri kaldırmaktır."[290]

Elleri Kaldırmak Allah'ı Ta'zimdendir

Halid el-Hazza dedi ki:

قلت لأبو قلابة ما هذا يعني رفع اليدين في الصلاة قال تعظيم

Ebu Kılabe rahimehullah'a: "Bu – yani namazda elleri kaldırmak – nedir?" dedim. O da: "Ta'zimdir" dedi.[291]

İbn Receb, Ebû Mûsâ el-Medinî[292]'den rivayet ediyor:

وسئل حماد بن زيد، عن معنى رفع اليدين في الصلاة؟ فقالَ: هوَ من إجلال اللّه.

"Hammad b. Zeyd'e namazda elleri kaldırmanın anlamı soruldu. Dedi ki: 'O Allah'ın yüceltilmesindendir.'"[293]

Beyhakî, *Menakıbu'ş-Şâfi'î*'de rivayet ediyor:

وقال الشافعي: فعلته إعظاما لجلال اللّه، واتباعا لسنة رسول اللّه ﷺ، ورجاء لثواب اللّه.

eş-Şâfi'î dedi ki: **'Namazda elleri Allah'ın celaline tazim için, Rasûlüllâh ﷺ'in Sünneti'ne ittiba ederek ve Allah'ın sevabını ümit ederek kaldırıyorum.'**[294]

---

290 **Hasen maktu.** Buhari, Ref'ul-Yedeyn (55); İbn Abdilberr, el-İstizkar (1/408); et-Temhid (9/225)

291 Ebu Nuaym, el-Hilye (2/286)

292 Doğrusu İmam Ahmed'in ashabından; Ahmed b. Ebi Musa olsa gerek!

293 İbn Receb, *Fethu'l-Bârî* (5/166)

294 **Sahih maktu.** Şafii, el-Umm (1/126); Beyhaki (2/82); İbn Receb, *Fethu'l-Bârî* (5/166)

Elleri Kaldırmayı Terk Edenin Hükmü

El-Merruzî ve başkaları İmam Ahmed'den şöyle naklettiler:

روى عنه المروذي وغيره ، أنه سئل عمن ترك الرفع يقال : إنه تارك للسنة ؟ قالَ : لا تقل هكذا ، ولكن قل : راغب عن فعل النبي

"Ona elleri kaldırmayı terk eden hakkında: "Sünneti terk etti" denilebilir mi? Diye sorulunca şöyle dedi:

"Hayır, böyle deme. Lakin: Nebî sallallahu aleyhi ve sellem'in fiilinden yüz çevirdi" de."[295]

Ahmed b. Ebi Musa'nın rivayetine göre Horasan'lı birisi İmam Ahmed'e şöyle sordu: "Yanımızda bir topluluk bize namazda elleri kaldırmayı emrediyor, diğer bir topluluk bundan yasaklıyor" O da şöyle dedi:

لا ينهاك إلا مبتدع ، فعل ذَلِكَ رسول الله (، وكان ابن عمر يحصب من لا يرفع . فلم يبدع إلا من نهى عن الرفع وجعله مكروها ، فأما المتأول في تركه من غير نهي عنه فلم يبدعه

"Seni ancak bir bid'atçi yasaklar. Bunu Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem yapmıştır. İbn Ömer radıyallahu anhuma ellerini kaldırmayanı taşlardı. Elleri kaldırmaktan yasaklamadıkça ve onu çirkin görmedikçe bidatçi olarak görülmez. Terk edişinde te'vilde bulunan fakat bundan yasaklamayan kimse ise bidatçi sayılmaz."[296]

---

295 İbn Receb, Fethu'l-Bari (4/307); Merdavi, el-İnsaf (2/48); İbn Muflih el-Furû (2/148).
296 İbn Receb, Fethu'l-Bari (4/307); İbn Muflih, en-Nuket ve'l-Fevaid (1/53).

Sonuç

Bu risaleyi okuyan kimse için şu hususlar sabit olmuştur:

* Allah Azze ve Celle ve rasulü sallallahu aleyhi ve sellem'den gelen sabit delil karşısında kim olursa olsun hiç kimsenin görüşü sebebiyle bu delilin terk edilemeyeceği, imanın bunu gerektirdiği hususunda bilinen bir icma vardır. Delil karşısında teslim olmak müminlerin, ona karşı kibirlenmek ise küfredenlerin hasletidir:

"**Onlara, "Allah'tan sakının" denildiği zaman, kibirleri, onları daha da günaha götürür. Böylelerine cehennem yeterlidir. Orası gerçekten ne kötü bir yataktır.**" (Bakara 206)

"**Size bu kadar açık deliller geldikten sonra, yine de hak yoldan saparsanız, bilin ki Allah, Azîz'dir, Hakîm'dir**" (Bakara 209)

Evet, delil, Allah'ın kitabı ve rasulünün sünnetidir. Ebu Hureyre, Enes, Amr b. Avf el-Muzenî, Urve ve ayrıca İbni Abbas radıyallahu anhum'den gelen rivayetlerde Allah rasulü Sallallahu aleyhi ve sellem şöyle buyurmuştur;

"Ey insanlar! Size, onlara yapıştığınız takdirde asla sapıtmayacağınız iki şey bırakıyorum; Allah'ın Kitabı ve Sünnet'im. Bu ikisi (kıyamette) havza kadar ayrılmadan beraberce geleceklerdir."[297]

---

[297] **Sahih.** Darekutni (4/245) Lalekai İtikad (1/80) Hâkim (1/93) İbni Hazm İhkam (6/809-810) Beyhaki (10/114) Beyhaki el-İtikad (206) Beyhaki Delail (6/54-56) Ebu

Bu Allah resulü sallallahu aleyhi ve sellem'in başka şey değil, iki şey bıraktığını onun da Kitap ve sünnet olduğunu ortaya koyuyor. Allah Azze ve Cellenin ayetine baktığımızda da aynı şeyi buluruz:

"**Ey iman edenler! Allah'a itaat edin. Rasule itaat edin ve sizden olan emir sahiplerine de. Eğer bir şeyde anlaşmazlığa düşerseniz, Allah'a ve âhiret gününe inandığınız takdirde, onu, Allah'a ve rasule arz edin. Bu, netice itibariyle daha hayırlı ve daha güzeldir**" (Nisa 59)

Burada Allah Azze ve Celle "A**llah'a itaat edin, rasule itaat edin ve sizden olan ulu'lemre (yetki sahiplerine) de**" buyururken kendisine ve rasulüne itaati mutlak olarak emrediyor. Yani kayıtsız ve şartsız bir itaattir bu. Bu yüzden itaat emrini kendisi hakkında zikrettiği gibi, rasulü hakkında da zikrediyor. Yetki sahiplerine gelince, itaat emrini mutlak zikretmeyip, kendisine ve rasulüne itaate uygun olması halinde itaat edilmesini emrediyor. Yetki sahipleriyle kast edilene: Yöneticiler, âlimler ve yetki sahibi olan herkes dâhildir. İşte bu ulu'l-emr olan, yetki sahibi kimselere itaat; Allah'a ve rasule itaate uygun ise yapılır. Nitekim hadiste: "**Halık'a isyan olan hususta mahlûka itaat yoktur**" buyrulmuştur. Ayetin devamında ise: "**Eğer bir hususta anlaşmazlığa düşerseniz -Allah'a ve ahirete gerçekten inanıyorsanız- onu Allah'a ve Resûl'e**

Nuaym Ahbaru İsbehan (1/405 no: 311) Tarihu İsbehan (1/56) Şeceri Emali (1/126) Mervezi es-Sunne (54) Acurri eş-Şeria (1657) İbn Abdilberr Camiu Beyani'l-İlm (870) Ebu'ş-Şeyh Tabakat (4/187) Hatib el-Fakih (1/94) Camiüs Sagir (3282, 3923) mürsel olarak: Malik (1395)

götürün (onların talimatına göre halledin)" buyruluyor. Bakın burada âlimler veya diğer yetki sahipleri devreden çıkıyor, sadece iki delil kalıyor: kitap ve sünnet! O halde âlimlere ve yetki sahiplerine itaat mutlak değildir. Ulü'l-emre itaat müstakil değil mukayyeddir, Allah ve resulüne itaatle kayıtlıdır. Yani âlimlere bizlerin tabi olması, onun sözünün Allah ve resulünün sözlerine uygun olmasına bağlıdır. Allah ve rasulünden bir delili olmadıkça veya âlimin bu konudaki delilini bilmedikçe ona tabi olmamız söz konusu olamaz. Çünkü ayetin devamında ihtilaf ettiğinizde Allah ve rasulüne döndürün buyrulurken, ulü'lemre döndürmek emredilmemiştir. Zaten çoğunlukla ihtilaf, ulu'l-emr kapsamında olan âlimlerin görüşlerinden kaynaklanmaktadır.

Müslümanların önce gelenleri yani selef-i salihin de, sonradan gelenleri de Allah Azze ve Celle'nin kitabına ve rasulünün sünnetine dönmenin bütün Müslümanlara vacip olduğunda icma etmişlerdir. Kim bu ikisinden başkasına müracaat ederse o Allah Azze ve Celle ile rasulu sallallahu aleyhi ve sellem'e âsî, aziz kitaba ve sunneti seniyeye muhalefet eden bir kimse olmuştur.

* Namazda her tekbirle beraber elleri kaldırmak fiil ve kavil olarak Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'den, birçok sahabeden, tabiin'den, tebeu't-tabiîn'den ve müçtehid âlimlerden sabit olmuştur.

* Secdelerde elleri kaldırmayı gerekli görmeyen âlimler bu konuda gelen bütün rivayetleri senin bu risalede gördüğün kadarıyla görmemişlerdir. Kimi âlimler bu konuda gelen riva-

yetlerden bazısı kendisine ulaştığında, ya kendisine ulaşan bu rivayet sabit bir yoldan gelmemiş, ya tevil etmiş, ya da kendisine göre geçerli gördüğü bazı sebeplerle secdelerde elleri kaldırmayı tasrih etmeyen rivayetleri tercih etmişlerdir. Lakin bu risalede gördüğün üzere secdelerde elleri kaldırmaya dair rivayetler sabit yollarla ispat edilmiş, te'vil ya da başka bir tercihe açık kapı olmadığı ortaya konulmuştur.

* Bazı âlimlerin "secdelerde eller bazen kaldırılır" sözünün geçerliliği yoktur. Bilakis her zaman ellerin kaldırılması farzdır. Zira Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem kendisinden görülen şekilde namaz kılınmasını emretmiştir. Öyle ki sahabeleri kışın, kışlık kaba elbiseler giymiş olmaları elleri kaldırmaktan engellememiştir. Şayet bazen kaldırılmayacak olsaydı böyle zamanlarda elleri kaldırmayı terk ederlerdi.

* İbn Ömer radıyallahu anhuma'dan rivayet edilen: "iki secde arasında ellerini kaldırmazdı" sözü, "secdelerde eller bazen kaldırılır"diyenlere burada delil olmaz. Çünkü Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'den secdelerde ellerinizi bazen kaldırmayabilirsiniz dediği rivayet edilmemiştir.

* İbn Ömer radıyallahu anhuma'nın sözüne gelince, bu söz Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in secdelerde ellerini kaldırmadığını değil, İbn Ömer radıyallahu anhuma'nın Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in secdelerde elleri kaldırdığını görmediğini ya da unuttuğunu ifade eder. Lakin İbn Ömer radıyallahu anhuma'nın bizzat kendisi, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in secdelerde ellerini kaldırdığını başka sahabelerden öğrenmesi veya hatırlaması üzerine ellerini secdelerde kaldırmaya devam etmiş ve ellerini kaldırmayanları taşlamıştır. Şayet bazen terk edilebilen bir fiil olsaydı, İbn Ömer radıyallahu anhuma onları taşlamazdı.

* Kalpleri nifak illetiyle hastalıklı bazı kimselerle sahabenin menhecine yabancı bazı cahiller, *namazda elleri kaldırmayan toplulukların yanında elleri kaldırmanın "fitne çıkarmak" olduğunu, ancak yalnızken elleri kaldırarak namaz kılınabileceğini, fakat tevhid davetinin maslahatı için elleri kaldırmamak gerektiğini* söylemişlerdir. Bu konuda da Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in, cahiliyeden yeni kurtulmuş oldukları gerekçesiyle Kâbe'nin yıkılıp asıl temelleri üzerine yeniden bina edilmesini ertelemesini delil getirmişlerdir. Şüphesiz bu, bidat ehlinin güya davetin maslahatını düşündüklerine dair habis bir yalanlarıdır. Hâlbuki onlar sadece kendi şahsi maslahatları için böyle düşünmektedirler.

Şunu iyi bilmek gerekir ki, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in yaptığı ve söylediği her şey maslahatın ta kendisidir. Terk edilmesinde maslahat bulunan şeyler de ancak Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in terk ettiği şeylerdir. Nitekim Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem Kâbe'nin yıkılıp yeniden inşa edilmesini terk etmişti. Çünkü maslahat, bunu terk etmekteydi. Fakat İbnu'z-Zubeyr radıyallahu anhuma, terkinde maslahat olan bu işi yerine getirmeye kalkınca bedelini canıyla ödemiştir. Peki ya bu mezkûr bidatçilerin maslahat iddiası nedir? Maslahat; Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in kıldığı gibi namaz kılmayı terk edip yeryüzündekilerin çoğuna uymakta olabilir mi? Allah Teâlâ şöyle buyuruyor:

"**Eğer yeryüzündeki insanların çoğuna uyarsan, seni Allah'ın yolundan saptırırlar; zira onlar, zandan başka bir şeye uymuyorlar ve dolayısıyle sadece saçmalıyorlar**" (En'am 116)

Evet, zandan başkasına uymayan münafıkların ve sadece saçmalayanların maslahatı; "yeryüzündeki insanların çoğuna

uymak"tadır. Ama Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'e tabi olanların maslahatı ise, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'den sabit olandan başkasına uymamaktır.

Nitekim Ahmed b. Hanbel'in rivayetine göre Said b. Haris dedi ki:

"Ebû Hureyre (Radıyallahu anh) hastalandı ya da (namazda) yoktu ve Ebû Said el-Hudrî bize namaz kıldırdı. O, namaza başlarken, rükûa giderken, 'Semiallahu limen hamideh' dediğinde, başını secdelerden kaldırdığında ve secdeye gittiğinde, iki rekât arasında (iki ile üçüncü arasında) kalkarken namazı tamamlayıncaya kadar açıktan tekbir aldı. Namazı bitince kendisine denildi ki: 'İnsanlar namazın konusunda ihtilafa düştüler.' Bunun üzerine yerinden kalktı ve minberin yanında durdu, sonra şöyle dedi:

'Ey insanlar! Vallahi namazınızın bundan farklı olması ya da olmaması beni ilgilendirmiyor, ben Rasûlullah sallallahu aleyhi ve sellem'i böyle namaz kılarken gördüm."[298]

Tekbirleri açıktan söylemesi (ya da her tekbirde ellerini kaldırması) sebebiyle cemaat bu namazı garipsediler. Zira bu sünnet unutulmaya yüz tutmuştu. Bu rivayette görüldüğü gibi, namaz kılma şeklinde insanların farklı şeyler düşünmesi sahabelerin sünnetleri terk etmesine sebep olmuyor, bunu asla fitne çıkarmak (!) olarak görmüyorlardı.

---

[298] **Sahih.** Ahmed (3/18) Beyhaki (2/18) Hakim (1/346) İbn Huzeyme (1/291) Ebu Ya'la (2/431) Buhari Muhtasar olarak (2/242)

Peki ya Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in kıldığı gibi namaz kılmak, sünnetleri ihya etmek nasıl fitne çıkarmak olabilir?! Bu fitne kelimesi, ancak imtihan anlamında değerlendirilirse hak verilebilir: Rasule tabi olanlarla, topukları üzerinde geri dönenlerin imtihan edildiği ve saadet asrından beri devam eden bir fitnedir!

O halde şunu iyi düşün ey müslüman! Sen sana ulaşan bu delillere rağmen Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in namaz şeklini terk edersen, senden bu eksik namazı görenler için fitne olacaksın! Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in sünnetlerinin yok olmasına katkı sağlayacaksın.

Ebu Hureyre radıyallahu anh şöyle demiştir: "Muhacir kardeşlerimizi çarşılarda alışveriş alıkoydu. Ensardan kardeşlerimizi de malları için çalışmaları alıkoydu. Lakin Ebu Hureyre karın tokluğuna, Rasulullah sallallahu aleyhi ve sellem'in yanından ayrılmadı. Onların bulunmadığı yerlerde bulundu ve onların ezberleyemediklerini ezberledi."[299]

Ebu Hureyre radıyallahu anh'ın bu sözü söylemesinin sebebi, kendisine: "Sen kimsenin işitmediği hadisler rivayet ediyorsun, yani cumhura muhalefet ediyorsun" demeleri idi.

Cumhurun görüşünü yahut dört mezhep imamı olarak meşhur olmuş imamların ittifakını icma gibi zikretmeye kalkışan bazı cahil kimseler zuhur etmiş, kendisine ulaşan bir nas sebebiyle cumhura ya da dört mezhebe muhalefet edenleri

[299] Buhari (118)

icmaya muhalefet eden bir sapık gibi lanse etmeye başlamışlardır. Cahilliğin şerrinden Allah'a sığınırız.

İbn Hazm şöyle demiştir: "Bir kişide çoğunluğun elinde olmayan sünnetler bulunabilir. Onun yanında, başkalarında bulunmayan bir sünnet var da, o kimse buna göre fetva veriyorsa, çoğunluğa aykırı dahi olsa isabetlidir."[300]

Hamd ve minnet Allah'adır.

Subhâneke'llâhumme ve bi-hamdik, eşhedu en lâ ilâhe illâ ente vahdeke lâ şerike lek ve estagfiruke ve etûbu ileyk. Ve'l-hamdu li'llâhi Rabbi'l-'Âlemîn, ve's-salâtu ve's-selâmu 'alâ rasulinâ Muhammedin ve 'alâ 'alihi ve sahbihi ecma'in.

---

[300] El-İhkam (1/599)

İÇİNDEKİLER